

הגדה של פסח

אצבע אלהים היא

כולל הלכות והנהגות למעשה
ע"פ

השו"ע והאר"י ז"ל

אהל"הק זית"א דכיא

ארץ ישראל

ניסן תשע"ד

הגדה של פסח

אצבע אלהים היא

כולל הלכות והנהגות למעשה

ע"פ

השו"ע והאר"י ז"ל

על פי הלכות השו"ע כפשוטן

וכתבי האר"י ז"ל האמיתיים כת"י למוהר"ו ז"ל

עם פירוש

"מישח זית"א"

ופירוש "ואברהם זקן".

לע"נ

Pour l'élévation de l'âme

De notre regretté père et grand-père

Shimon REBIBO ben Rah'el

ז"ל

Que repose son âme dans le Gan Eden
Avec le mérite des Tsadikim. Amen.

ת.נ.צ.ב.ה

לע"ז

מליחא ארנסטין בת שרה
ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

הקדמת המחבר

בדור היתום הזה, אנשי מעשה הם אלו שמשתדלים לקדש שם שמים, אולם, חז"ל הזהירו אותנו שבעקביתיה דמשיחא, חכמת סופרים תסרח, ולכן, הס"א מגלה את כל ערמימותה לעכב ולמנוע קידוש ה' זה.

ולכן, ניחם אותנו ראש המשוררים דוד המלך חי וקיים, בהתפללו לה', "הצילני מאויבי ממתקוממי תשגבני". ואין אויב אלא אנשי ביתו כמאמר חז"ל אויבי איש אנשי ביתו.

ובכל זאת, יש לעשות מה שמוטל עלינו והוא לקדם את הגאולה אף שאין שלום מקיף ופנימי, וראיה לזה מחלוקת בין הצדיקים דורי דורות להביא את הגאולה ולהאריך את הגלות כדי לקרב עוד נפשות לבורא עולם.

ואם, מחלוקת יש ביניהם, איך לא תהיה מחלוקת בעם ובבית? אלא, אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, ועל זה נאמר, "המביא גואל לבני בניהם". לא שליח, לא שרף ולא אחר, אלא הוא הוא הקב"ה בעצמו ובכבודו.

ה' יצילנו מכל טעות וכזב, ויסעינו בכל אורך גלותנו הארוכה והמרה עד בלי די, ויגאל אותנו מכל מרעין בישין ומכל הערב רב הסובבים אותנו. אמן.

ברכת אב לבניי, רחמים, חייה, ישעיה, ואלקנה בצלאל שיח' שילכו תמיד בדרך האמת בתום לבב ובאמונה לאין חקר. כי זו אורך ימינו ויושר דרכנו. אברהם בן מכלוף זיתון ס.ט.

להצלחת

משה פרש יצ"ו
ומשפחתו שתח'

ה' ישלם להם כל משאלות לבם לטובה ולברכה. אמן.

בדיקת חמץ

שו"ע סימן תלא

(א) בתחלת ליל י"ד בניסן בודקים את החמץ לאור הנר, בחורין ובסדקין, בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ. וזהו הבדיקת חמץ. אנחנו סומכים על הניקיון והסדר שנעשה בימים הקודמים.⁶ צריך⁷ לכבד את הבית לפני הבדיקה.

(ב) יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל, עד שיבדוק. ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד, לא ילמוד עד שיבדוק; ואם התחיל ללמוד מבעוד יום, אין צריך להפסיק.

שו"ע סימן תלב

(א) קודם שיתחיל לבדוק יברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ. ויזהר שלא ידבר בין הברכה לתחלת הבדיקה. וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיוגמור כל הבדיקה, כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסים בו חמץ. הגה: ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבדוק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, (מהר"י ברי"ן). ומיהו אם לא נתן לא עכב, דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא. אם דיבר⁸ בשעת הבדיקה, לא צריך לחזור ולברך.

מנהג עשרה פתיחים:

מורי ז"ל⁹ (רבי חיים ויטאל) היה מצוה שייניחו לו לכתחילה עשרה פתיחים לחם בעשרה מקומות מצוינים, והיתה אמי הרבנית משגחת עליהם, שלא יסחבום עכברים, ויצטרכו לבדוק הבית פעם אחרת. ויש בזה סוד ליודעים, לרמוז ללקט את עשר כתרין הטומאה והקליפה מליל י"ד. והיה מצניעין עד יום י"ד בשעה רביעית, והיה שורפן עם שאר החמץ הנשאר בבית. ועם כל זה אנו חוששים אף שהטור (ס' תל"ב) כתב שלא חוששין.

זת"א דניא על השו"ע והאר"י ז"ל

 בחורין ובסדקין ועיין בדברי החיד"א בשם הפ"ח ובשם הירושלמי, שהבדיקה היא לרך העצרה, כרוב העם נהג. ורק אנשי מעשה היו מקפידים לבדוק בקפידה יתירה, וכך פירשו בחורין ובסדקין, בקפידה. אולם, כידוע, אין לגזור גזירה שאין העם ימוד בו. ולכן, סגי בזיטול בלבד, ובבדיקת החמץ בהעצרה כמנהג המון העם, ועוד, שסומכים על ניקיון הבית.

 ולא יאכל ח"ל הבית יוסף הקדוש: "ומה שכתב ולא יאכל. כן כתב הרב המגיד (ח"י פ"ב ה"ג) בשם התוספות וכן כתב גם כן הגהות בשם סמ"ק (סי' צח ע"ב) ופשוט הוא דאתי במכל שכן מדין לא ליפתח בעידניה". משמע שאפילו לא יאכל אכילת ערלא, שהרי, אין לאכול בין שקיעת החמה עד תפילת ערבית. וזמן בדיקת חמץ עומד בסוף השקיעה כמובא להלן בשם הב"י. ח"ל: וכתב רבינו ירוחם (שם לה ע"ב) בשם הראב"ד (בהשגות על הרי"ף א.) דהא דתנן אור לארבעה עשר בודקין היינו סמוך לאור כלומר סמוך לכניסת הלילה וכן כתב הר"ן גם כן בשמו בריש פסחים (א. ד"ה גמי ותנא):

ויזהר שלא ידבר [...] וטוב שלא

ידבר מבואר מלשון השו"ע, שאם דיבר בין אחרי הצרכה קודם הבדיקה, בין בתוך הבדיקה, לא הווה הפסק, ומשמע מדברי השו"ע שאם דיבר בתוך הבדיקה אינו כלום. אולם, אחרי הצרכה יש חשק לצרכה לבטלה, ולכן מרן השו"ע נקט בלשון הזהרה. ומ"מ, לא החמיר לחזור ולברך.

⁶ ברכ"י ס' תל"ג ו' בשם חידושי פסחים להרב שפירא, עיין פ"ח (תל"ג א') בשם הירושלמי.

⁷ מהר"א אזולאי על הלבוש ס' תל"ד.

⁸ מהר"א אזולאי על הלבוש ע"פ הראב"ד, הרמב"ם מספר בית מועד.

⁹ הגהת רבי שמואל וויטאל ז"ל על הלבוש – מהרש"ן

שו"ע סימן תלד

אחר הבדיקה יהא נוהר בחמין שמשוייר להצניע כדי שלא יצטרך בדיקה אחרת, כגון אם יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שיניח עשר^ב ככרות וימצא תשע וכו'.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
בִּיעוּר חֲמִיץ:

סעיף (ב) אחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ויאמר: כל חמירא דאיתיה ברשותי דלא הזיתיה ודלא ביערתיה לבטיל וליהוי כעפרא דארעא.

כָּל חֲמִירָא דְאִיתִיהָ דְאִיבָא לְנוּסַח הַרְד"א בְּרִשׁוּתִי דְלֹא
חֲזִיתִיהָ וְדִלָּא בְּעֵרְתִיהָ לְבַטִּיל וְלִיְהוּי כְּעַפְרָא
דְאֲרַעָא:

וטוב לחזור ולבטלו פעם אחרת ביום י"ד סוף שעה חמישית, קודם שתגיע שעה ששית, שמשתיגע שעה ששית נאסר ואין בידו לבטלו. הגה: ואין לבטלו ביום אלא לאחר ששרף החמין, כדי לקיים מצות שריפה בחמין שלו. (ג) בביטול היום יאמר: דחזיתיה ודלא הזיתיה, דביערתי ודלא ביערתי.

כָּל חֲמִירָא דְאִיתִיהָ דְאִיבָא לְנוּסַח הַרְד"א בְּרִשׁוּתִי דְחֲזִיתִיהָ
וְדִלָּא חֲזִיתִיהָ דְבְּעֵרְתִיהָ וְדִלָּא בְּעֵרְתִיהָ לְבַטִּיל
וְלִיְהוּי כְּעַפְרָא דְאֲרַעָא:

^ב והוא סמך גדול מהשו"ע המביא לשון הטור הגורם דווקא עשר כיכרות שהוא מספר הפתיתין שמלניעין קודם בדיקת חמין. ואין דבר שווא שקבעו רבותינו ז"ל. זית"א.

חג הפסח

חודש ניסן

מצאתי⁶ כתוב – שמעתי משם כמוהרי"א זלה"ה שכל המשמר פסח כראוי בכל עניניו שהוא תועלת לנפש לכל השנה, והחברים היו מחמירין כמנהג אשכנזים. ע"כ מצאתי.

נהגו לא לאכול מצה מר"ח עד הסדר של פסח⁷.

קטניות ואורז

לא אוכלים קטניות יבשות⁸ (כגון פול יבש) אבל מותר לנו אפונים ופולים לחים⁹ (או טריים). עיין לעייל ב"שולחן עורך".

מנהג ירושלים לא לאכול אורז בפסח¹⁰.

ענין הזווג בליל פסח: שער התפלה כתי"ק למוהר"ח¹¹:
ובזה מבין ענין איסור הזווג בליל פסח מה שאין כן בשאר לילי ימים טובים [וגם לא בליל שביעי של פסח, אדרבה לפי האר"י הקדוש. זית"א] שהותר הזווג אלינו ואדרבה יש חיוב מצות עונה, יען כי ע"י התחתונים נעשה אז הזווג העליון.
אבל בליל פסח, שאין הזווג העליון נעשה על ידינו, נאסר לנו זווג התחתון.

⁶ (מעשה חושב י"ג)

⁷ למודי ה' לנקוואה

⁸ רחמיך רבים

⁹ חרץ החיים בשם בית דוד הסומך על השו"ע יו"ד, שהפול אינו קטנית אלא עשב.

¹⁰ בככ"י בשם הפ"ח, רחמיך רבים באיגרות. והוא מנהגנו באלג' ריה.

ברכת האילנות :

משתדלים לברכה בימי חול המועד⁶ בכנפויה ועורכים סעודה, ולכל הפחות פירות ומגדניות לאכול⁷ במקום שמברכים את ברכת האילנות. וכמה למדנים טעו בזה שכ"כ זרירים במצוות, ששוכחים לברך ולאכול מאכלים, ואינם מתקנים כלום. זית"א דכ"א.

אין לקרוא שום תפילות שהוסיפו המדפיסים.⁸ שהוא ערבוב דברים ותפילות נפולות כידוע לכל בעל ספר. זית"א זית"א דכ"א.

שו"ע סימן רכו סעיף א

היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח, אומר: בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם; ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה, ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות, לא יברך עוד. מלשון השו"ע, מוכרח שמוטר לברך לכתחילה אף אחרי שהפריח נפל, ונשאך רק הפרי, כל עוד אינו זישל לאכילה. והיא משמעות עד שגדלו, משמע, כבר ילאו. וכך הוא צ"י בשם המרדכי והגהות מיימוניות. זית"א.

**בְּרוּךְ אַתָּה, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ דָּבָר וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת
וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לְהֵנֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם :**

⁶ חוקת הפסח, בית הבחירה.

⁷ עיין במנחת יהודה שקצת למדנים טעו בזה, שרק מזכירים ולא אוכלים.

⁸ נקמת ישראל ויהודה כ"י.

ערב פסח

ענין הגילוח

1. "במו"ט ימים אלו (של העומר) לא היה מורי ז"ל מגלח ראשו אלא בערב פסח ובערב חג השבועות. וְלֹא הָיָה מוֹגֵלַח לֹא בְיוֹם ר"ה אִיִּיר וְלֹא בְיוֹם ל"ג לְעוֹמֵר בְּשׁוּם אֹפֶן.
2. ראיתי למורי ז"ל (מהרח"ו ז"ל) שְׁהִיָּה מוֹגֵלַח רֹאשׁוֹ בְיוֹם מ"ח לְעוֹמֵר, וְלֹא יֵדְעִי מַה הָיָה כּוֹנֵתוּ... וְהוּא הִסְתִּיר מִמֶּנִּי הַדְּבַר וְדוּחָה אוֹתִי בְקֶשׁ וְאִמְרָ לִי שְׂמֵא לֹא יִכּוֹל הַיְהוּדִי הַמּוֹגֵלַח לְבַא לְמַחֵר לְבֵית וְלִגְלַחֲנִי וְאִשְׁבּ בְּמוֹעֵד כְּלֵא תִגְלַחַת וְהָאֲמַת יוֹרֵה דְרַכּוֹ כְּנִלְעָד.
3. הרב מהר"י אשכנזי ז"להה היה מחמיר כל הז' שבועות שלא להסתפר עד ערב חג השבועות – מר זקנינו הרב החסיד מהר"א אזולאי ז"להה בהגהותיו כ"י וכ"כ בהגהות הרב המקובל מהר"ר יעקב צמח ז"להה. וכן הוא האמת ככתוב בס' הכונות מועתק מכ"י מהרח"ו זצ"ל. ודלא כהרב טור ברקת ומי שכתב משם האר"י זצ"ל להסתפר יום מ"ח. והן אמת שמהר"ש בנו של הרב מהרח"ו העיד שפעם א' אביו נסתפר ביום מ"ח ויאמר אביו שהיה לסיבה ע"ש בס' הכונות. לכן הנוהגים כמנהג האר"י זצ"ל דאוי להחמיר עד ערב שבועות אם לא על פי סיבה.⁶
4. הרדב"ז⁷ התיר להסתפר ע"י גוי בערב פסח אחרי חצות.

זית"א דכיא על הש"ע והאר"י ז"ל

וּבְעֵרֵב חַג הַשְּׁבִיעוֹת: וְלֹא כִמוֹ שָׂרְטוֹ לְפָרֶשׁ, שֵׁשׁ ע"פ הָאֲר"י ז"ל לְהַתְּגַלַּח בְּיוֹם מ"ח לְעוֹמֵר וְהִיא טְעוּת גְּמוּרָה, כִּי סָמְכוּ עַל דְּבָרֵי מוֹהַרְש"ו הַמַּעֲיֵד עַל מִקְרָה אַחַד שֶׁקָּרָה לְרַבֵּי חַיִּים ווִיטְאָל. וְעִיִּין סְמוּךְ.

וְלֹא הָיָה מוֹגֵלַח לֹא בְיוֹם ר"ה אִיִּיר וְלֹא בְיוֹם ל"ג לְעוֹמֵר בְּשׁוּם אֹפֶן: אֲוֹלָם, הַעֵיֵד ר"י סָאָגִים לְמוֹהַרְח"ו, שְׂרָאָה פֶּעַם מוֹהַרְש"ו זְלַה"ה עוֹלָה לְמִירוֹן כְּל"ג בְּעוֹמֵר עִם מִשְׁפַּחְתּוֹ וְעָשׂוּ תְּגַלַּחַת לְבָן הָאֲר"י ז"ל. מִזֵּה, שְׂמוּתָר לְסַפֵּר לְקַטְנִים כְּל"ג בְּעוֹמֵר, אֲוֹלָם בְּשׁוּם אֹפֶן לְעֲאֵמוֹ.

שְׁהִיָּה מוֹגֵלַח רֹאשׁוֹ בְיוֹם מ"ח לְעוֹמֵר: כִּבְרָ נִמְאָל כְּמַה פְּעַמִּים שְׂמוֹהַרְח"ו קָלַת שְׁנָה מִהֶנְהַגוֹת הָאֲר"י ז"ל וְאִף שְׂסִיבָה כְּמוֹסָה לוֹ זְלוֹק"ל, מ"מ הַרְוָאָה לְהַבִּין יִלְךְ בְּסִפְרֵי הַחַזִּינוֹת וּבְסִידוֹר חֲמֵלֵת יִשְׂרָאֵל כְּת"י לְמוֹהַרְש"ו. אֲוֹלָם, אִין זֶה דְרַכּוֹ לְהָאֲר"י ז"ל לְעֲאֵמוֹ, וְרִשְׁאִי לְכָל אֲדָם לְנַהוֹג הֶנְהַגוֹת הָאֲר"י ז"ל, אִף שְׂמוֹהַרְח"ו שְׁנָה מִמֶּנּוּ לְפִי סִיבּוֹת הַכְּמוֹסוֹת אִיתּוֹ. וְהַבּוֹחֵר יִבְחַר, וּמ"מ, אִין לָנוּ לְזוֹז מִמוֹהַרְח"ו ז"ל כְּשִׂאֵנוּ שְׁנָה מִהֶנְהַגוֹת הָאֲר"י ז"ל, שְׁהוּאֹ בְּעֲאֵמוֹ מְבִיא. וְזוֹ הִיא גְּדוּלְתּוֹ הָאֲמִיתִית, שְׂאִינוּ מִנְכָּל דְּבָרֵי רַבּוֹ וְאִינוּ מְסַלֵּף אֲוֹתָם, וְהוּא עֵץ חַיִּים לְמַחְזִיקִים בֵּה.

⁶ (שְׁעָה"כ פֶּסַח דְּרוֹשׁ י"ב) (פ"ע שְׁעַר סְפִירַת הָעוֹמֵר פֶּרֶק ז') (נְגִיד וּמְלוֹה)

⁷ (מוֹהַרְש"ו ווִיטְאָל ז"ל בְּהַגְהוֹתָיו עַל שְׁעָה"כ)

⁸ (בְּרַכִּי יוֹסֵף תְּל"ג אֲוֹת ו')

⁹ מוֹהַרְש"ו אֲוֹלָאִי עַל הַלְבוּשׁ ס' תַּס"ח.

בענין גידול פיאות הזקן.

א. צריך לספר שערו בסוד ואיש כי ימרט ראשו טהור הוא. ולכן פאה גמ' אלהים, והענין כי הדינין הם צורך גבוה והם מכלל קיום העולם, והעולם צריך להם, ולכן אין ראוי להעביר כולם, ולכן משיירין הפאה. (היפך האישה שמגדלת את שערותיה עיי"ש. כ"ד הזית"א דכ"א)

ב. בענין שיעור הפאה, היה נזהר מאד מורי זלה"ה לשייר כל השערות אשר בצדדים, שהוא כל השערות שיש בין האוזן לאותו המקום החלק שאין בו שער, מכאן ומכאן, בשני צדדי הראש, וכמ"ש בספר בית יוסף (יו"ד ס' קפ"א).

ג. וגובה הפאות, שיעורן עד מקום שיוגביה ראש האוזן למעלה, ועד המקום שיוגיע שם ראש האוזן, נקרא פאה בבחינת הגובה. ואף אם היו שערות הפאות גדולים מאור וארוכים, לא היה הותכן במספריים, רק עד יגדלו, ויתארכו, וידלדלו, וירדו, ויכנסו למטה בגבול שערות הזקן, ואז היה הותכן ומקצרין במספריים, לפי שמה שמשותל משם ולמטה, אינו נקרא פאת הראש.

זית"א דכ"א על השו"ע והא"ר"י ז"ל

☞ נזהר מאד שלא לחתוך שער הזקן כלל: ולכן, כל העובר על הפיקודים ...

☞ שאיסור גדול מאד הוא לעקור או לתלוש בידו: והיה מן המלעיוגים שצכוונה תלשו את שערות זקנם בלעג וקלם על דברי הא"ר"י ז"ל, חוטאים ומחטיאים.

ד. והיה מורי זלה"ה נזהר מאד שלא לחתוך שער הזקן כלל, לא בתער ולא במספריים, לא למעלה ולא למטה, ולא בשום מקום מן הזקן, אפילו למטה תחת הזקן באותם שערות קטנים החופפים על הגרון ממש, אבל שער שבשפה העליונה המעכב את האכילה, היה קוצצו במספריים.

ה. ולא עוד, אלא שהיה אומר שאיסור גדול מאד הוא לעקור או לתלוש בידו, אפילו שער אחד בלבד בכל מקום זקנו, כי הם צינורות של שפע, ולכן צריך האדם ליהרר שלא ישים ידו בזקנו למשמש בה כדי שלא יעקור ויתלוש איזה שער.

ו. גם היה אומר מורי ז"ל, שבכל פעם שהאדם מורז ומעמיד על עצמו שלא ליגע בזקנו לטעם הנזכר, יכוון כוונה הנו', שבוקן נרמז שם אל שדי. (שער המצוות פר' קדושים).

שאר הנהגות היום.

שו"ע סימן תע

(א) הבכורות ^פ מתענין בערב פסח, בין בכור מאב בין בכור מאם. ויש מי שאומר שאפילו נקבה בכורה מתענה. נערות ונשים לא מתענות תענית בכורות.^א

זית"א לכיא על השו"ע והאר"י ז"ל

^פ מתענין בערב פסח: ז"ל מורנו ורבינו הבית יוסף הקדוש: גרסינן במסכת סופרים. פרק אחרון (ה"ג) וכתב הרא"ש (סי' ט) והמרדכי בפרק ערבי פסחים (לו ע"ד) דיש סעד למנהג זה בירושלמי (פ"י ה"א) וכתב המרדכי (שם) בשם רבינו יחיאל דמותרין לאכול מיני תרגימא ולא נהגו כן; וכתב אבי העזרי (סוס"י תקכה) שגם בכור לאב יש לו להתענות. כן כתבו הגהות מיימון בפרק ו' (אות כ). וכתבו בתשובה אשכנזית (שו"ת מהרי"ל סי' יד) דנקבה שהיא בכורה כתבו בספר אגודה (פ"י סי' צא) דצריכה להתענות וראיה מבתיה בת פרעה: וכתוב בתרומת הדשן (ח"א סי' קכו) שאם חל ערב פסח בשבת מתענין הבכורות ביום חמישי שלפני השבת וכן כתב הרוקח (סי' ער) וכ"כ האגור (סי' תשעא) בשם מהר"י מולין (הל' ע"פ עמ' נ סוס"י ד, שו"ת סי' ק"י וקנה אות א) וכתב אכן אבי מורי לא הנהיג כן אלא שלא להתענות כל עיקר הואיל ונדחה ידחה מאחר שאינו אלא מנהג:

ולכן, מן השו"ע הביא עובדה, שהבכורות מתענין בערב פסח, ולא גרס שיש כך לנהוג. והוא קצת תמוהה, אחרי שתענית זו אינו אלא מנהג בעלמא, והטרכו למאור סמך בחז"ל. ז"ל מסכת סופרים פרק אחרון:
(ג) לפיכך אין אומרים תחנונים כל ימי ניסן ואין מתענין עד שיעבור ניסן אלא הבכורות שמתענין בערב הפסח והצנועין בשביל המצה כדי שייכנסו בה בתאווה והתלמידים מתענין בו שני וחמישי מפני חילול השם ומפני כבוד ההיכל שנשרף:

מ"מ, מנהג ישראל תורה היא ולא יבטל שום מנהג שנהגו אבותיו אלא ע"פ דיון ירא שמים.

שו"ע סימן תעא

(א) אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון, אבל אוכל מעט פירות או ירקות, אבל לא ימלא כריסו מהם. בערב פסח, לא אוכלים לא מצה עשירה, ולא עוגיות בקמח תפוח אדמה, אלא פירות וירקות, ביצים קשים ונקניק.^ב

(ב) וקודם שעה עשירית מותר לאכול מצה עשירה. איסור אכילת מצה חל כל היום, ולא רק משעה עשירית. הגהת מוהרש"ו על הלבוש ס' תע"א.

^ב כ"הם בשם מחז"ר
^ג למודי ה' הנקודה.

טבילת מקווה ערב יום טוב

לשון שער התפלה כתי"ק למוהרה"ו ז"ל:

ענין הטבילה בערבי ימים טובים כמו בערבי שבתות כי כך אמרו רז"ל: חייב אדם לטהר עצמו ברגל [...] לרמוז כי צריך לטבול פעם ראשונה להפשיט מעל נפשו בגדי קליפות החול, וטבילה שנית יכולין להמשיך עליו קדושת הרגל שהוא סוד שם יהו"ה במילוי יודי"ן (יו"ד ה"י וי"ו ה"י) העולה ע"ב ושם אהי"ה במילוי יודי"ן (אל"ף ה"י יו"ד ה"י) העולה קס"א ושניהם בגמטריא רג"ל.

גם תכוין בענין הטבילה כי בחינת המקוה היא שם אהי"ה דמילוי החי"ן (אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה) העולה בגמט' מקו"ה. עכ"ל.

מקו"ה גמט' אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה

טבילה ראשונה: להפשיט מעל נפשו בגדי קליפות החול

טבילה שנית: להמשיך עליו קדושת הרג"ל

רג"ל גמט'

יו"ד ה"י וי"ו ה"י

אל"ף ה"י יו"ד ה"י

הכנות ליל הסדר

סדר הקערה

שו"ע סימן תעב

(א) יהיה שלחנו ערוך מבעוד יום, כדי לאכול מיד כשתחשך; ואף אם הוא בבית המדרש, יקום מפני שמצוה למהר ולאכול בשביל התינוקות שלא ישנו, אבל לא יאמר קידוש עד שתחשך. עורכים את הסדר לפני ללכת¹ לבהכ"נ לתפילת ערבית ומשאירים הקערה מכוסה על השולחן אחרי הסדר עד למחרת.

(ב) יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו, ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות. הגה: ואפילו עני שאין לו כרים, ישב על הספסל. מותר להכין ביום טוב, אם שכחו, את המים המלוחים לסדר.²

זית"א לכיא על השו"ע והאר"י ז"ל

להר' חיים בהן בשם הר"י ז"ל: והוא המקור היחיד שיש סדר עוי האר"י ז"ל.

מי הוא רבי חיים הכהן?

אם הוא אותו תלמיד מובהק לרבי חיים וויטאל ז"ל, לא יתכן שהוא הכיר את רבינו האר"י ז"ל. אז למה מביא הנהגה (סידור הקערה) בשם האר"י ז"ל כשהיה אמור להביא אותה בשם רבו המובהק, הוא מוהר"ח¹?

הדברים לא ברורים, צפרט כשרבי אברהם אזולאי ז"ל, לא גורם צמעה חושב ובהגהות ללבוש, קום זכר לסדר הזה. וז"ע. יש לזיין שהסדר הזה לא מובא בכתבי רבי יעקב אמה ז"ל (וגם לא בנגיד ומלוה), וגם לא בכתבי רבי אברהם אזולאי ז"ל.

הרב שלחן אריאל (נספח תורת חיים ס' י"ט) כותב שסדר הקערה כליל פסח לאו מוהר"ח¹ חתום עליה. אמנם מיכון שהסכימו ונהגו בו כל ההולכים בתורת רבינו האר"י, וכתבה הכף החיים (תע"ג), אז הביאו בשו"ע שלו (שלחן האר"י) שלו. זית"א לכיא ע"פ ספרי הקטן יד אברהם.

ותניח על הג' מצות: לכאורה, יש להניח את כל סימני הסדר על המצות. והוא קצת תמוה, שאינם חששו לשבור המצות ושייך יהיו שלימות לצאו עליהם? דבר נוסף, שלא היא פעם הראשונה שדעת האר"י ז"ל תואמת לדעת השו"ע, כך שאין סדר הקערה מיוחד.

שו"ע סימן תעג

(ד) מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות ומרור וחרוסת וכרפס או ירק אחר ושני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, ונהגו בבשר וביצה.

להר' חיים בהן בשם הר"י [האר"י] ז"ל, מועץ חיים: סדר סידור הקערה ליל פסח, תקח הג' מצות מצה שמורה, ותניח הכהן למעלה, והלוי למטה ממנו, והישראל למטה ממנו, והם ג' בחי' חב"ד (ס"א ג' מוחין) דאבא עלאה. אח"כ תקח

מרור וכרפס וזרוע וביצה, ותניח על הג' מצות. והזרוע הרומז לחסד מצד ימין שלך, והביצה בצד שמאל שלך, ומרור הרומז לת"ת, מבריה מן הקצה אל הקצה, באמצע בין הזרוע והביצה. (ס"א כי ת"ת מוכריע בין חסד וגבורה). והחרוסת בצד ימין, תחת הזרוע בקו ימין, והוא נגד נצה. והכרפס הרומז להוד, תניח תחת הביצה מצד שמאל בקו שמאל. וחזרת תניח למטה מן המרור בקו אמצעי, לעשות בו אחר כך כורך, והוא נגד יסוד. והקערה בעצמה הכוללת כולם, נגד מלכות.

¹ הגדת אלג'יר ועיין לשון השו"ע.

² למולי ה'.

³ (פ"ע שער חג המצות פרק ו') (מורה באכעב ז' אות כ"ו)

לייחלדא קב"ה עם שכינתיה ולייחלדא י"ה צו"ה ולקרנבא משיחיה

ג' מצות ועתה נבאר ג' מיני ציורים אלו איך מצטיירים בשלשה המצות. הנה נתבאר בענין גדלות הב' כי מצה הא' היא הויה דע"ב מוח חכמה והב' היא הויה דס"ג והוא מוח בי' ולסיבה זו המצה הא' אינה נחלקת ונפרסת לב' פרוסות כי היא כנגד החכמה הנקרא אות י' והיא אות א' שלימה אבל המצה הב' נחלקת ונפרסת לב' פרוסות כנוודע חציה לאכילת מצה וחציה לאפיקומן לפי שהבינה נק' אות ה' והיא נחלקת לציור ב' אותיות ד' על ו' ולכן נפרסת לשתי פרוסות שהם סוד זו"ן בהיותם תוך הבינה כי הבינה נק' ה' בכללותי ונוק' נרמוז בציור אות ד' של ה' וז"א נרמוז באות ו' של הה' ובהיותם בתוכה בסוד העיבור שניהם מתחברים ונעשים אות ה' אחת. ולכן נחלקת לב' וחציה הא' שצורתה ו' מניחין לאפיקומן וחציה השני שצורתה ד' שהיא כנגד נוקבא אנו מחברים אותה עם החכמה שהיא מצה הא' השלימה ומברכים עליהם המוציא ואכילת מצה. המוציא כנגד השלימה ואכילת מצה כנגד הפרוסה ועל זו הפרוסה הב' שהיא כנגד אות ד' של הה' אנו אומרים: שע"הכ פסח ו'.

אל תחשוב" שפירושו לצייר עליהם האותיות ממש שזה הסוד ואפשר דהוי כמוחק השם ומוחק ביו"ט כמ"ש הרב בעל המפה (הגה סימן ש"מ ג') אלא פירוש הציור בכונה. ועיין בחד"א (ברכ"י ס'תע"ה אות ז', שם) גם המביא רבי יעקב צמח על שזו רק כוונה! אולם, לדעת מהר"א אזולאי על הלבוש ס' תע"ד, ע"פ האר"י ז"ל, יש לסמן את האותיות ממש, במצות.

אין להכניס המצות בוולונגים נפרדים, אלא בקצה הקערה, אחת על השני.²

(ה) אלו ירקות שיוצאים בהם ידי חובתו, חזרת, עולשין, תמוכא, הרחבינא, מרור ויוצאים בעלין שלהם ובקלחון, אבל לא בשורש, אלא שבעלין אין יוצאין אלא אם כן הם לחים, ובקלחים יוצאים בין לחים בין יבשים, אבל לא כבושים ולא שלוקים ולא מבושלים; וכולם מצטרפים לכזית, שהוא השיעור שלהם, ועיקר המצוה בחזרת. ואם אין לו חזרת, יחזור אחר ראשון ראשון, כפי הסדר שהם שנויים. הגה: ואם אין לו אחד מאלו הירקות, יקח לענה או שאר ירק מר. וחרוסת יעשה עב, זכר לטיט, ואח"כ נותנין בו מעט חומץ או יין אדום זכר לדם. ועושין החרוסת מפירות שנמשלו בהם ישראל כגון, תפוחים, תאנים, אגוזים, רימונים, שקדים; ונותנין עליו תבלין, כגון קמחון וזנגביל הדומים לתבן שהיו מגבלין בו הטיט. סל"ט (לטוגה) למרור וחרזרת חזרת שלנו סרבי"ה ועלין יש לו. מכנפי יונה: לק"ש פסח

² (מהר"מ פאפאש ז"ל בספרו אור זרוע, עפר חג המצות פ"ג) (ברכי יוסף ת"ס אות ג' ותע"ה אות ז' ב"ס מהר"י כ"מ ז"ל) ³ והוא מנהג בורות לדעת בעל חוקת הפסח רבי אברהם אנהאווה.

הכנת החרוסת :

ענין⁶ החרוסת הוא זכר לטיט.

החרוסת² אינו אלא זכר בעלמא מדברי סופרים ואינו מצוה כמו היין והמצה כו'.

הנה חקרת¹ את פי אמו של מורי ז"ל (האריז"ל) מזה מיני פירות היה מניח בחרוסת, ואמרה לי כי אלו הם הדברים שהיה רגיל תמיד מורי ז"ל להניח בחרוסת. ג' מיני תבלין: שבולת נרד (בערבי נקרא סינבול ובוש"ש³), וזינגבולי, וקאניל"ה הנקרא קנמון. וז' מיני פירות והם: ענבים, ותאנים, ורימונים, ותמרים, ואגוזים, ותפוחים, ופירא"ש (אגסים). וז' מיני פירות והם: ענבים, ותאנים, ורימונים, ותמרים, ואגוזים, ותפוחים, ופירא"ש (אגסים).

זית"א דכיא על השר"ע והאר"י ז"ל

אבל האשכנזים נוהגין לשים עיקר החרוסת מג' דברים אלו, ואלו הם היותר מוכרחים והם ר"ת אב"ן בלשון: מלשון מוהר"ח⁴, מוכרח קרבו האר"י ז"ל לא היה נוהג כמנהג האשכנזים, אלא כעדות אמו של האר"י הקדוש זיע"א. ומוהר"ח⁵ הוסיף שמוכרח ע"פ מנהג האשכנזים, אחרי שאצו האר"י ז"ל היה אשכנזי, ולכן מנהג אצותיו הוא. וזה מה שמוהר"ח⁶ רצה להביא, לענ"ד. זית"א.

אבל האשכנזים נוהגין לשים עיקר החרוסת מג' דברים אלו, ואלו הם היותר מוכרחים והם ר"ת אב"ן בלשון אשכנזי והם: אגוזים, ותפוחים, ופירא"ש. כי בלשון אשכנזי ר"ת ג' פרות אלו הם נוטריקון אב"ן (אפי"ל ביר"ן ני"ס), ונותנים סימן לדבר: ובחרוסת אב"ן למלאת.

מותר ביום טוב⁷, להוסיף יין לחרוסת ולערבב.

אם שכח בערב פסח שחל בשבת, ישפוך⁸ קודם כל היין בקערה אחת, ויוסיף אח"כ את החרוסת, לשם שנוי.

⁶ (שעה"כ פסח דרוש ה') (מעשה חושב י"ד)

³ (שעה"כ פסח דרוש ו') (מעשה חושב י"ד)

² (הגהות מוהר"ש ויטאל ז"ל בפס אצו מוהר"ח ז"ל על עשה"כ פסח דרוש ו') שער הפלה.

⁷ למודי ה'

⁸ למודי ה'

ברכת מעין ז' :

אין לברך ברכת מעין ז' בפסח של חל בשבת, בין ע"פ השו"ע ז"ל, בין ע"פ האר"י ז"ל.

מהחברים - ואומר הש"ץ מגן אבות, אשר הוא מעין שבע, שנתקנה בשביל הסכנה. ובי"ט אין מזכירין בה י"ט, אלא מקדש השבת לבד.

אם חל בשבת... ואין אומרים ברכת מעין שבע. (ש"ע תפ"ז א')

זית"א לכיא על השו"ע והאר"י ז"ל

ברכת מעין ז' בשבת שחל בפסח

יואל מהק"ת וישב היס (ס' ח') לרב יעקב הלל שליט"א, ראש ישיבת אהבת שלום שבירושלים תובצ"א, שמה שקאלו חכמי מערב להרש"ש (נהר שלום ללא-לב), הוא ע"פ הסוד. יש להעיר שלח"י, הוא גם ע"פ ההלכה.

מ"מ, אף שמוצא בשו"ת וישב היס, בשם כמה ראשונים כהרד"א, ואחרים שאינם חלקו בנושא (כהרמב"ם, הרי"ף, והרא"ש, ואין לסמוך על דעתם בזה, מיכוון שאינה להלכה. ומה מועיל לפרש את דברי גאוני עולם האלו, לטובת מא' מהאדלדים של המחלוקת, כשברור שלא בררו את דעתם להלכה?), הענין נשאר סגור וסתום בכתבי האר"י ז"ל, ותלמידו המובהק מוהרש"ו ובנו מוהרש"ז.

ופשיטא לן שדעת האר"י הקדוש היא לא לברך ברכת מעין ז' בשבת שחל בפסח. ואף שהרש"ש מסכים ע"פ הסוד לאומרה, אין לנו לזוז מדברי האר"י ז"ל שהוא הוא קבלם מאליהו הנביא ז"ל, מה שאין כן למקובלים האחרים!

הנה, האר"י ז"ל הלך כדעת רבינו נסים גאון זיע"א, שאין לומר ברכת מעין ז' בשבת שחל בפסח, כי פסח ליל שימורים הוא. וזה נמלא בשבחי האר"י ז"ל לרבי חיים וויטאל. עוד, מה שכתב הר"הג יעקב הלל שליט"א בשו"ת וישב היס (ס' ח', דקמ"א, ע"ב) אינה טענה.

מסיבת גדולת חכמה או לדקות חכם אחד אפשר להשפיע בנדון? אין ספק שהרש"ש היה מגדולי מפרשי האר"י ז"ל, חכם ולדיק גדול, וחלילה לזלזל בו, אלא שהוא אינו האר"י הקדוש. ואף לא לגולו. וכל זה מזוהר בחלק ג', לקונטרס שלנו. ואכמ"ל. וכבר החיד"א הבין את זאת, ומביא שדעת האר"י ז"ל בלי ספק הינה לא לומר ברכת מעין ז' בפסח שחל בשבת. (ברכ"י ס' תרמ"ב) לסיכום, יש מקום לאלו הסומכים על דברי הרש"ש והח"י לומר ברכת מעין ז' בשבת שחל בפסח, בין ע"פ הפשט, בין ע"פ הסוד.

אלא שדעת האר"י הקדוש היא להיפך, לא לומר הדרכה הזאת, כרוז הגאונים, הבית יוסף והשו"ע, כי ליל שימורים הוא! וגם זו דעת החיד"א בשו"ת ברכה.

קריאת ההלל גמור בליל פסח :

שו"ע סימן תפז

(ד) בליל ראשון של פסח גומרין ההלל בצבור בנעימה בברכה תחלה וסוף, וכן בליל שני של שני ימים טובים של גליות.

1. אומרים^ב הלל גמור בליל פסח, משא"כ בשאר לילי יו"ט. והם (האורות שנתגלו) מתקיימים בו כל הלילה וכל יום א' של פסח, ולכן אומרים הלל גמור ביום א' של פסח. ואח"כ מסתלקים לגמרי כמתחלה, ואחר כך חוזרים ליכנס בסדר המדרגות מדרגה אחר מדרגה מן היום הב' של פסח עד תשלום נ' יום של ספירת העומר שהוא חג השבועות. כמ"ש בע"ה בענין ספי' העומר. ולכן אין אומרים בשאר ימי הפסח הלל גמור אלא בדילוג.

2. בליל ראשון של פסח גומרין ההלל בצבור בנעימה בברכה תחלה וסוף, וכן בליל שני של שני ימים טובים של גליות. (שו"ע תפ"ז ד')

3. מי שהוא^ג בבית בכנסת שהם נוהגים שלא לומר הלל בערבית ליל פסח יכול לומר ההלל ולברך עליו בינו לבין עצמו.

4. בענין^ד ההלל צריך לכפול כל הפסוקים ב' פעמים מן פסוק אודך כי עניתני וכו' עד סוף ההלל שהוא פסוק הודו לה' כי טוב האחרון. ואפילו הפסוקים שלאחר אנא ה' הצליחה נא, ברוך הבא וכו', אל ה' וכו', אלי אתה ואודך וכו', הודו וכו', כל אחד מהם תכפלו ב' פעמים.

5. משמע מהאר"י ז"ל שיש לברך ברכת "לקרוא את ההלל" בהלל בדילוג. זית"א דכ"א.

^ב (שעה"כ פסח דרוש ג')

^ג (ברכי יוסף תפ"ז אות ח')

^ד (שעה"כ דרושי סוכות הקדמה)

שיעור כזית וד' כוסות

שו"ע סימן תפז

(א) שיעור כזית, יש אומרים דהוי כחצי ביצה. כתוב בספר החיזיונות (דף קע"ה) סוד מה שכתוב במנורת זכריה (ד,ג) "ושנים זתים עליה", הם ב' יודי"ן, כמו שכתוב בריעא מהימנא פר' פנחס, כי כל יודי"ן שיעורה כזית. ועיין לעיל אות י"ב, בכוננת הבציעה, שהם ב' יודי"ן, ואפשר לומר ששיעור הכזית הוא חצי ביצה, ונמצא שכביצה שיעורה מ' גרם, והכזית שהוא יודי"ן אחד, עשרים גרם (גמ' יודי"ן). זית"א דכיא.

שו"ע סימן תעה

(ו) אכל כחצי זית, וחזר ואכל כחצי זית, יצא ובלבד שלא ישאא בין אכילה לחברתה יותר מכדי אכילת פרס.

שו"ע ס' תריב

שיעור אכילת פרס, יש אומרים ד' ביצים; ויש אומרים ג' ביצים. זמן כדי אכילת פרס להרמב"ם ולהרשב"א הוא ג' ביצים. מהר"א אזולאי על הלבוש.

(ז) שיעור הכוס רביעית לאחר שימוגנו וישתה כולו או רובו.

ויש אומרים שצריך לשתות רוב הכוס, אפילו מחזיק כמה רביעיות. גם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל מצות הנוהגות באותו לילה.

(יג) צריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו דהיינו כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו והוא רובו של רביעית: שיעור רביעית הלוג: 26.4 דרהם (משקל ביצה ומחצה). שיעור ביצים: תק"כ דרהם – שיעור הלוג: 105 דרהם (1 ליטרא) – שיעור הקב: 420 דרהם. ואל תיטוש תורת אמך וכל דבר רופף בדין זיל וחזי מאי ע"ד, והנח לישראל כי נביאים הם. (מוהרש"ו בחש"י).

לייחל קב"ה עם שכינתיה ולייחל י"ה בן"ה ולקרנבא משיחיה

לדעת האחרונים הספרדים

	כזית מצה שמורה עבודת יד מצה דקה	רביעית	כדי אכילת פרס
רבי מרדכי אליהו ז"ל	27 גרם	86 גרם	4 דקות
רבי עובדיה יוסף ז"ל	27 גרם	81 גרם	7.5/6 דקות
רבי שלום משאש ז"ל	30 גרם	90 גרם	6 דקות
רבי חיים הלוי ז"ל (מקור חיים)	28 גרם	87 גרם	4 דקות
רבי ציון אבא שאול ז"ל	20 גרם	86 גרם	6/4 דקות

סִימְנֵי הַסֵּדֶר

וזהו לשון פסח פ"ה ס"ח כי שם הוא הפה של התבוי ולכן צריך להרבות בספור שבח י"מ. שע"הב.

קִדְשׁ, וְרַחֵם, בְּרַפֵּס, יַחֵם, מִגִּיד, רַחֲצָה,
מוֹצֵיא מִצָּה, מְרוֹר,
בוֹרֵךְ, שְׁלַחַן עֲזִירֵךְ, צָפוֹן, בְּיָרֵךְ, הַלֵּל,
נִרְצָה:

שו"ע סימן תעב

(ג) כשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימינו, אלא על שמאלו.

(ד) אשה אינה צריכה הסיבה אלא א"כ היא חשובה. הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות. ויש אומרים שכל הנשים שלנו חשובות הן. מהר"א אזולאי על הלבוש ס' תע"ב.

(ז) כל מי שצריך הסיבה, אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה. מי ששכח להסיב בשתיית הכוס, הרא"ש והטור פסקו לחזור ושותה בהסיבה, וכן פסק השו"ע. שם. יש להיזהר לשתות בהסיבה. ואם לא הסיב, כל עוד שאוכל או שותה, מסיב ואם סיים, חוזר מראש בהסיבה (שו"ע תע"ב ס"ה), ואם מצטער או אישה או קטן, אינו חוזר (ברכ"י עיין שם).

יש שנהנו למלא כוס אליהו הנביא, וישתה היין בתוך הסעודה או בכוס הרביעי (אחרי שפוך חמתך). ויש המברכים בהבדלת יום טוב ראשון.

שו"ע סימן תעג

(א) מוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו, ומברך שהחיינו. ואם חל בשבת, אומר ויכולו, ואם חל במוצאי שבת אומר יקנה"ז, ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה, ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואחר כך יבדיל.

(ב) שותה בהסיבה ואינו מברך אחריו.

(ג) אם ירצה לשתות כמה כוסות, הרשות בידו; ומכל מקום ראוי ליזהר שלא לשתות בין ראשון לשני, אם לא לצורך גדול, כדי שלא ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה.

(טו) תינוקות שהגיעו לחינוך, מצוה ליתן לכל אחד כוסו לפניו. הגה: ואין ליקח כוס שפיו צר כעין קלו"ג גלא"ז, מפני שלא יוכל לשתות רביעית כאחד. ובכוס של ברכת המזון בלאו הכי אין לוקחים אותו (ב"י).

שו"ע סימן תפג ס"א

מי שאין לו יין בליל פסח, מקדש על הפת שמברך המוציא ובוצע, ומניח ידיו עליו עד שגומר הקידוש, ומברך על אכילת מצה, ואוכל, ואח"כ אוכל שאר ירקות ומסלק השלחן ואומר מה נשתנה וכל ההגדה עד גאל ישראל, ומברך על המרור, ואוכל, ואח"כ כורך מצה ומרור, ואוכל. הגה: בלא ברכה. ובמקומות שנוהגים לשתות משקה הנעשה מדבש שקורין מע"ד, יכול ליקח אותו משקה לארבע כוסות אם אין לו יין (מהרי"ל). וי"א שאין עושין קידוש על שאר משקין. ולי נראה דלענין ד' כוסות יש לסמוך אמאן דאמר דמקדשין על שאר משקין אם הוא חמר מדינה, כמו שנתבאר לעיל סימן ער"ב.

שו"ע ס' קב"ד

על כל ברכה שאדם שומע בכל מקום, אומר: ברוך הוא וברוך שמו.

זית"א לכיא על השו"ע והאר"י ז"ל

הברכות מפי שליח ציבור ולסיים הסוגיא הזאת, רבי ישראל אבוחצירא (ספר הנהגותיו סבא ישראל) ז"ל, מסמך סמך עניית ב"ה וז"ש בכתבי האר"י ז"ל. ולענ"ד, לרק בזה, כי הנה לשון מוהר"ח ע"פ רבו האר"י ז"ל ברור. והוא נקט כלשון מרן השו"ע ולשון הטור כפשוטו, ולא הזכיר בין ברכה שיואל ידי חובה לו לא.

ולכן, יש לענות ברוך הוא וברוך שמו על כל ברכה ששומעים מפי חברו, קל וחומר מפי הש"ץ.

וכך הוא בשו"ע, שחייב לענות אמן על ברכה שיואל ידי חובה יותר מזכרה שאינה מוליא את השומע ידי חובה, והוא לשון מרן:

השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, אע"פ שלא שמע כולה מתחלתה ועד סופה, אף ע"פ שאינו חייב באותה ברכה, חייב לענות אחריו אמן.

שו"ע ברכת הפירות ס' רטו ס"ב

ועוד, שלשון מרן השו"ע בס' קכ"ד ברור:

על כל ברכה שאדם שומע בכל מקום, אומר: ברוך הוא וברוך שמו. ויענו: אמן, אחר כל ברכה, בין אותם שיצאו ידי תפלה, בין אותם שלא יצאו, ובכוונה שיכוין בלבו: אמת היא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה. שו"ע הלכות תפלה ס' קבד ס"ה וס"ו

ומה כוונת כל ברכה?

עונה השו"ע: בין אותם שיצאו ידי תפלה, בין אותם שלא יצאו!

וכבר כתבתי שמרן השו"ע אינו מביא מנהג אלף פוסק שאומר ברוך הוא וברוך שמו. ומיכוון שליני עניית אמן ברוחב נמלאים בס' קכ"ד, בו בסימן מופיע עניית ברוך הוא וברוך שמו, אי אפשר לומר שסימן קכ"ד שייך רק לברכות חזרת הש"ץ (כי שאר דינים נמלאים במקום הזה כענין אמן יהומה ואמן חטופה וכו').

ומ"מ, אין שום סמך לפוסק אחרון לחלוק על פוסק ראשון, אפילו ע"י ראיה מהמש"ס (עין יחזק ח"ב). והלוא, רבינו יחיאל, ובנו הרא"ש, ונכדו רבי יעקב בעל הטורים, ומרן מלכא השו"ע, ובעל ספר המוסר.

ענין עניית הקהל השומעים

הברכות מפי שליח ציבור ברוך הוא וברוך שמו בעת שמזכיר שם הוי"ה של הברכה. לשון שער התפלה כתי"ק למוהר"ח ז"ל:

לייחדא קב"ה עם שכינתיה ולייחדא י"ה בו"ה ולקרנא משיחיה

כשבעל הבית עומד במקום מושבו אומר בשמחה
זה השלחן אשר לפני ה'
(הגדת לשב"ץ)

בעל הבית מברך את ברכת הפרחים.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא עֲצֵי
בְּשָׁמַיִם.**

לייחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל. ויהי נועם
יהוה אלהינו עלינו ומעשי ידינו כוננה ומעשי ידינו כוננהו. יהיו לרצון אמרי פי
והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי.

בשבת שבת שלום (שבת) מקודש
יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים
ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי
מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי
ויקדש אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים
לעשות:

אלה מועדי יהוה מראי קדש, אשר תקראו אתם במועדם:

ה' אצבעות שעליהם הכוס^א יושב.
כו"ס גמט' אלהי"ם שהוא הקטנות השני בחינת תמורתו ב"ס אכלט"ס ה'
אותיות כנגד ה' אצבעות שהוא רחמים הנקרא אלהי"ם חיים

סברי מרנן. לחיים.

בברכה^ב של כוס זה יכוין לפטור כוס שני.

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא פרי
הגפן:

^א (סער התפלה כתי"ק למהרח"ו) (מעשה חושב י"ז)
^ב סו"ע, פע"ח

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
בָּחַר בָּנוּ מִכָּל-עַם. וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל-לְשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה. (שַׁבָּתוֹת
לְמִנוּחָה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן. אֶת
יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם) חַג הַמִּצְוֹת הַזֶּה. אֶת יוֹם טוֹב
מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה. זְמַן חֲרוּתֵנוּ. בְּאַהֲבָה מִקְרָא
קֹדֶשׁ. זִכָּר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם. כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ וְאוֹתָנוּ
קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (שַׁבָּתוֹת ו) מוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ (בְּאַהֲבָה
וּבְרַצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, מִקְדָּשׁ (הַשַּׁבָּת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוּל. וּבֵין אֹר לְחוֹשֶׁךְ.
וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים. וּבֵין יוֹם הַשַּׁבְּעִי לְשִׁשַּׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בֵּין קֹדֶשׁ לְקִדְּשׁוֹת
יוֹם טוֹב הַבְּדִלְתָּ. וְאֶת יוֹם הַשַּׁבְּעִי מִשִּׁשַּׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה הַקִּדְּשָׁתָּ. וְהַבְּדִלְתָּ וְהַקִּדְּשָׁתָּ
אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְּשָׁתְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקִדְּשׁ:

מברכים ברכת שהחיינו, אף שאין" בגד או פרי חדש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיְנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהַחַיְעָנוּ
לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ואז יושבים בהסבה ושותים רביעית לכתחילה.

⁶ עיין שע"הכ קידוש ראש השנה. שאין לריך בגד חדש בכלל.

(ו) נוטל ידיו לצורך טבול ראשון ולא יברך על הנטילה.

נוטלים ידים בלי ברכה, עם הכלי, וחוזרים לשולחן בלי לדבר.

נוטלים רק ב' פעמים על כל יד ולא ג', והוא דעת השו"ע והאר"י הקדוש. עיין הלכות נטילת ידים ב"רחצה".

כרפס

מזין הכרפס הוא דווקא הסלרי.

לוקחים חתיכת כרפס ביד ימין ששוקעים בחומץ⁶ קודם הברכה, בשיעור פחות מכזית כוון לברכת המרור.

וז"ס משז"ל בענין הכרפס שמביאים אותו כדי שישאלו התינוקות ויאמרו עדיין לא אכלנו לחם ואנו אוכלים עתה ירקות בתחילת הסעודה. וסוד הענין הוא כי התינוקו רמז לזמן הקטנות הא' ולכן הם עצמם תמהים איך נכנס הקטנות הא' שהוא אכילת הכרפס שלא כסדרן אחר שכבר נכנס גדלות א' וקטנות ב' וגדלו' ב' בכוס של הקידוש.

ובזה תבין כי לקיחת הכרפס בליל פסח אינה בהזדמון כמו"ש הפוסקים, שלוקח ירק אחר במקומו אם ירצה. ואין הענין כך כי דברי חכמים ומנהגם תורה היא וצריך לדייק ולהזהר לאכול בדוקא הכרפס ולא ירק אחר: שע"ה פסח ו'.

שו"ע סימן תעב

(טז) מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים, כדי שיראו שינוי וישאלו. התינוקות⁷ שואלים בטיבול הכרפס הזה.

ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבלו בחומץ ומברך בורא פרי האדמה ואוכל, ואינו מברך אחריו.

ומברך בעל הבית:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא
פְּרֵי הָאָדָמָה:**

⁶ מהר"א אזולאי על הלבוש שכל המנהג.
⁷ (מעשה חושב י"ז)

שו"ע: ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתים, ויתן חציה לאחד מהמוסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה תחת המפה, וחציה השני ישים בין שתי השלימות

שער התפלה כתי"ק למהרח"ו:

ולכן (המצה האמצעית) נחלקת לב', וחציה הראשונה [שהיה יותר גדול⁶] שצורתה ו' מניחין לאפיקומן.

זית"א דכיא על השו"ע והארכי ז"ל

 ויבצענה לשתים: קיימים ב' אופנים לזרוע המלה:

(א) אוחז בכל צב' ידיו ב' קצוות המלה ואז בוקע ע"י לחץ הידים.

(ב) מניח המלה בידו השמאלית, ושובר אותה בצלמטע ע"י הכהת יד ימינו.

וחציה השני [יהיה קטן⁷] שצורתה ד' שהיא כנגד נוקבא, אנו מחברין אותה עם החכמה שהיא מצה הראשונה השלימה, ומברכין עליהם המוציא ואכילת מצה, המוציא כנגד השלימה, ואכילת מצה כנגד הפרוסה.

ועל"ז זו הפרוסה הב' שהיא כנגד ד' של אות הה"א אנו אומרים הא לחמא עניא. וכמ"ש ז"ל מזה דרכו של עני בפרוסה וכו'. והענין הוא כי בתחלה צורתה ה"א של הא לחמא עניא, ואחר כך נפרסת ונעשת לחמא עניא שהוא הפרוסה כנוז', כי אות דל"ת הוא לשון עני וד"ל

 וחציה האחת, וצלמט, יק מקום לנוהגים לזייד ממס האותיות במלה בשעת האפייה, כדעת רבי אברהם אזולאי, והוא ע"פ פסע לשון מוהרח"ו בשער התפלה.

נמצא כי מזה שהיתה אות הא נעשית לחמא עניא שהיא אות ד'. והנה בהתחברה עם המצה השלימה שהיא אות י' או נעשו שתיהן ציורשל ד"י. הפרוסה היא הד' והשלימה היא ו', שהיא שלימה בי' ספירותיה, ולפי שהיא פרוסה אנו צריכים להברה עם השלימה ואז השלימה נקראה ד"י.

לוקח המצה האמצעית בידו השמאלית ואומר
כך קרע ה' את הים לי"ב קרעים ויצאו ממנו בני ישראל ביבשה.

⁶ מה ששמע מוהרח"ו ז"ל מזולתו סוף שער התפלה כתי"ק למהרח"ו.

⁷ מה ששמע מוהרח"ו ז"ל מזולתו סוף שער התפלה כתי"ק למהרח"ו.

⁸ (שעה"כ פסח לרוש ו')

שו"ע : ויגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר: הא לחמא עניא, עד מה נשתנה. הגה: ויאמרו בלשון שמבינים הנשים והקטנים, או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדרי כל ההגדה בלשון לע"ז, כדי שיבינו הנשים והקטנים. ואז יצוה להסירם מעל השלחן ולהניחם בסוף השלחן כאלו כבר אכלו, כדי שיראו התינוקות וישאלו.

1. יש להרים את הקערה עם כל מה שיש בתוכה ולא לחשוש לאוכל קדשים בהוץ. אמנם מי שרוצה להחמיר, יטול מהקערה, הזרוע והביצה.
2. ויש נוהגים להגביה על ראש התינוקות.

נוסח הא (הא) לחמא עניא

לגבי מה שכמה נהגו לאמר ה"א בנקוד צירי, בסומכם על דברי החיד"א במחבר"ס תע"ג אות ו', ששמע מפני המקובלים וכו' – והם דברי המשנת הסידיים סדר ליל פסח, ס' ה' אות ב', שפירשו ניקוד צירי תחת ה"א ממש, ודלא כהרב אורחות צדיקים אות פסח בשם ספר הכוונות דף פ"ג ע"ג שכתב – צ"ל ה"א לחמ"א עני"א (בניקוד דגש, וסגול תחת ה"א והוא הניקוד הלמ"ד של מילת הלחם הנמצא בפסוק ו' דפרק ל"ט בספר בראשית) – וגם כמה אחרונים חזרו על זה ואחרון אחרון הבן איש חי והכף החיים סופר.

והוא פשוט שאם אין לנו לגרוע מדברי האר"י הקדוש ותלמידו המובהק מוההרה"ו זיע"א, אין לנו להוסיף בשמם. ולדעתי הפשוטה, זאת הכוונה לדברים הקצרים של הרחיד"א, בן ביתו דכתבי האר"י ז"ל ונוסחאותם האמיתיים. ולסיבה הזאת כתב ששמע "מפי המקובלים" דעל דעת הסוד נכון לאמר וכו'. שאינו ממקור דברי האר"י ז"ל אלא מזולתו. ובמחילה רבה מכבוד תורתם, אין לנו שום יסוד בכתבי האר"י הקדוש, לגרוס ה"א בציר"י או בסגול"ל. כך גם שלא מצאנו בכתבי מוהר"א אזולאי בן דורו של רבי חיים וויטאל והכירו, גם לא בכתבי מוהר"י צמח ז"ל בלחמ"הש ובנג"ומצ רמז לדין זה. וגם לא בדברי אור צדיקים מוהר"מ פאפיראש ז"ל, וגם לא כתוב בשו"ע האר"י עם הגהות הרי"ח צמח ז"ל (דפוס ווילנא שני תרמ"א), ובמחברת הקודש (לא החברים ולא הר"ן הקדוש ז"ל) ולא בפתורא דאבא, לא בפרי עין חיים, ולא בפירוש מוהר"ש וויטאל ז"ל בנו הקדוש של מורחה"ו זצ"ל בספרו חמדת ישראל. והטוב יעשה בעיני אלוקים ואדם. זית"א דכ"א.

יש להוסיף שהמשנים את נוסח הקדמון, גם לספרדים וגם לאשכנזים, אמורים גם לומר הא שתא הכא, ולא הא. וכבר אמרנו שאין שום מקור לדבריהם, בין ע"פ הפשט, בין ע"פ הסוד. זית"א.

⁶ (זה שלחן ג'ג' ב"ס פסח מעובד).
⁷ מהר"א אזולאי על הלבוש ס' תע"ג.

בעל הבית לבד מרים בידו הימנית החצי המצה (סער הכוונות) ואומר רק פעם אחת :

**הָאֵל לַחֲמַא עֲנִיָּא דִּי אֶכְלוּ אַבְהַתְנָא בְּאַרְעָא
דְּמַצְרַיִם. כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וַיְכוּל, כָּל דְּעָרִיךְ יִיתִי
וַיִּפְסַח. הָא שְׁתָּא הָכָא. לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל. הָא שְׁתָּא הָכָא עֲבָדִי. לְשָׁנָה הַבָּאָה
בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין:** ומחזיר החצי מצה.

משח זית"א

משח זית"א

הָא שְׁתָּא הָכָא עֲבָדִי
שהוא עולם העשייה בחינת עבד,
ולכן סמך ליה לְשָׁנָה הַבָּאָה
בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּנֵי
חוֹרִין: הפוך מעבד והוא בן

חורין דווקא מהארץ בחינת החומר.
והוא תקון לעבודה זרה, בחינת עבד,
שהוא משועבד לעולם העשייה.
אמנם, בחינת ארץ ישראל אינה אלא
ע"י בני חורין, פירוש, שהם בניו של
חור בן מרים ממש, שהוא היחיד
שמחה במעשיהם של הערב רב.
וכבר כתב מורנו מוה"ר"ו זצוק"ל
בהקדמת השערים, שיש חיוב
למחות. והוא שונה למצות הוכיח
תוכיח. כי לתוכחה, נדרש ביטול
גמור של המוכיח למוצת החוטא,
בלי שום פנייה כלל, ומגיע לדרגת
"אל תדון חברך עד שתעמוד
במקומו". ומיכוון שביטל את עצמו,
יכול לעמוד במקום חברו ולהוכיחו.
מה שאין כן בחיוב למחות, שאינו
מתבטל לשני, אלא מוחה לשם
שמים לגרום קידוש ה'; אף שבעיני
הבריות הקלות והמקולקלות, יראה
הדבר כחילול ה'. והוא מעשה חור בן
מרים, שמחה במעשיהם הרעים אף
שגרם לעצמו מיתה משונה ע"י
שסיקלו אותו.

הָא לַחֲמַא עֲנִיָּא תיבות שניות אח"ן והוא מפסוק בספר שמות פרק לג
"והנתי את אשר אהן ורחמתי את אשר ארחם:" אהן היא בחינת גאולה ראשונה,
שאינולא היו מוחים במעשה עגל הזהב, וזהמת הנחש היתה נפסקת. והוא רמז
באות ן' בסוף מילה אח"ן, המורה על כליית הנחש הקדמוני (עיין ספר החזיונות).
ולכן אתה מוצא שמילה אח"ן גמט' אחי"ם. ובמקום להיות אחים ומאוחד בטהרה,
התפלגו בחינת "ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו
ממשפחתו וירש אתה וכו' " במדבר פרק כז פסוק י"א. כך, שבחינת "לשארו הקרוב אליו
ממשפחתו" הוא הערב רב שהתערבבו באומה. יוצא, שאף בצאתם ממצרים לא
נהנו בבחינת הגאולה השלמה, אלא דרך קטנות שנהיו אחים למעשה הנחש (אח-
ן) במקום למצוא חן באלופו של עולם, א"חן. והתקלקל הענין עד שהחן נהיה שקר
כדברי שלמה המלך ע"ה "שקר החן", והוא בחינת עמלק, כי מילה שקר הוא ש-
קר, בחינת "וקרך בדרך". עילה זו גרמה מיתה באומה, ואין העני אלא כמת (נדרים
ס"ד ע"ב). ולכן אכלו מלחם עני, שאין בו טעם כמעט, וכדרך העני שאינו טובל
פרוסתו במלח, וכמאז"ל מה דרכו של עני בפרוסה כו'. סימן שאין המתקת
הגבורות (המלח), ונשאר רושם הקטרוג על האומה עד היום.

אמנם, לא כן דרכה של גאולה אחרונה, בחינת "ורחמתי את אשר ארחם:"
אל תקרא ארחם אלא א רחם, שממנו יולד המשיח כדברי רות (עיין קדושת לוי)
פ"ד כ"ב "וישי הוליד את דוד". וידוע שהגאולה היא "הולדת" המשיח, בחינת:
"ויאמר להם שמעוני הלויים עתה התקדשו וקדשו את בית ה' אלהי אבותיכם
והוציאו את הנדה מן הקדש:" דברי הימים ב פ"כט ה' ופירש רש"י "את הנדה מן
הקודש" הוא חמור מטומאת ע"ז. ולכן הא לחמא עניא, ר"ת הל"ע, אותיות עלה,
בחינת "עלה אל ראש ההר", דווקא לראש ולא בתחתית ההר, שמן מים עכורים
שהם מי נדה הרמוז במילה עלה (עיין למ"ד היה, ס"ת נדה שהוא הדין, בחינת
גבורות) בחינת סופי תיבות שהוא סוף הגלות, יעלו עד ההר, ברחמים ע"י אלף
כדכתיב ישעיהו מט "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא
אשכחך:" אל תקרא אשה אלא "אש ה' עולה מרחם" בחינת פקד פקדתי בחינת
"ואנכי לא אשכחך". ואין "אנכי" אלא אלופו של עולם הוא ה"א מיהא לחמא עניא,
אל תקרא הא אלא ה-אלף.

לְשָׁנָה הַפָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוּרִין:

ואל תתמה בכפול המשפט. שפעם הראשונה כתוב לְשָׁנָה הַפָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָא שְׁתָּא הַכָּא עֲבָדִי. שהוא שורה על בחינת ארץ ישראל בעולם הזה, שהוא עולם העשיה, ולכן אמר המגיד עֲבָדִי, פירושו עושה. אולם, אין דבר זה מושלם, היות והוא נמצא בעולם החומר, עולם השפל שהוא עולם העשיה, ועליו נאמר עלמא דשקרא. והנה, עולם האמת נמצא אחרי המיתה. וקשה, שהרי, אין דרכו של האדם אלא לתפוס האמת אחרי הסתלקותו מהעולם הזה. ודבר זה קרוב למינות, אחרי שדווקא אנו צריכים לגלות אור ה' בעולם הזה ולהמליכו ולשבחו. ואיך נאמר אמת ויציב, אם לא נכיר באמיתו של ממי"ה הקדוש ברוך הוא דווקא בעולם הזה?

והוא דרכו של העני, שאין לו אמצעים רבים, ויכולתו מוגבלת מחמת חסרונו. אולם, אמונתו היא חיותו, בחינת יצדיק, בְּאִמּוּנָתוֹ יִהְיֶה. (חבקוק ב' ד').

ולכן, העני בעולם הזה תלוי באנשים, כדברי המהדיר בברכ"המו "שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה", שכל הטועים והתועים בעולם הזה מביישים את העני, שהוא בחינת פת במלח ומים במשרה, והוא היהודי הנמצא בגלות ומשתתף בגלות השכינה. וכך תופס את האמת ע"י אמונתו הפשוטה, שאף שאינו תלמיד חכם, ואף שאינו נהנה כמעט כלום מהעולם הזה, הוא, דרך אמונתו השלימה, יודע את ה' כי העולם הזה לא מתוקן עד העולם הבא. ולכן כתיב וְתִפְשִׁי הַתְּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי (ירמיהו ח' ב). שעל דרך לימוד התורה, אפשר לשכוח ממצויאות הבורא כדברי המגיד בליקוטי אמרים האמיתי, כ"כ התעמק בלימודו, מעלים את דעתו מה' ולא מדבק לבוראו.

נמצא שהעולם הזה נעשה לו מקלט ואינו רוצה לתקן אותו עוד, ומחשיך את העולם ולא חס לכבוד המלך ושכינתו המצוייה בצער. ולכן, לא יודע את ה', ומסלף ומגדף ומתייהר.

ולכן, רק המתקן עולם הזה, ע"י מעשיו, שהם כקטורת לפני היוצר כל בשר, ולכן חז"ל אמרו, לא הדרש העיקר אלא המעשה, שעיקר תיקון העולם הוא ע"י מעשה, ולכן מחשבה טובה מצטרפת למעשה – דווקא טובה.

וכופל המגיד לְשָׁנָה הַפָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוּרִין:

שאין העולם מתוקן אלא ע"י התורה של אמת, תורת חסד, ונמצא בן חורין, לעולם הבא. וראה הפגם של הלשון בנוסח העמידה בשים שלום, אהבת חסד במקום אהבה וחסד.

שבנוסח אהבת חסד, אין אהבה חינום. אולם בנוסח השני כתיב אהבה וחסד, והוא יותר אמיתי, שיש לחפש אחרי החסד וגם אחרי האהבה.

ולכן, לא סגי שילמד תורה אף בארץ ישראל. אלא התיקון המושלם שיהיה בן חורין ע"י לימוד המשיח עצמו בארץ ישראל – והוא בן חורין אמיתי. ואינו גרס בן חורין, בלשון יחיד, המורה על הגאולה הפרטית, אלא בני חורין, על הגאולה הכללית. והוא החסד האמיתי והחינם להיות מבני העולם הבא, בחינת עולם חסד יבנה, לעתיד לבוא. ובעושו איזה מצווה, מחדיר בעולם הזה חסד, והוא שותף לה' (עיין ספר המפואר), ונעשה לו טרקלין לעולם הבא, שמגשר בין עולם הזה לבין עולם הבא מולו חסד חינום. ונמצא בן חורין, שאינו סובל שעבוד מלכויות כברכת השבת (קי"ח ע"ב), ושבת כעין עולם הבא (ברכות נ"ז ע"ב), והוא נמצא בבחינת ת"ח בחינת שבת, הקשור תמיד לקודש, לשבת, לעולם הבא. והוא בן חורין מכל הבלי ודמינות העולם הזה.

מַשַּׁח זֵיתָא

כָּל דְּכַפֵּינ יְתִי וַיְכוּל, כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח.

והלוא, מה בין כל דכפין לכל דצריך?

אל תקרא כל דכפין אלא כל ד' כפין (ידים ורגלים), שהם מעשה כפיו. וצריך קצת ביאור בענין ההוא: אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: גדול הנהגה מייגעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב: "אשרי איש ירא את ה'", ואילו גבי נהנה מייגעו כתיב: "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא, ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח עמוד א. ולמה חז"ל לא כתבו גדול הנהגה מייגיעת כפיו מלמוד ת"ח? כי ירא שמים אינו אלא בוחר בין הטוב לרע, אולם משועבד למזלו הפרטי, בין שקב"ה בחר בו להיות עשיר או עני, חכם או טיפש וכו'.

אלא שרמת המייגע מכפיו גדול מירא שמים, שהוא מתייגע לשנות את מזלו ע"י עבודתו בקודש, ומעלה ניצוצות הקדושה. ולמה בחר ראש המשוררים דוד המלך ע"ה במילה יגיע כפיך ולא ביגיעת ידיו?

כי היא בחינת הבריאה עד נח, כדכתיב: "ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממצעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה'": בראשית פרק ה (כט). ואמרו ז"ל, שעד נח לא היה לבן אנוש חיתוך ידיים, אלא שהיה עובד ע"י כפיו. וזה אחרי חטא אדם הראשון. ולכן אמר דוד המלך ע"ה: "יגיע כפיך כי תאכל". דווקא אכילה, דרשו חז"ל אשריך בעולם הזה, וטוב לך בעולם הבא. ואין טוב אלא תורה ואין אושר אלא ההולכים בתורת ה' כדכתיב "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'".

אמנם, צריך עוד ביאור. ילידת נח ניחמה העולם, כי בנה להם כלי חרושת וכו', וגם כי חל עליהם חיתוך ידיים. משמע שיגיעת כפיו של האדם קשה הוא לו. למה בא דוד המלך ושיבח את אותה יגיעה דרך כפות ידיים, וכך למדונו רז"ל?

ועוד, שלא יכלו עד נח לעשות מלאכת מחשבת והיא מלאכת אומן, אלא רק מלאכות גסות. והיה צריך לומר יגיעת ידיך, שהוא כוללת גם הכף וגם האצבעות. אלא שכוונת דוד המלך ע"ה היא שיגיעה בכפות ידיים, קרא כפיים, אינו אלא עבודת ה' אפילו ע"י כלי גס, היפך עבודה ע"י אצבעות דוגמת עבודת הכהן גדול, המורה על דקות רוח. ולכן, מיי שמתייגע לתקן את העולם ואת נשמתו, אפילו ע"י כלי גס, הרי שמקבל שכר גם בעולם הזה, שהוא גס, וגם בעולם הבא שהוא דק, זך וטהור. ואין בדברי דוד המלך ע"ה אלא לשון יגיע שהוא מורה על מעשי אדם בחינת אחרי חטא אדם הראשון, כדכתיב "ובזיעת אפיך תאכל לחם". אלא שכתוב "לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". "לא על הלחם לבדו יחיה האדם" בעולם הזה, "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" בעולם הבא (אחרי המיתה הוא נקרא עולם האמת ואינו עולם הבא האמיתי שהוא עולם התחייה) שאין בו אכילה ושתיה. מה שאין כן מפרנסת האדם שהיא בחינת פותח את ידיך, דקווא ידיים והוא פשוט.

אולם, רמה עליונה היא "כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח" שפוסח על צרכי עולם הזה שהוא דצריך, שאין לו צרכים באמת וכל רצונו הוא להקריב קרבן פסח, שהוא פ"ה ס"ח והוא במילוי יודיין פ"י ה"י סמ"ך ח"ת, סופי תיבות ת"ם, ולכן כל צורכו אינו אלא לעבודת ה' בחינת "תמים תהיה עם ה' אלהיך" בחינת רחמים שהוא שילוב בין שם הוי"ה לשם אלהים, בחינת יעקב אבינו ע"ה בחירי האבות היושב תם אוהלים. והוא המת באהל, שממית את עצמו באוהלה של תורה.

וכמו שה' פִּסַּח על בתי בני ישראל, ואי אפשר לפסוח אלא רגל אחר רגל, פירוש, רגל א' בעולם הזה ורגל הב' בעולם הבא, שכל הליכה קדושה שדרכו בה רגליו של האדם היהודי, לדבר מצוה או תורה או מעשים טובים, אלו מעשי רגלים הקיימות לנצח. מה שאין כן הליכה טריפה שהיא בחינת עלמא דשקרא, ואין לשקר רגלים, כדברי הפסוק אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנדני: תהלים פרק לו פסוק יב (עיין מדרש רבא ופסיקתא דרב כהנא על פ' נח) כתיב רגל לשון יחיד, שאינו יכול לפסוח על צרכיו בעולם הזה ונמצא שרגלו נתקע בעולם הזה, עולם השפל, ונקרא פִּסַּח רח"ל, היפך מפסח. ובענין כפות רגלים, בקיצור נמרץ, אלו בחינת רגלים דא"ק, עולם העשייה, בחינת עקביתיה דמשיחא, דווקא קץ כפות הרגלים, והבן.

מוזגין כוס השני (שו"ע, שע"ה) מסלקים הקערה מהשלחן ולא בסוף השלחן, וזה ממש עקירת השולחן⁶ והילד(ה) שואל את אביו

**מַה נְשַׁתְנָה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת: שְׁבָכַל
הַלַּיְלוֹת אֵין אָנוּ מְטַבְּלִין אֶפְלוּ פַּעַם אַחַת, וְהַלֵּילָה
הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים: שְׁבָכַל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ
אוּ מֵצָה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ מֵצָה: שְׁבָכַל הַלַּיְלוֹת
אָנוּ אוֹכְלִין שָׂאָר יְרָקוֹת, וְהַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹר: שְׁבָכַל
הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין,
וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין:**

ואברהם זקן

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות:

וכי המאציל מושפע משנויים ?

בזהירות רבה יש להתייחס לשאלה זו. אולם בלי פחד. כי התופס באמונת ה' חזקה לא יפחד ולא יבהל מפני הספיקות. כי אין ספיקות אלא למין, המחפש תשובות דרך כל מיני שאלות, והוא כעיוור המחפש את דרכו באפילה. לא כן המאמין בה', שכבר יודע את בוראו. כפי שהוא מאמין, הוא יודע, ואין בו סדקין וחורין באמונתו. ולכן, אין לו ספקות, אלא שאלות, כדרך המסיב בשלחן פסח, ומביר באדון עולם אלהי ישראל. כך שהשאלות אינן חוזרות ח"ו על מידותיו של ה', אלא מחדדים אמונתו, ידיעתו והכרתו באדוניו, מולכו של עולם.

הנה, השואל אינו מקשה אלא אדרבה, מחזיק מלכותו של הקב"ה בעולם הזה.

בעיקר השאלה המקורית, המאציל את העולמות, ברא את הזמן, שהוא הגבלת אורו שאין לו הגבלה, והוא האין סוף. ולכן, לא חל מידת הזמן על הבורא, אחרי שהמאציל המציאו ויצרו. אולם, איך משפיע לא מושפע ?

אלא, שהבורא עולם כביכול מתגלה ומסתתר בחינת הולך ושוב, כדי שהבריאה תסבול אורו אין סוף. ולכן ברא את הזמן שהוא כלי אורו, לבוא ולחזור ולהתעלם. והוא עניין ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, שהבורא נמצא בג' הבחינות האלו בלי שיחיה ח"ו מושפע. ולכן, ברא את השנוי בעולם הזה. אולם לה' אין שנוי ואין קביעות, אחרי שהזמן אינו תופס במאציל כביכול. לכן, כל מידה הקיימת בבריאה, אינה אלא המצאתו ובריאתו, כדי שיכירו באורו וימליכוהו.

⁶ עיין הגדה שלמה

מחזירים הקערה לשולחן ומגלה ובעל הבית עונה לבנו.

**עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעָה בְּמִצְרַיִם. וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם
וַיֹּצִיאֵנוּ מִשָּׁם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעַ נְטוּיָהּ. וְאֵלֹהֵינוּ לֹא
הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם,
עַדִּין אֲנַחְנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ, מִשְׁעַבְדִּים הָיִינוּ
לְפַרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאֶפְלוּ כָלֵנוּ חֲכָמִים, כָּלֵנוּ נְבוֹנִים,
כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְּרַבֵּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם הֵרִי זֶה מִשְׁבַּח:**

עבדים היינו לפרעה

ושם נתבאר כי כל הגאווה היא בגרון, וכמש"ה ותלכנה בנות ציון נטויות גרון. והנה פרעה וחירם, שניהם מבחי הקליפות הנאחזות בגרון דו"א, ולכן נקרא פרעה מלך מצרים, כי מצרים הוא הגרון, שהוא מקום צר מאד, כי הג' מוחין דקטנות דזעיר, שהם מבחי' אלהים, יורדים שם בקבוץ צר מאד, כאשר נכנסים המוחין דגדלות דהוי"ה בראש כנודע. וכן צור, הוא מלשון מצור, כמו מצרים. וכן חירם אמר, מושב אלהים ישבתי, כי נאחו ונתיישב במקום אלהים שבגרון כנזכר: ובוזה תבין, למה היה חירם מלך צור אלף שנה, לפי שהאחוריים של אלהים דמילויי ההי"ן, הם בגימטריא אלף. ואמנם סיבת היות בהמ"ק נבנה על ידו בימי שלמה הוא, לפי שהיה מעורב בו ניצוץ קדושה, שחטפוה הקליפות מן הגרון דו"א, ולקחוה להם:

עדִין אֲנַחְנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ, מִשְׁעַבְדִּים

אבל הענין הוא, כי הנה אעפ"י שדוד המדבר היו נתקנים, ונבררים טוב מן הרע כנזכר, עדיין לא פסקה זוהמתם הראשון לגמרי מהם, עד שעמדו על הר סיני, כמ"ש חז"ל. וסוד הענין הוא, כי עדיין לא נתקנו עבירות של אדה"ר, ועבירות שלהם, בהיותם בגלגול דור המבול, ודור הפלגה, ואנשי סדום כנז"ל, ואעפ"י שקבלו עונשם בגלות מצרים, היו צריכים בקום עשה, לחזור ולקיים המצות ההם, אשר עברו עליהם, ולכן הוכרחו לתקנם ולקיימם, טרם נתינת התורה בהר סיני: וזה ענינם, הנה, כנגד עון דור הפלגה, שכפרו בעיקר ועבדו ע"ז כמו אדה"ר גם כן, לכן נתן להם במרה שבת ודינים שלה, ובוזה נתקן עון ע"ז. וז"ס פסוק (ישעי' נ"ו ב') אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת מחללו, ודרשו רז"ל אפילו עובד ע"ז כאנוש, שהיה בדור המבול, מקיים השבת מוחלים לו כל עונותיו, כי המודה בע"ז כאלו כופר בכל התורה כלה. והכופר בע"ז, כמודה בתורה כלה, והמקיים שבת כהלכתו, כאלו מקיים כל התורה כלה. וגם נתקן עון כופר בעיקר, כי הרי המודה בשבת, מודה שיש עיקר למעלה, שברא העולם בששת ימי בראשית, וישבות ביום השביעי:

וכנגד עון דור המבול בעון הגזל כאדה"ר, נתן להם פרשת משפטים, שכל דיני גזלה וגניבה נכתבים בה. ולא עוד אלא שהדין הא' (שמות כ"א ב') כי תקנה עבד עברי, מדבר בנמכר בגניבתו ע"י ב"ד, ואינו נתקן עד שימכר, ואח"כ יצא לחירות. ולכן גם הם (תהלים ק"ה י"ז) לעבד נמכר יוסף, וכל בני ישראל היו עבדים למצרים, לתקן עון הגזל, ואז יצאו לחירות. והנה כיון שקבלו עליהם הדין הזה של עבד עברי, נחשב עליהם כאלו נתקיים בהם, ונמחל להם עון הגזל:

וענין הוצאת שז"ל, כבר נתקן ע"י שהושלכו ליאור כנז"ל, ונתבררו מן הרע. וכנגד עון אנשי סדום, שכפרו בדינין כאדה"ר, לכן ניתן להם פרשת (שמות י"ח כ"א) ואתה תחזה מכל העם, ומינוי שופטים ודיינים: ובזה יתבאר לך, ענין משה ויתרו, בענין מינוי הדיינים, שלא עשאו משה מתחלה. והענין הוא, כי הנה משה היה השרש לכלם כנוכר, ובהיותו שופט את העם, היו ניצוצות נשמות טובות שחטאו בראשונה, בהיותם מעורבות באנשי סדום, היו עתה מתעברות במשה בסוד העבור, שהוא אחד מבחי הגלגול, ובזה יספיק להם כאלו הם עצמם השופטים, והיה נמחל להם עונם. ובפרט אם היו באים לפני משה אותם הדיינים בעצמם, ואותם המריבות שבאו כיוצא בהם לפני דייני סדום, ועתה היה דן אותם במשפט כפי הדין, ובזה כל מי שחטא בראשונה בדין כיוצא בו, היה בא אז בסוד העבור בעת ההיא, והיה נתקן:

וזוהו טעם מ"ש (שם י"ח י"ג) ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב, למהר תיקון העון ההוא, קודם נתינת התורה. ויתרו א"ל לא טוב הדבר אשר אתה עושה וגו', כלומר לא תוכל לתקן הרע הזה ולהחזירו לטוב, בהיותך

ואברהם זקן

**עֲדִין אֲנַחְנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ, מְשַׁעְבְּדִים
הַיְיֵנוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם.**

אפשר לפרש, שכמו האדם שאינו מקיים את כל התורה כולה, מפני הגלגולים ומפני שבית המקדש חרב, אז מוציא ידי חובת קיום המצוות דרך לימודו (מהר"י צמח בשם מהר"ח¹), כך אנו, שנה בשנה, מתקנים את הנפשות שמתו בגלות מצרים, בימי מכת חושך, כדברי חז"ל על פסוק חמושים עלו, שרק חמישית מעם יצאו ממצרים, והשאר נקטף במכת חושך. ועיין רש"י על זה.

ולכן, כל שנה, אנו מתקנים הנפשות הנדודות מדחי אל דחי (עיין מנחת יהודה על שבט אפרים ונבואת יחזקאל בעמק הדורא), אורך כל הדורות הללו, שלא זכו להיגאל. ומובן היטב המצווה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, שתיקון הנפשות הוא שיבוח אותה נפש, המאפשר לנפש המת להיכנס לגיהנום או להתגלגל.

יושב לבדך שופט, כי כבד הדבר לתקן כמה נצוצות רבות של נשמות ההם, ובפרט כי צריך שיבואו כל מציאות הדינים הראשונים שטעו בהם דייני סדום, לכשיותקנו על ידך, והנה אתה יחידי ואיך יכול לדון דינים הרבה, וימשך התקון לזמן רב. ולכן ושמת עליהם שרי אלפים, ובהתרבות הדיינים, יתרבו הדינים, ויתוקן הדבר במהרה, והדברים הקלים יתוקנו על ידיהם, והדבר הקשה של העון הגדול יבאון אליך, ויתוקן על ידך, ובזה תמהר תקונם:

**מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי אֶלְעָזָר
בֶּן עֶזְרִיָּה, וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְרַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיוּ מְסַבִּין
בְּבֵנֵי בֵּרְק. וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ
הַלַּיְלָה. עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם.
רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:**

ואברהם זקן

וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה.

מִרְן הַשּׁו"ע פֶּסֶק (תפ"א ס"ב) :

חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בנסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שנה.

אולם, לא כן משמע מדברי המשנה, שדווקא כל הלילה ולא עד שתחטפנו שנה. והדבר מוסבר בשער המצוות להאר"י ז"ל: 'מנהג אנשי מעשה לספר ביציאת מצרים כל אותו הלילה'.

דווקא אנשי מעשה, המעלים דרך מעשיהם את ניצוצות הקדושה עד עולם האצילות, שאין בו ממש, כי רוחני בלי שום התגשום. וע"י זה יכלו התנאים הקדושים ע"ה, להיות נוכחים בקריעת ים סוף, ולא היו בעולם הזה, או לא התקרבו שום בר נש אליהם. והוא מוכרח מלשון ההגדה: **עַד שֶׁבָּאוּ**

תַלְמִידֵיהֶם. ואין זה דרך התלמידים להיות מרוחקים מרבובתם. אלא מורה, שהתנאים היו מסובין לבד ביניהם, ולא עמדו שמה תלמידיהם. ולכן באו ולא רק אמרו, כי לא עמדו שמה. ואולי הוא כעין מעמד הרשב"י בבית מדרשו, ואש נוראה העוטפת את המקום, והוא גלוי שכינה, עד שת"ח אחרים לא יכלו להתקרב למקום.

ואפשר לפרש, שההלכה נפסקה לכולי עלמא, עד שתחטפנו שנה, שלא ינוזקו מלימודם, כי ע"י העייפות, או שתיית הארבע כוסות, יבואו לידי קטטה. וכמו שארעה לאותו חכם שמת בליל פסח, ומוהר"ח הקשה על האר"י הקדוש זיע"א, בענין ליל שימורים הוא וכמו שפסק הרמ"א בס' תפ"א ס"ק ב' שאומרים רק פרשה ראשונה ולא שאר דברים בקריאת שמע על המיטה, אחרי שהוא ליל שימורים. הלוא, אותו איש נפל מהגג ומת בליל פסח. ותשובת האר"י ז"ל עמוקה: כל עוד שלא חטא, מוגן בליל שימורים.

ואולי, כדי להציל יהודים מתקלה כל שהיא, ח"ו, נפסק להלכה לא לדחוק את השעה, ולהכיר בגבולותיו, פן להיכנס בפרד"ס ולא לצאת משם בשלום. לכן, מן הטבע, שאחרי שתיית ד' כוסות, ואכילת הסעודה כיד המלך, האדם ירדם, אף בלימודו. ומה נעים זה. אך אם ממשיך, רוגזו תוקפו וחוטא בכעס, אחרי שיערו מחפש אחרי מנוחת הגוף. והוא דומה למתענה בצום, וחטא, וכעס. כי אחרי שעמד תחת ההשגחה העליונה, שהיא למעלה מהטבע, לא הרגיש בחוסר אכילה. אולם, אם חטא, נמצא אז שנסתלק ממנו השכינה, ועומד תחת ממשלת כוח הטבע. ואין דבר יותר טבעי באדם שהוא רעב, מלכעוס בגלל חוסר אכילה. (ע"פ קיצור ראשית חכמה)

אולם, לאלו העומדים מלמעלה מהטבע, לא חל עליהם כוח הטבע, ואינם מותשים ועייפים, כי אש קדושה בקרבם, ונשארים באותו לילה ערים, באחוזה ורעות, בלי וויכוח ומחלוקת, אלא בשלום יחדיו.

מנח זית"א

**מעשה ברבי אליעזר, ורבי יהושע, ורבי אלעזר
בן עזריה, ורבי עקיבא, ורבי טרפון.**
במה רבי עקיבא בחר להתיישב בבני ברק?

יש להבין כך המשפט: **שהיו מסבין בבני ברק.**
אלא תקרא שהיו מהסובין בבני ברק, ותקנו מדת עם הארצות
של ברק בן אבינועם, שעליו אמרו רז"ל (אליהו רבה פ' י):
בעלה של דבורה עם הארץ היה. ובכל זאת, זכה ברוח הקודש
בגלל מעשיו הטובים והתמימים (שהיה עושה פתילות עבות
כדי שיהיה אורן מרובה. עיי"ש). ולמה חמישה התנאים
הקדושים אלו?

- כי רבי אליעזר בן הורקנוס, הוא רבי אליעזר הגדול
היה עם הארץ עד כ"ח שנה (כדאיחא בפרק קמא
דפרקי דרבי אליעזר) ובכל זאת זכה לגלוי אליהו
הנביא ז"ל.
- ורבי יהושע, הרי בר פלוגתא של רבי אליעזר היה.
והוא ענין מין במינו ובשאינו מינו.
- רבי אלעזר בן עזריה הוא היפוכו של רבי אליעזר ורבי
עקיבא, שחכמתו בצעירותו, בחינת יין ישן בחינת
קנקן חדש מלא ישן.
- רבי עקיבא בן יוסף, כידוע שהיה עם הארץ עד גיל מ'.
רבי טרפון תלמיד חבר לרבי עקיבא היה והוא בחינת
רבי יהושע.
- הגה בין רבי אליעזר לרבי עקיבא, הרי ס"ח שנים של עם
הארצות, כנגד ס"ח ש"פ ס"ח.

**מעשה ברבי אליעזר, ורבי
יהושע, ורבי אלעזר בן
עזריה, ורבי עקיבא:**

נחזור עתה לר"ע ע"ה להיות שהוא היה אחד
מאותם עשר טיפין לכן נק' ר"ע בן יוסף - בן
יוסף סתם. ולכן ישב מ' שנה שלא למד תורה
ואח"ך האירו פניו בתורה והוא התקון של מ'
יום של השובבים של ספר שמות שהם
נעשים על תקון הקרי וכנגד מ' סאה של מי
הטבילה המטהרים את בעל קרי ג"כ ואז נק'
יקר כמש"ה וכל יקר ראתה עינו.

אמר שמואל, הענין הוא שמעיקרא בשביל
מה שראה בעינו לאשת אדוניו והביט בה
בעינו יצא ממנו י' טפות של קרי ועתה נתקן
הקרי ליקר ונאמר בו ,,וכל יקר ראתה עינו",
זה ר' עקיבא שהשיג מה שלא השיג מרע"ה,
כי מרע"ה לא השיג אלא מ"ט שערים והוא
השיג החמישים, ורמזו אומרו ראתה עינו
למש"ה, בן פורת יוסף בן פורת עלי עין הרי.
נזכר עיי"ן ועיי"ן.

וכן ר"ע עלה בחכמתו ותורתו על העין
העליונה שהוא שם י"ה כנודע וזמ"ש רז"ל
שהקב"ה הראה למשה דור ודור ופרנסו כו'
והראה לו את ר' עקיבא שהיה דורש כתי
אותיות כו' וא"ל רבש"ע יש לך אדם כזה
ואתה נותן התורה ע"י כו' עד שהראה לו
מיתתו וא"ל שתוק כך עלה במחשבה ירצה.
שתוק כי על ידי מיתת כזו עלה במחשבה,
ובמקום העינים.

ועתה יש לדקדק כי מאחר שהשיג כ"כ וקבלנו שהיה מבחי' עקב של אדה"ר וכאשר קללו הקב"ה לאדם וא"ל
ואתה תשופני עקב, ומן העקב הזה הוא אשר היה מתיירא יעקב אע"ה כמש"ה כי ירא אנכי אותו כו', ושופריה
דיעקב מעין שופריה דאדם. א"כ כיצד נהרג ר"ע?

והענין הוא כי בזמן יעקב לא יכול לו הנחש להיות שעלה יעקב למדרגת הראש שלכן נק' ישראל מלשון ל"י
רא"ש. האמנם בזמן ר"ע אז יכול לו ואעפ"י שהיה מבחינת העקב, היה מזוכך כ"כ עד שהיה מכהה גלגל חמה,
כמ"ש חז"ל תפוח עקיבו של אדה"ר מכהה גלגל חמה.

עוד ירצה במ"ש חז"ל תפוח עקיבו של אדה"ר מכהה גלגל חמה ירצה כי ידוע הוא כי כל הנשמות מזמן אדה"ר
עד ביאת משיחנו, כולם היו נכללים באדה"ר קודם שחטא, כמ"ש בחז"ל שהיו הצדיקים תלויים באיבריו מהם
בראשו מהם בורעותיו ומהם בעקיבו. ור' עקיבא היה מסוד העקב, והיה כ"כ מזוקק, עד שמכהה גלגל חמה.
ונרמז זה, כמ"ש חז"ל, בעקבות משיחא חוצפא יסגא. ודרשינן, חוצפא מלשון חספא, שהוא חרס שהוא גלגל
חמה, וירצה שהעקבים ישיגו יותר מגלגל חמה כו', כאמור. ולהיותו מזוקק כ"כ, היו לו ה' תלמידים רבני ישראל:
הגדול שבהם, ר' מאיר, והקטן שבהם, ר' יוחנן הסנדלר ע"ה. שער מא"רזי שבת.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. הֲרִי אֲנִי כְּבֶן שְׁבַעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאמֹר יְצִיאת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת, עַד שֶׁדַּרְשָׁה בֶּן זֹמָא, שֶׁנֵּאמַר, "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ". יְמֵי חַיֶּיךָ, הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הַלִּילוֹת. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ, הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, לְהֵבִיא לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ:

ואברהם זקן

לְהֵבִיא לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ:
אפשר לפרש שרבי אלעזר בן עזריה, השק להגיע לדרגת התנאים האחרים, ולכן, לא כתוב "ולא זכיתי שאספר ביציאת מצרים, אלא **שֶׁתֵּאמֹר**, פירוש, בנפעל. והוא כעין התגלות המשנה לרבי יוסף קרו ולרבי שלמה הלוי אלקבץ זיע"א, בשעת לימודם בליל שבועות, כמפורסם מספר בשל"ה הקדוש.
ולכן, רבי אלעזר בן עזריה ע"ה, הגיע לחלקו בנשמה, ע"י שהוא היה כבן שבעים שנה, שהשלים את תיקונו, ואמר דוד המלך ע"ה ימי שנותינו בהם שבעים שנה. תיבות אמצעיות נשמה ב"ן ימי שנותינו בהם שבעים שנה. להורות שע"י התפילה אפשר להגיע לדרגה של תיקון הנשמה. וכך, רבי אלעזר בן עזריה השלים את חבריו ובזכותו הגיעו למעשה, **מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְרַבִּי טַרְפוֹן**, שהם היו רק ה' צדיקים.
והוא רמוז במילה **הֲרִי אֲנִי כְּבֶן שְׁבַעִים שָׁנָה**, במילה **הֲרִי** שהוא ר"י ו-ה', פירוש רד"ו (למצרים) עם ה' תנאים הקדושים ע"ה.

משח זית"ח

לְהֵבִיא לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ:
רז"ל למדו אותנו שזמן העולם נחלק לג' זמנים: אלפיים שנה של תורה ובוהו, אלפיים שנה של תורה ואלפיים שנה של ימות המשיח. כך שיש להבין את דברי הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב הל' א) כפשוטם: אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממונהו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג [...] ובימות המלך המשיח יודע לכל לאי זה דבר היה משל, ומה ענין רמוזו בהן. והוא פלא שהקרו לטעות בדברי הרמב"ם. כי מיכיון שימות המשיח אלו האלפיים שנה האחרונים של ששת אלפים שנה, וודאי שהעולם כמנהגו נוהג, ואין שנוי במעשה בראשית שכ"כ ניכר בעיני הבריות. אלא, שהרמב"ם מסיים בבחינה אחרת. והיא, "ובימות מלך המשיח". והיא תקופה שונה מימות המשיח, שאין מלכות המשיח מתגלה עד שנמשח כדן. וכשהוא מלך המשיח, אז הכל גלוי כדברי הרמב"ם, ואז השנוי ניכר באמת. כך ההגדה כותבת, לא "לימות המשיח" אלא "להביא לימות המשיח", והוא "ובא לציון גואל" וסמך ליה

"ולשבי פשע ביעקב", שכל החיים של האדם יהיה להביא את

המשיח, כנוסח תקנת דז"ל: " כי לישותך קווינו כל היום", כתיב "כל היום" ולא כל יום. שמידת מצוות "קווינו לז", כי כל המטרה דרך המשיח היא המלכת מלכות ה' ולא מלכות אנוש, היא תמידית ואין לה שיעור כשאר המצוות. ולכן אמרו רז"ל. **כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, לְהַבְיֵא לְיָמֹת הַמְּשִׁיחַ:** ולא אמרו העולם הבא, אלא להביאו, **כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כנגד קווינו כל היום**.

ע"פ האר"י ז"ל

אמר ר' אליעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה וגו'

והנה משיח בן דוד נאמר בו, (ישעיה נ"ב י"ג) הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה, ירום, מאברהם. ונשא, מיצחק. וגבה, מיעקב. מאד, ממושה. ועניינו הוא, שמשיח בן דוד, יזכה אף לבחי' חיה דאבא דאצילות, הנקראת נשמה לנשמה, מה שלא זכה אליה אפילו משה. ונמצא כי הרועה הראשון שהוא משה, הוא עצמו הרועה האחרון, כמו שרמזו רז"ל במדרש. וז"ס כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, (מיכה ז') ולכן שילה שהוא המשיח ומשה, עולים בחשבון א', כי הוא הוא עצמו, אלא שהמשיח הוא הנשמה לנשמה של משה:

ונבאר עתה סדר חלוקם, כי הנה התחלתם ממטה למעלה, והתחילו להתקן מבחינת שני אלפים דעולם העשיה. ולהיות כי שרש כל הקליפות הם בעשיה, לכן נקרא שני אלפים תהו, כי תהו הם בחינת הקליפות, בסוד (שם א' ב') והארץ היתה תהו.

ולכן רוב אותם הדורות, היו רשעים, דור אנוש, דור המבול, דור הפלגה, אנשי סדום, וכיוצא בזה. אח"כ נתקנו בחינת שני אלפים דיצירה, שהם כנגד ז"א, הנקרא תורה שבכתב. ולכן נקרא שני אלפים תורה, ולכן בהם ניתנה התורה לישראל. אח"כ שני אלפים ימות המשיח, שהם שני אלפים דבריאה, אימא, הנקראת ימי המשיח.

ועם היות שבן דוד אינו בא אלא בסופם, עכ"ז כל השני אלפים נקראים ימות המשיח, והטעם הוא, כי כל בחינת גאולה, היא מסטרא דאימא עילאה, הנקראת דרור וחורין, והיא הנקראת לאה, אימא דמשיח בן דוד: (שער הפסוקים ברא' ג').

**בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שְׁנַתְּנָן תּוֹרָה
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אֲרַבְעָה בָּנִים
דְּבָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חָכֵם. וְאֶחָד רָשָׁע. וְאֶחָד תָּם.
וְאֶחָד שְׂאִינּוּ יוֹדֵעַ לְשִׁאוֹל:**

משח זית"א

ואברהם זקן

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, כנגד העולם שהכיר בה' שכתוב "ברוך ה' ממקומו", שאין כבודו אלא "מלא עולם" והוא בחינה החכם המכיר בבוראו.
בְּרוּךְ הוּא. שה' עשה שפטים במצרים, וגאל את עמו כמו שכתוב: ויוציאנו ה' ממצרים לא ע"י מלאך, ולא ע"י שרף, ולא ע"י שליח, אלא הקדוש ברוך הוא. והוא כנגד הרשע שאינו יכול להכיר את ה' אלא ביד קשה ובלי שליח.
בְּרוּךְ שְׁנַתְּנָן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שה' הכיר בזרעו של עבדיו הקדושים ע"ה וקיים הבטחתו בנותנו לנו את התורה. והוא כנגד ת"ם, יעקב איש יושב אוהלים.
בְּרוּךְ הוּא. שהכניסנו לארץ ישראל ובנה את בית הבחירה, ונדע בשערים מעשיה (היא השכינה). והוא בחינת האנוס שאינו יודע לשאול, כי אין לו חכמה ותבונה, ומחפש את קונו בחשיכה, ואינו מחזיק אלא באמונת אבותיו, וע"י ניצול מהאבדון. וזו בחינת אתרעויות דלעילא.

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם "איה מקומו" הנה הוא ב'ברוך' וזו השתלשלות האור א"ס בתיבת 'ברוך'.
לכן, צמצום אור א"ס ב"ה מתלבש במילה 'ברוך', ונמצא ש'מקום' הבורא נתקדש ע"י המברך. והוא סוד, בדברי חז"ל 'גדול העונה מהמברך'; שאין העונה בעת רצון אלא קב"ה. והוא עונה בכל צרה (ירושלמי ברכות פ"ד). צרה אותיות רצה. והמעוין יראה השתלשלות אור א"ס ב"ה בעולמות עד פְּהַ המברך, והוא "קדוש" [עולם האצילות והפסק מורה על הבל בין עולם האצילות שהוא עולם האלהות כידוע לשאר עולמות] קדוש [בריאה] קדוש [יצירה] ה' צבאות מלא כל הארץ [עשיה] כבודו" ונמצא קידוש ה' והוא אור חוזר מלתתא לעילא ולכן

"ברוך כבוד ה' ממקומו" והוא ממקום המברך, במקום שהוא העלה הניצוץ ע"י ברכתו, ואז "ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה" אל תקרא לעולם אלא לעולם, הוא עלמא דאתי.

**חָכָם מֶה הוּא אוֹמֵר, "מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים
וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם" אַף
אֶתָּה אֹמֵר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח, אֵינְ מִפְטִירִין אַחַר
הַפֶּסַח אֶפִיקוּמֵן:**

ואברהם וקן

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם

בעלי ההגדה לא גרסו תלמיד חכם. ללמדנו, שהוא מין. ולכן אומר "ה' אלקינו" שמכיר בהקדוש ברוך הוא ומאמין בו. אולם פורש מעמו וממסורת אמונת אבותיו. ואומר 'אתכם'. ועליו יש להתרגו, שאפשר עדיין להצילו מהבאר שחת ומכרת נשמתו. ולכן חלה עליו מצוות הוכיח תוכיח בלשון 'אף', שהוא כנוי לכעס, ואילו מקדושה כדחו"ל במס' שבת ל' ע"ב: טוב כעס משחוק: טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה. לכן, עליו נאמר שהמחדש בתורה נפולה וממציא דברים חדשים הלא נמצאים בדברי חז"ל, עליו נאמר אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן פירוש, שאינו מכלל ישראל ויש להוציאו מנחלת ה', שאינו פטור מן המצוות ואין לו לערער אחרי הפסח, שהוא תורה שבע"פ שהם כהלכות הפסח, ואומרים לו אפיקומן.

ואל תקרא אפיקומן אלא אפיקו מ', תוציאו המין מקרבנו.

משח זית"ח

אַף אֶתָּה תַעֲנֶה לוֹ בַּאֵף וְחַמָּה.

ואמאי דרכי נועם? ויש ליישב את ג' הפסוקים הבאים: "ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד: דרכיה דרכי נעם וכל נתיבתיה שלום: עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר:" משלי פ"ג והוא בדרך הזה:

"ארך ימים [והיא נשמה הנצחית] בימינה [שהוא למוד סתרי תורה כפירש רש"י והוא עץ חיים והיא המתקת הדינים] בשמאולה [שהוא הדין והוא ברור ההלכה] עשר וכבוד [יש לו ב' בחינות כנגד הטוב והרע, הפרי והקליפה, ולכן טעון ברור]: דרכיה [שהוא קיום המצוות כדאיתא במדרש הבא לקראתך תקדים לו שלום] דרכי נעם [שהיא חיות המשכת אור התורה

בעולם הזה ע"י המעשה והוא נ"ע ע"ם, פירוש, שמניע את העם לחזור בתשובה ע"י שהוא נאה דורש ונאה מקיים כדברי רז"ל עיין ירושלמי חגיגה פ"ב] וכל נתיבתיה [אל תקרא נתיבתיה אלא מטיבתא, שהוא דרקינא] שלום [שממטיבתא דרקינא רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום]: עץ חיים [רמז לרבי חיים ויטאל שנשמתו גלגול רבי עקיבא] היא למחזיקים בה [עץ חיים היא למחזיקים בה מתחילת הפסוק עד ח' אותיות הרי י'-אות א' היא ע' וממנה ח' היא אות א' - מאות ה' דתיבת ה"א ממנה ח' היא אות ק' - מאות א' דתיבת ה"א ממנה ח' היא ב', עקיב"א והוא ד' פעמים ח' אותיות כנגד ל"ב נתיבות החכמה] ותמכיה מאשר:" אל תקרא מאשר אלא מאשר שהם גבורי חיל. (דבר"ה א' פ"ז מ'). ואלמא כתיב "חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה: משלי פרק כב אלא, אין פה נער אלא חכם, ולכן, הוא עולם הברור והוא ברור בין הטוב מן הרע, ולכן בעלי ההגדה כתבו כהלכות הפסח, דווקא הלכה, שיש בה מחלוקות, ולכן, אף אתה אמור לו, פירוש, ע"י אש ברור ההלכה, שהוא אף וחמה לחכם.

**רָשַׁע מַה הוּא אוֹמֵר, "מָה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם"
 לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא עֲצָמוֹ מִן הַכָּלָל כָּפַר
 בְּעֵקֶר אֵף אֶתְּהָה הַקְּהֵלָה אֶת שְׁנֵי וְאַמּוֹר לוֹ, בְּעֵבֹר
 זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּעֵצָתִי מִמְּצָרִים. לִי וְלֹא לוֹ.
 וְאֵלֹהֵי הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:**

משח זית"א

מָה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם
 הוא שעבוד וגלות הרי העבודה היא לכם -
 ולי היא עונג. והוא כמוס בר"ת
ה'עֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם הה"ל
 עם התיבה **מָה** הרי אותיות מיל"ה.

כי כל רוחו של הרשע, הוא להתענג בעולם הזה, ועבודתו היא זרה ולעונג בתענוגי העולם, שהוא רוב האנושות והוא הכלל. אלא שרשעים אינם נקראים מנין או כלל, כי כל מעשיהם לרעה, ואין ברעה יחוד ואחדות ושלוש, והוא ענין י"א ספירות דתמורה, דווקא אי-זוגי, פירוש, שאין זיווג עליון. ולכן, כל מטרת הרשע היא לזווג את עם ישראל לערב רב, ואם לא, ע"י אותם שליחים מרעין בישין, המביישים את עם ישראל וכופים אותם ע"י החמדה או הכפייה, להזדווג עם מעשי הרשעים ודרכיהם המטונפות. וב' בחינות האלו נרמזות במילים **אף אֶתְּהָה** גמט' זפ"ת והיא זה פ"ת, פ"ת גמט' לילית, אשת

ואברהם זקן

הקְהֵלָה אֶת שְׁנֵי

אין רשע אלא כופר בעיקר. ולכן, עיקר שמות הקב"ה הוא שם הוי"ה כידוע. וכמו פרעה, הרשע, כופר בשם הוי"ה. ולכן כתוב **הַקְּהֵלָה**, ה"ק ה"ה, שהם ז"פ שם י"ה, וה"ה אלו אחוריים של שם י"ה-ו"ה, שהוא פוגם בשם הוי"ה ז' ימי השבוע, כנגד ז' שנים, שהם ז' מז' והוא היובל חסר שנה, כמנין מ"ט שערים של טומאה. **אֶתְּ** שהוא הרשע הגמור שחוטא ת' ימות השנה רצופים (עיין חסד לאברהם) כנגד ת' כוחות הטומאה כמנין אנשי עשיו, חסר א', המורה על חיסרונו אף ברשעותו, כי אין שלימות ברע. **שְׁנֵי**, ש"ן שהם ימי הלבנה, המורה על חיסרון העולם הזה, עם ארבע אותיות שם הוי"ה שהם ה"ה-י"ו, סך הכל, שנ"ד ימי הלבנה. נשארות אותיות י"ו, שהרשע ניסה לעקור אותם מהשם הוי"ה. לכן, הרשע חוטא בין בימי שנת הלבנה שהם שנ"ד ימים, שהוא יסוד דת אותו רשע מחמוד, בין בימי שנת השמש שהוא שנ"ו בלי הכולל, שהוא שס"ה ימים כנגד שס"ה גידיו של אותו עיסה בו מרים שר"י.

זוננים שפועלת ע"י החמדה הוא הניאוף, או ע"י כפייה הוא המקרה לילה ח"ו. ולכן, הבטחה היא מאת ה' אלהי ישראל, שכל הפקידים שליחי אשת זוננים בראש מלכות הרשעה, יאבדו במכת חושך ככתוב **ויגאלנו שנית, אחרית** שהיא גאולת עולם ושלמה, **כראשית** שהיא גאולת בני ישראל ממצרים, ע"י השמד שמטילים על יהודים אמיתיים - ואחרי השואה הרוחנית והגופנית, גודרים על עם ישראל העניים והמדוכאים, שואה נפשית והיא בחינת עד שיתייאשו רח"ל.

ואברהם זקן

בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים
אִין תּם אלא יעקב אבינו כידוע. אולם אין תורה אלא הממית
את עצמו לקנותה, והתם נעשה מת. והוא מיה זאת. להורות
שהתם מקבל את התורה בחוזק, ולא בנחת. כי הכלי שלו,
דהיינו אופן הבנתו, היא אמונתו. ולכן, כתיב 'תמים תהיה עם
ה' אלקיך', כך שהתם מקבל בלי שום ספק את התורה. והיא
בחית י"ד גמט' אותיות מיה ז'את עם הכולל. כי התם מקבל
תוכחה ומוסר.

תָּם מַה הוּא
אוֹמֵר, מַה זֹאת
וְאִמְרַת אֱלֹהֵינוּ,
"בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ
יְהוָה מִמִּצְרַיִם
מִבֵּית עַבְדִּים":

וְשִׂיאֵינוּ יוֹדֵעַ לְשַׁאל, אֵת פֶּתַח לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר,
"וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בֶּעֲבוּר זֶה עָשָׂה
יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם". יְכוֹל מֵרֵאשִׁי חֹדֶשׁ,
תִּלְמוּד לֹמֵר בַּיּוֹם הַהוּא. אֵי בַּיּוֹם הַהוּא, יְכוֹל
מִבְּעוֹד יוֹם, תִּלְמוּד לֹמֵר בֶּעֲבוּר זֶה. בֶּעֲבוּר זֶה לֹא
אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשַׁעַה שְׂמִיעָה וּמְרוֹר מִנְּחִים לְפָנֶיךָ:

משח זית"ח

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר וּמִשְׁחָה
וְהִיא כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ מִחֵר לֵאמֹר כִּי הֵבֵן הַבְּכוֹר
הַנִּמְשָׁךְ מִן הֵבֵן הַקְּדוֹשׁ הַבְּכוֹר הַעֲלִיּוֹן הוּא אֲשֶׁר
יִשְׁאַלְךָ שְׂאֵלָה זוֹ יַעַן אֵלָיו נִוּגַע זֶה הַשְּׂאֵלָה כִּי בּוֹ הִיא
רוּחַ פְּרַעַה לְכַפּוֹר בּוֹ וּלְעַכְבֵּי אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת
תַּחַת רְשׁוּתוֹ:

אֶלָּא בְּשַׁעַה שְׂמִיעָה וּמְרוֹר
מִנְּחִים לְפָנֶיךָ: הַרִי שְׂרִמּוֹ בּוֹה שִׁישׁ
גְּבוּל זְמוּנֵי לְאֲכוּל מִצָּה וּמְרוֹר, וְאִם לֹא, הִיא
צִרִיךְ לְכַתּוּב כְּשִׂמְעָה וּמְרוֹר מוֹנַחִים לְפָנֶיךָ.
הַמִּילָה "בְּשַׁעַה" מוֹרָה עַל מִצְוֹת שֶׁהִזְמִין
גְּרָמָא.

מִתְחַלָּה עֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קָרַבְנוּ הַמָּקוֹם לְעֲבוּדָתוֹ. שְׁנֵאמַר, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בָּעֵבֶר הִנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תָּרַח אָבִי אֲבָרָהָם וְאָבִי נָחוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאַתָּה אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבָרָהָם מֵעֵבֶר הִנָּהָר, וְאַיִלָּךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבָּה אֶת זְרַעוֹ וְאַתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק. וְאַתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתָּהּ אוֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

משח זית"א

וְעַכְשָׁיו קָרַבְנוּ הַמָּקוֹם לְעֲבוּדָתוֹ.

ולא כתבו ואז קרבנו המקום לעבודתו. והוא חסד עליון שה' ית"ש מחדש כל יום את עולמו, ולכן, תיבת "עכשיו" מורה על זמן הווה ולא על העבר. שה' תמיד חושק לקרב את בניו לעבודתו כאמור "וקרבנו מלכנו לעבודתך".

מִתְחַלָּה וּנְבֵאָר (שַׁעַר הַפְּסוּקִים בְּרֵאשִׁית דְּרוּשׁ

ג) ענין הנשמות אשר היו כלולים באדם. ובה יתבאר ענין מארז"ל, שני אלפים תהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח. דע, כי כשנברא אדה"ר, כל הנשמות נכללו בו אז, כנוצר בפרשת כי תצא, במצות שילוח הקן. ורצה הקב"ה שיהיה שנות העולם ששת אלפים שנה, שיתוקנו בהם כל הנשמות ההם הבאים מב"ע, שהם ששת אלפים

כנוצר, ונודע כי כל הנשמות באות מזווג עליון, מטיפת ה' חסדים וה' גבורות שבדעת, כנודע מפסוק (בראשית ד') וידע אדם את חוה אשתו, כי הזיווג נקרא לשון ידיעה, לפי שטיפת הזיווג נמשכת ממוח הדעת, וכבר נתבאר זה לעיל:

ובה יתבאר טעם, למה מצינו היות צדיקים גדולים, בני רשעים גמורים. וכמו שמצינו באברהם, שהיה בן תרח, כומר גדול, ועושה פסילים למכור לכל העולם ולהחטיאם. ובה יתבאר, למה הקליפות מתאווים כ"כ להחטיא את האדם, עד כי גרמו להחריב בית המקדש, ולהגלות שכינתו יתברך בין הגוים, ולהכעיס את השי"ת אשר בראם. וסוד הענין דע, כי ע"י חטאו של אדה"ר, נפלו כל הנשמות לתוך עמקי הקליפות. והנה הקליפות הם שיורי הזוהמא והפסולת שנברר מן הקדושה במיתת המלכים של אדום, כמבואר אצלנו והקליפות האלו הם בעצמם, הנקראים בשם דרגא דמותא.

לייחדא קב"ה עם שכינתיה ולייחדא י"ה ב"ה ולקרנא משיחיה

אבל הקדושה, היא אלהים חיים ומלך עולם, ולכן הם רודפים אחר הקדושה הנקראת חיים, כדי ליוון ולהחיות ממנה. ובעוד שהקדושה בתוכה, הם חיים ונוונים ממנה. וכשאינן קדושה בתוכה, הם מתים, ואין להם חיות ושפע.

ולכן הם טורחים אחר הקדושה, ומחטיאים את נשמת האדם הקדושה, כי אז גורמים אל הקדושה, ואל אותה הנשמה שתכנס ברשותם, והם חיים ונוונים על ידה. לפי שהנשמה הקדושה אי אפשר לה להכרת ממקום הקדושה, כי הבורא יתברך חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, אפילו נצוין קטן של נשמה קדושה, וממקום קדושתו יתברך משפיע, וממשיך מזון אל אותם הנשמות שבתוך הקליפות ההם, ומאותו השפע נותנים גם הקליפות, ולכן רודפים להחטיא את האדם, כאחד הרודף וטורה אחר מזונותיו, ולא יבזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב:

והנה כאשר נחרב בית המקדש, גלתה שכינה בין הקליפות, לפי שהנשמות שגלו ביניהם, אין בהם כח ויכולת לצאת מתוכם, כיון שנפגמו בחטאם. וע"כ שכינתו יתברך, אשר עליה נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלת, נכנסת ביניהם כדי ללקט אותם נצוצות נשמות אטר בתוכם, ומבררת אותם ומעלה אותם למקום הקדושה, ומחדשם, ומורידם בעה"ז, בגופות האנשים.

ובזה תבין היטב סוד גלות שכינה. ומיום שנחרב בית המקדש, זו מלאכתו יתברך, עד שיכלה מלאכתו ללקוט כל הנשמות שנפלו בין הקליפות של האדם הבליעל ונתערבו בו מראשו ועד רגליו, ועד שיגמר ללקט אפילו אותם שנפלו עד הרגלים, אין המשיח נגלה, ואין ישראל נגאלים.

כמבואר אצלנו בזוהר בפרשת פקודי וז"ל, כד מטו רגלין ברגלין, כדין כתיב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים. ואמנם אין השכינה מלקטת אותם, אלא ע"י מעשה התחתונים ותפלותיהם, בסוד תנו עז לאלהים. וכפי גדר מעשה התחתונים, כך גדר הוצאות הנשמות והנצוצות ההם. ואלו כל ישראל היו שבים בתשובה גמורה, היה כת בשכינתו יתברך להוציא כל הנשמות משם ברגע אחד. אבל חטאתינו מתישים כחה, וכמש"ה צור ילדך תשי. וכאשר יכלו הנשמות מלצאת משם, אז גם שכינתו יתברך תצא משם, ויסתלק חיותם, וימותו הקליפות, והרשעה כלה בעשן תכלה, וז"ס פסוק בלע המות לנצח וגו'. רצה לומר, שהקליפות הנקראות מות, יכלו ויבולעו ברגע אחד, מסבת הסתלקות שכינתו יתברך מתוכם. וכל נצוצות נשמות אשר ביניהם כנוכר: שע"הג הקד' ט"ו.

וְאֲבִי נְחֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנֶּחֱרָר

והנה בראות הקליפות איזו נשמה יקרה עד מאד, רוצים לטנפה בתכלית, כדי לאבדה, שלא תוכל להתקן, ותשאר תמיד בחלקה. ולכן מביאים אותה בטיפת זרע איזה רשע. וזה סוד צדיק בן רשע, כמש"ה מי יתן טהור מטמא ולכן אין לתמוה מן אברהם שנוגד מן תרח. ואמנם כשגובר הטוב של הנשמה הזאת, לא די שהיא נתקנת, אלא גם היא מתקנת את כל הקריבים לה. וז"ס מ"ש ז"ל על פסוק ואתה תבא אל אבותיך בשלום, בשרו שיחזור אביו תרח בתשובה, ולכן הוצרך להתקן אח"כ לבא בגלגול איוב כמו שנבאר:

והענין הוא, דע, כי כאשר תרח בעל את אמתלאי אשתו, היתה נדה, וכראות הקליפות טנוף כזה, הכניסו בטיפה ההיא נשמת אברהם, כדי לאבדה, והניחה לצאת מתוכם ברצונם, כי חשבו שיתאבד שם, אם בהיות שניהם אביו ואמו עומדי אלילים, חוטאים ומחטיאים למכור פסילים לע"ז. ואם בפרט, בהיות הבעילה עצמה בעילת נדות כנוכר. וזהו הטעם שנקרא אברהם גר צדק, כי בראשונה היה תוך הקליפות:

אמר שמואל, לא תיקשי לי, כי כל בעילות הגוים הם בנדות, מאחר שאינם טובלים לנדותם ומאי אולמיה דהאי ביאה, כי יש לתרץ שאע"פ שאינם טובלים עכ"ז בימי הנדה עצמה הם פורשים מנשותיהם, וזו הביאה היתה בעת נדותה עצמה, כנלע"ד:

סוד זה נרמז בזוהר בפרשת קדושים, דמשו"ה איקרי תרח, משום דארתח ליה לקוב"ה וארכביה לאברהם בההיא טיפה וכו'. ואם הרתיחה הזאת שהכעיסוהו בפסיליהם, מה הוא הטעם הזה לכשירכיב קב"ה לאברהם בההיא טיפה. אבל הכוונה היא, כי הכעיסו לשי"ת, בהיותו בועל אשתו בזמן נדותה ממש, ואז מצא הקב"ה עילה

לייחלדא קב"ה עם שכינתיה ולייחלדא י"ה ב"ה ולקרנבא משיחיה

להטעות את החיצונים, ולהוציא נשמת אברהם ע"ה מתוכם, והרכיבה באותה טיפה עצמה, ועי"ז לא יקטרגו החיצונים בהוציאו אותה מביניהם, כיון שהטיפה היא מטונפת כנו"ל:

ועוד זה הרכיבו בטיפת תרח משאר בני אדם, מדה כנגד מדה, משום שאברהם הוא אדה"ר שעבד ע"ז, ולכן היה בנו של תרח, כומר לע"ז. ואח"כ נתקן, כשהושלך לכבשן האש, ולא עבד ע"ז, כנוכר שם בס"ת בפרשת קדושים וז"ש בזה, וע"ד איתמר מי יתן טהור מטמא, כי אי אפשר להוציא נשמה טהורה מתוך קליפה טמאה. אא"כ יכניסוה במקום טפה טמאה כנוכר:

ובזה תבין, כמה צדיקים גדולים, היו בני גוים, או בני רשעים ועמי הארץ. וכבר הודעתך בשער הגלגולים, כי אברהם ותרח אביו, שניהם משרש הבל, אלא שנכנס בקליפות. ונשמת תרח היתה הפסולת המעורב בנשמת אברהם, ולכן נתגלגל הדבר שיתוקן על ידו, ולכן טרח אברהם ג"כ להחזיר את תרח אביו בתשובה, כמ"ש ז"ל: ואמנם גם בתרח, היה נצוץ קדושה מעורב בו, ובסיבתו חזר בתשובה, האמנם לא הספיקה תשובתו לתקן עון ע"ז שחטא בה לאין קץ, ולכן הוצרך להתגלגל באיוב: וגם אמתלאי אשתו, אמייה דאברהם, נתגלגלה בדינה בת לאה אשת איוב. ולפי שנבעלה לתרח בהיותה נדה, אירע לה אותו מעשה שנבעלה לשכם בן חמור החוי, שהגוי אינו שומר דם נדות, ונקנסה בזה:

ועוד יש תועלת בזה, כי הכתוב אומר, ותהי נדתה עליו, כי הבעל נדה, אותה טומאת הנדות קופצת על בועלה, ואז שכם בן חמור נשא עליו באותה הבעילה, כל הטומאה ההיא של דינה, בענין הנדה, ונשארה היא טהורה ומתוקנת:

נודע הוא מ"ש חז"ל על פסוק (בראשית מ"ז כ"א) ואת העם העביר אותו לערים. שטלטלם, כדי שלא יחרפו את ישראל, שעתידיים להיות גרים ביניהם, כי הלא גם הם מטלטלים בארץ לא להם. וזהו שאמר הכתוב, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ואל תאמר כי חרפה היא להם להיות גרים, בעבור כי הנה הארץ ההיא אינה שלהם, ר"ל אינה של המצריים השוכנים בה, כי הרי את העם העביר אותו לערים כנוכר, ונמצא כי משה בארץ לא להם, חוזר למצרים. ואם היה חוזר לישראל, קשה דפשיטא, שאם היו גרים שם, שהיו בארץ לא להם:

ואתה תבא אל אבותיך בשלום וגו':

הפסוק זה לכאורה אינו במקומו, והיה לו לכתוב יחד שני הפסוקים, המדברים בענין הגלות ובשורת הגאולה יחד, והם, פסוק ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ופסוק וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ופסוק ודור רביעי ישובו הנה. ופסוק ואתה תבא אל אבותיך בשלום, יבא לפנייהם או לאחרייהם, ולא יפסיק הענין ביניהם. אבל נודע הוא, ענין תרח אבי אברהם, שנתגלגל באיוב הנקרא ירא אלהים.

ועל ידי היסורין שעברו עליו, חזר בתשובה שלימה, ורמז לו זה, באומרו ואתה תבא אל אבותיך בשלום. כמ"ש חז"ל, שתרח חזר בתשובה. ואמנם סיבת היסורין שבאו על איוב, הוא כמ"ש חז"ל, שהיה אחד מג' יועצי פרעה, ויעץ לו שידון אותם ביסורין, וכנגדם לקה גם הוא ביסורין. ונמצא כי ענין ועבדום וענו אותם, היה על ידי עזת איוב, ולכן נדון גם הוא ביסורין, ועל ידי כך חזר בתשובה. ולכן סמך אליו ואתה תבא אל אבותיך בשלום, כי בסיבת עזתו, והיא ועבדום וענו אותם, גרם לו ואתה תבא אל אבותיך בשלום, ואח"כ ודור רביעי ישובו הנה, בסוף מ' שנה שהלכו במדבר:

וְאֵלֶיךָ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבֵּה אֶת זַרְעוֹ והנה עוג מלך הבשן היה מבחינת נחש, כי עוג הוא אליעזר עבד אברהם והוא כנען בן בנו של נח. והוא היה ארור ויצא מכלל ארור ונעשה ברוך. ולכן נאמר לו בא ברוך ה'.

והכוונה כי הקדושה שנפלה שם היא בלועה תוך קליפת הנחש אשר נאחזת ברגלי הנוקבא שהוא בחי' אליעזר והטומאה עצמה היה עוג מלך הבשן. ולכן נאמר בו שייצא מכלל ארור, שהיה הקדושה ההיא בלועה בתוך הטומאה, והלך אל הפנים ונתדבק בחסדים, שהם בפנים, שהיא טפת הדכורא (הזכר). ולכן היה הוא עבד אברהם כי היה נדבק באברהם, שהם החסדים. לקוטי ש"ס ברכות

וְאַתָּן לֹא אֶת יִצְחָק. וְאַתָּן לִיִּצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתָּהּ אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבְנָיו יִרְדּוּ מִצְרַיִם: מאמר במדרש ילקוט פי וישלח סי' קל"ו וז"ל אל תיראי וגו' אלא כל שבט ושבט נולדה תאומתו עמו. תאומה יתירה נולדה עם בנימין כו' זה יובן עמש"ל בפי ותוסף ללדת את אחיו את הבל כו' וע"ש והענין הוא כי גם בנימין ניתוספה עמו ולפי שכשנאבד יוסף הצדיק הושם בנימין במקומו כנז' בס"ה וגוף וברית חשבינן חד: שער מא"רז מדרשים.

ובזה יתורץ לך קושיא אחת גדולה, שנתחבטו בה גדולי עולם, ואפילו בספר הזוהר, בפרשת שמות, שאל ר"א לרשב"י אביו, טעם לגלות מצרים, למה היה הגלות ההוא? ועוד למה במצרים, יותר משאר ארצות? ועוד יש תוספת שאלה, והוא, למה היה הגלות באופן השעבוד המכוער ההוא, (שמות א' י"ג) וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'?

והענין מבואר עם הנז"ל, כי נשמות אלו נטבעו בקליפות באומת מצרים, ולכן לפי שבתחלה בדור המבול חטאו בהשחתת זרעם, אשר לכן נמוחו אז בימי המבול מים רותחין, לכן גם עתה גזר עליהם פרעה, (שם א' כ"ב) כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ולא גזר אלא על הזכרים, לפי שהם חטאו בהשחתת הזרע, ולא הנקבות. וכנגד מה שחטאו בגלגול דור הפלגה, (בראשית י"א ד') הבה נלבנה לבנים, ונשרפה לשרפה, לבנות את העיר ואת המגדל, לעלות ולכפור בעיקר להלחם בו, לכן עתה נאמר במקומו הבה נתחכמה לו. כנגד (שם) הבה נלבנה לבנים, וימררו את חייהם, לבנות פיתום ורעמסס, כנגד העיר והמגדל ההם:

ודע, כי ב' בחינות היו, כי יש נשמות שנתקנו לגמרי, ונתגלגלו בבני ישראל ההם שבדור ההוא אחר שירדו למצרים. ויש בהם נשמות, שלא נתקנו, ונתגלגלו בבני המצרים עצמם, אותם שמול יוסף, כנז"ל בפסוק (בראשית מ"א נ"ה) לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו. וזש"הכתוב, ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל. והנה תחלה קראם עם בני ישראל, ואח"כ ויקוצו מפני בני ישראל, ולא הזכיר עם. ושאלה זו נשאלה בספר הזוהר בפרשת שמות. והענין הוא, כי הנה יוסף גזר מילה על אותם המצרים כנוכר. וגם יעקב אביו, ארז"ל שגם הוא היה מגייר גיורים במצרים, והם בחי' הנשמות הנזכר:

הגהה א"ש, נזכר זה בדברי רז"ל, בפסוק וישב יעקב בארץ מגורי אביו קרי ביה מגיורי אביו, שהיה מגייר גיורים, כאבותיו אברהם ויצחק:

והאנשים האלה לא נתערבו עם שאר המצריים, והיו בעריהם נוהגים מנהג בני ישראל. וכמ"ש בפסוק (שמות מ"ז) ואת העם העביר אותו לערים, שהם אותם הגרים שקיימו מצות המילה, והפרישם בערים מיוחדות, והיו ניכרים משאר המצריים, ולא היו מעורבים בהם. ופרעה ראה ב' בחי' אלו. וכנגד הגרים, אמר הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, כי הם בחי' הערב רב שעלו עם ישראל, שהיו כפלי כפלים מישראל, כמ"ש רז"ל. והם העם של בני ישראל, ואינם בני ישראל עצמם, והם היו רב ועצום משאר המצרים, הנקרא עמו של פרעה, משא"כ בישראל, כנודע מפסוק ושלישים על כלו, שהיו שלשים מצריים, כנגד כל אחד ואחד מישראל. וכנגד ישראל עצמם, אמר ויקוצו מפני בני ישראל, ולא נאמר מפני עם בני ישראל, כי עיקר שנאתו היתה עם בני ישראל, שהם העיקר ולכן הבה נתחכמה לו לישראל עצמו, ועי"כ יתבטלו הגרים הנקראים עם בני ישראל. והרי נתבאר טעם שעבוד וגלות ישראל בדור ההוא, וגם למה היה במצרים, וגם למה היו אותם השעבודים, ואותם הגזרות המשונות. ובספר הזוהר פרשת תשא על פסוק כשושנה בין החוחים, יש רמז גדול למה שביארנו:

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֵּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ
שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים.
שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תֵּדַע כִּי יָרַ יְהִיָּה זְרַעְךָ
בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ, דָּן אֲנִכִּי, וְאַחֲרָי
כֵּן יַעֲלוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל:

כבר הודעתיד בשער הגלגולים, כי הנשמות הקדושות נמסרו ביד הקליפות, ע"י חטאו של אדה"ר. וכן בכל פעם שחוטא כל אדם מישראל, כפי ערך חטאו כך גורם.

מנכים הקערה וכל אחד מרים כוסו טפה^א (או בגובת החזה^ב) מהשלחן ואומרים

וְהִיא שֶׁעֲמָדָה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בְּלָבָד
עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שֶׁבְּכָל הַדּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים
עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלֵינוּ מִיָּדָם:

מהזירים הכוס על השלחן ומגלים הקערה

^א סו"ע
^ב האר"י הקדוש בשע"הכ

**צֵא וּלְמַד מֵהַ בְּקֶשׁ לְבֵן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב
אָבִינוּ. שְׁפָרְעָה לֹא גָזַר אֱלֹהִים עַל הַזְּכָרִים וְלָבֵן בְּקֶשׁ
לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל. שְׁנֵאמַר "אֲרָמִי אֲבִד אָבִי, וַיֵּרֶד
מִצְרַיִם וַיָּגֵר שָׁם בְּמֵתֵי מֹעֵט, וַיְהִי שָׁם לְגֹי גְדוֹל
עֲצוּם וְרַב.**

אֱלֹהִים עַל הַזְּכָרִים בבחי' הבנים שאדם מוליד, וגם בענין התלמידים עם הרב שלהם. ועתה נדבר בבחי' הבנים שאדם מוליד, דע, כי בין אם האדם לוקח בת זוגו, בין אם לוקח אשה שאינה בת זוגו, אין חלוק ביניהם לענין זה, והוא כי יכול הוא להוליד בנים מן הנצוצות של הנשמות של שרשו עצמו, או להוליד מנשמות שרשים אחרים.

עוד דע, כי האב הוא נותן חלק מנשמתו אל בניו, ואותה החלק נעשה לבוש אל נשמת הבן, ומסייעו ומדריכו בדרך הטובה, ולסכה זו חייב הבן בכבוד אביו. ואמנם אם אין חלוק בין נשמת האב לנשמת הבן, רק פחות מת"ק מדרגות, הנה אז נשאר חלק נשמת האב עם נשמת הבן אפילו לימות המשיח. אבל בתחית המתים או לעולם הבא, כל דבר חוזר לשרשו, ונפרדים לגמרי. האמנם אם יש הפרש ביניהם שעור ת"ק מדרגות, או יותר מת"ק, אז מתבטלת הגרועה בגדולה, ומתחברים חבור גמור לעולם, ועוד לא יפרדו, ושניהם הם בשרש אחד:

והנה זה הוא מבחי' האב עם הבן, אבל ענין הרב עם התלמיד, כבר נתבאר אצלנו לקמן, כי הרב נותן רוחא גו תלמידיה, על דרך האב לבנו, אלא שהוא חבור יותר נמרץ, כי לעולם ועד נשאר ההוא רוחא עם התלמיד קיים לעולם לא יפרדו, בסוד ותדבק נפש דוד ביהונתן. וזהו טעם יתרון כבוד הרב מכבוד האב.

והנה אם הרב של התלמיד הוא בנו ממש, יש לו ב' דבוקים, אחד לפי שהוא רבו. ואחד לפי שהוא בנו. ולכן אם יש ביניהם יותר מת"ק מדרגות, אז שניהם מתדבקים זה עם זה, האב עם בנו, לפי שהוא רבו. והבן עם אביו, לפי שהוא אביו. ושניהם מתדבקים יחד זה בזה וזה בזה מב' אלו הבחי' הנו': שע"הג הקד' י'.

וַיֵּרֶד מִצְרַיִם אָנוּס עַל פִּי הַדְּבָר: וַיָּגֵר שָׁם, מִלְּמֹד
שָׁלֹא יֵרֵד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֲלֵא
לָגוּר שָׁם. שְׁנַאֲמַר, וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בְּאַרְץ
בְּאֵנוּ כִּי אֵין מַרְעָה לַעֲבָדֶיךָ, כִּי כָבֵד הָרַעַב
בְּאַרְץ כְּנָעַן, וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עִבְדֶיךָ בְּאַרְץ גִּזְשָׁן׃

משח זית"א

אנוס ע"פ הדיבור: עיין מה שגילה לנו מהר"י הבעש"ט [על התורה שער התפלה] שהחוטא בדיבור גורם רעה בינו לבין אשתו ושאר הבריות. ולכן, גזרת פרעה נפלה דווקא על הזכרים, וניצלו הנקבות מאותו טעם. כך, שהקב"ה שהקדים רפואה למכה, ולא נתן פתחון פה לס"מ לקטרג על הזכרים מחמת קלקול הדיבור וסתם את דבור בני ישראל היורדים מצריימה. וכל זה כדי שישירה עליהם שלום בית, ועל זה אמרו רז"ל: המרבה שיחה עם האישה סופו לגיהנום. פירוש, שיחה הוא שח י"ה, שמושלב את דוכרא ונוקבא היחוד ומעורר דינים. אמנם, יש לשאול, למה הילדים כדכתיב: כל הילוד תשליכוהו היאורה.

אלא, שהחוטא במחשבה פוגם בילדיו [בעש"ט על התורה, שם]. ולכן, הקב"ה ברחמיו המרובים הפך את הגזרה ולכן הציל את הילודים הזכרים מהיאור, והוא "והקב"ה חישב את הקיץ", שתיקן את המחשבה הפסולה שגרמה גזרת מיתת הילודים הזכרים. וראה שמילה ק"ץ במלואה היא קו"ף צד"י, שהם פ"ה צדי"ק עם הכולל. אולם, צריך ביאור, כי כמה אלפי תינוקות בני ישראל נרצחו ע"י פרעה לרפואת צערתו. ומכאן, ראייה שהצרעת היא נגרמה ע"י קלקול הפה, בעיקר הלשון הרע, שהמדבר לשון הרע כרוצח דמו. ולכן, מכה הראשונה על היאור שנהכפו מימיו לדם על שפרעה היה מחשיב עצמו כאליל. הוא כמו שמוכה ע"י הצרעת שהוא עונש לשון הרע, כך רצח אלפי תינוקות ע"י שעיקם את דיבורו. ולכן, ה' הכה את היאור בדם, כנגד הזכרים שנשחטו ע"י פרעה הרשע למחלתו. והוא, כי הדם הוא הממון ואין ממון אלא ילדים [עיין לקוטי מוהר"ן]. כך שגזרת פרעה חלה רק על הילודים הזכרים שטרם נולדו, ולא על שאר ילדי בני ישראל שסבלו מרציחות המצריים.

והוא **אנוס ע"פ הדיבור:** שהרוצה אישה טובה וחכמה, יתקן דיבורו ע"י התעוררות הטוב שבדיבור אשתו או שלו, ותרדמת הרע שבדיבור, בחינת לא מצאתי טוב לגוף אלא השתיקה, ואין הגוף אלא אשתו שהיא כגופו. [עיין לקוטי מוהר"ן י"ט].

בְּמַתִּי מְעַט כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֵּרְדוּ
אֲבוֹתַיךָ מִצְרִימָה, וְעַתָּה שְׂמֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב:

וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי גָּדוֹל,
מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
מְצַיְנִים שֵׁם לְגוֹי. "גָּדוֹל
וְעֲצוּם" כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר,
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ
וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ
בְּמֵאד מְאֹד, וְתַמְלֵא
הָאָרֶץ אֶתָּם:

ואברהם זקן

וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי גָּדוֹל

אל תקרא שם אלא שם, שבני ישראל, אף בגלותם, נקראים על שם אלהי ישראל, והוא עיקר השם יהודי. אולם, מלמד גם על שלא נגלה להם הקב"ה בשם הוי"ה אלא בשם שד"י, המורה על הפוריות כידוע. ולכן ממשך המגיד בבני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אותם. והם ארבע ווי"ן ראשונים, גמט' כ"ד שהם קישוטי הכלה, שהיא השכינה. בא ללמדנו שהשכינה ירדה איתנו למצרים כפירש רש"י.

וְרַב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, רַבָּה כְּצֶמַח הַשָּׁדֶה נִתְתִּיף,
וְתַרְבִּי וְתַגְדְּלִי וְתַבּוּאֵי בְּעַדֵי עֲדֵיִים, שְׁדִים נָכְנוּ
וְשִׁעְרֶךָ צִמַח, וְאֵת עֵרֶם וְעֵרְיָה: וְאֶעְבֵר עֲלֶיךָ,
וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיָךְ, וְאֹמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי,
וְאֹמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי:

ע"פ האר"י ז"ל

וְאֶעְבֵר עֲלֶיךָ, וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיָךְ, וְאֹמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי, וְאֹמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי:
וזמ"ש ביהזקאל ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך כו' רצה לומר, כי סיבת היותך מתבוססת בעבודות
קשות בחומר ובלבנים, הוא בסיבת דמך, ר"ל כי בסיבת אלו היו דמים שהם המאירים ומתפשטים בו"א. לכן יש
התגברות ויניקה אל החיצונים בהם.

ולכן נתגברו לשעבד את ישראל באלו העבודות הקשות. ולתקן ענין זה לכן ואומר לך בדמך חיי, ר"ל כי
תמורת אלו הדמים אשר בסיבתם נשתעבדו, ימשכו לך חיים העליונים שהוא ענין לידת ז"א והתגדלותו, ואז
יכנסו בו מוחין גדלות הנקראים חיים, שהם סוד אהי"ה יהו"ה אהי"ה כמבואר אצלנו. ע"י חיים אלו תצאו מן
הגלות ולפי שב' בחינות דמים הם, דם טוהר ודם טמא, לכן כפל ואמר ב"פ בדמך חיי בדמך חיי. וגם נרמז
במלת בדמך כאלו אמר ב' דמך.

ודע כי אלו עצמם הם סוד משז"ל שהם ב' דמים דם פסח ודם מילה והענין הוא כי דם מילה הם דם טוהר כי הם
מן החסד המתגלים בפומא דאמה יסוד דכורא ודם פסח הוא כנגד הגבו' שהם בנוק' כנודע כי סוד הפסח הוא
בנוקבה, כנו' בס"ה, ולסיבה זו תיקנו המסדרים ההגדה פסוק זה באמצע סדר הגדה ליל פסח. ונמצא כי ענין
גאולת גלות מצרים היה על ידי נס גדול מאד. וזהו ענין גדולת נס יציאת מצרים כי הנה עם מצרים ופרעה היו כ"כ
אחוזים ומשורשים לינק מן הדעת העליון דז"א עד שגרם לחזור ז"א בסוד העבור, בסוד ג' כלילן בג', שהיא בחי'
בתכלית המיעוט והגירעון שאין למטה ממנה. והוצרך המאציל העליון לחזור "להוליד" את ז"א ולהגדילו
בתכלית האחרון של ההגדה, כדי שיתבטל יניקת החיצונים משם, מחמת תוקף האור הגדול ההוא, ועי"כ יצאו
מן הגלות:

וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמְּצָרִים וַיַּעֲנוּנוּ. וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה
קָשָׁה:

וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמְּצָרִים. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִבָּה
נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה
וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן
הָאָרֶץ":

וַיַּעֲנוּנוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שְׂרֵי מַסִּים
לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם, וַיִּבֶן עָרֵי מְסֻכּוֹת לְפָרְעָה
אֶת פְּתָם וְאֶת רַעְמִסִּים":

ואברהם זקן

וַיִּרְעוּ – וַיַּעֲנוּנוּ

מה בין להריע ולענות ?

שאין מריע אלא בסיבת החמדה והניאוף, ככתוב אל תחמוד אשת רעיך. כך גם במילה וַיִּרְעוּ קיים המושג של ריע, שהוא הזולת.

אמנם וַיַּעֲנוּנוּ שורה על הרצח וההרג, כי הרצון לענות את הזולת, לעשות אותו עני ומדוכה ביסורין, הוא לשלוט בו ולכלותו מהעולם. וכבר אמרנו שעני נקרא מת. לכן, העושה מחבירו עני, ממית אותו. ואין הרג אלא הגזל מחבירו, כדברי לקוטי מוהר"ן מברסלב זצ"ל, שהגזל ממוון חבירו הורג ממש את זרעו של הגזל, כי הממוון הוא הדם ממש. ועל זה יש לחוס על ממוון חבירו, וביותר אם הוא ת"ח.

כך שהמצריים עברו בניאוף, בגזל ובהרג, בחינת הג' עיקרים שבל נעבור. והבן.

ואברהם זקן

וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ
עֲבֹדָה קָשָׁה.
כְּמוֹ שְׁנַאמַר,
וַיַּעֲבֵדוּ
מִצְרַיִם אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּפָרֶךְ:

וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה
ויש להעיר שאין עבודה אלא בקודש, שמלאכה מורה על הפרנסה, כמאמר הכתוב, ששת ימים תעשה מלאכה. ולכן אין פרנסה אלא מזון, ככתוב הזן את העולם. כי אותיות מלאכה המאכל.
ויש ליישב העניין, במה נתנו המצריים עבודה קשה עלינו?
אלא בפרך, שהוא פה רך, בחינת "אין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש", כי לא נמצא עוד איתנו צלם אלוקים, והוא הגרוע במוחין דקטנות. ולכן, המצריים גזרו עלינו עבודת ה' ב-רכות ל"ב, היפך חוזק י"ד. כך שעבודת ה' היא מאוד קשה, כשהמחנפים למיניהם קונים ומוכרים או נשמת העם היהודי. אז היהודי נעשה רך ככבש בן שנתו, וקל להוליכו פרך, אותיות כ-פר. נמצא היהודי בלי דמות, ואין לו אלא בחינת פ"ר, שהיא התבנית הבהמתית הגסה מכל הבהינות.

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֶת קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת עֲנֵינוּ וְאֶת עֲמָלְנוּ וְאֶת לְחִצְנוּ:

ואברהם זקן

וַנִּצְעַק אֶל ה'

ג' אופנים קיימים:
ויצעקו: שהוא קורא לעזורה, כל אחד בצר שלו, ככתוב וַיִּצְעֲקוּ אֶל-יְהוָה, בְּצַר לָהֶם; מְצֻדָּוֹתֵיהֶם, וַיִּצְלַם (תהילים ק"ו), כל אחד בצערו ולא השתתף בצער חברו.
ויצעקו: שהוא קורא להצילו מהמיתה ומשתתף לצער הרבים, ולכן כתוב מיד איבינו בלשון רבים. וַיִּצְעֲקוּ אֶל-יְהוָה, וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ, כִּי עֲזַבְנוּ אֶת-יְהוָה, וַנִּעֲבֹד אֶת-הַבְּעָלִים וְאֶת-הַעֲשָׂתְרוֹת; וְעַתָּה, הֲצִילֵנוּ מִיַּד אִיבֵינוּ--וַנִּעֲבֹדְךָ.
ויאנחו: שהיא גם כן נאקה, והוא קורא בלחש, שאין לא עוד כח להרים קולו, והוא גם כן קול פנימי, בגלל היסורין וצרות הגלות התכופות. ונשאר לו רק הרוח הפועמת בקרבו היוצאת מפיו, כדרך שהחללים נואקים בצאת נפשם (ונאק - פרעה יאנח לפני נבוכדנצר נאקות חלל (מצודת דוד על יחקיאל פ"ל כ"ד)

ע"פ האר"י ז"ל
ודע, כי אעפ"י שבעה"ז אין כח ביד האדם לתקן גרעונות אלו, אפילו ע"י מעשים טובים, עכ"ז אם האדם יטיב מעשיו בעה"ז, וזכה כי לעתיד לבא בימי המשיח בעה"ה, יתקנו הפגמים האלה, והדעת יעלה למעלה במקומו בראש, ואז יאירו פנימוות הנשמות הנו

כמתחלה בהיותם למעלה בראש, וגם חיזוניותם יהיה אז ממקים עליון הראוי להם, שהוא מן הגלגלתא: שע"הג כ"ח.

וּנְצַעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר,
וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם,
וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ. וַתַּעַל
שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה:

ע"פ האר"י ז"ל

וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, שם פ"ט דפ"ג ע"ב וז"ל אר"ש בן לקיש אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית נפשו עליה שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל כו'. כבר נתבאר אצלנו בש"א שער ההקדמות והענין הוא בקצרה, כי תורה היא ז"א וכל חיותו הם המוחין שלו הנקראים חיי המלך, ואין המוחין שלו נכנסים ב, אלא ע"י הנה"י דאימא, הנקרא מ"י שהם מתלבשים תוך ז"א ויורדים למטה ממדרגתם. ולזה נחשב להם למיתה כמ"ש רז"ל על וימת מלך מצרים שהורידוהו מגדולתו, ואמר שממית עצמו בלשון זכר, לפי שאימא עילאה איקרי דמורא, כנז' בס' הזוהר בפ' יח: שער מא"רז שבת.

אמנם מרע"ה במראה הסנה שהוא בענין גלות מצרים היה חושב כי כיון שישאל שבאותו הדור גרמו אל הסתלקות הדעת העליון שהם עשר הויות של החמישה חסדים וחמישה גבורות, א"כ המשך שני גלותם יהיה כמספר הי הויות אשר נסתלקו בעונם, שהם בגימט' ר"ס. וזמ"ש וירא ה' כי ס"ר לראות, ר"ל שכפי ראות שכלו של משה היה העון תלוי ב"י הויות שחשבונום ס"ר. ולכן כפי מספרם יהיו בגלות, וכפ"ז לא הגיע עדיין זמן הגאולה.

אז אמר לו השי"ת, כי אין קץ גלותם תלוי בהויות הדעת שנסתלקו אלא באחוריים דשמות אהיה שנשאר בדעת דז"א אשר מהם יונקים החיצונים בגלות הזה. וכפי מספר מקום יניקתם כך המשך מספר שני ממשלתם. והם רדו שנה, כנז' וזמ"ש"ה ויאמר כה תאמר לבנ"י אהיה שלחני אליכם", להורות כי אחוריים של אהיה הם המתגלים עתה, ומהם אחיזת ממשלת החיצוניים שהם רד"ו שנה. וא"כ כבר הגיע זמן גאולתם.

והנה פרעה הרשע מכשף גדול היה אין כמוהו, כמש"ל. וידע בחכמתו הסתלקות ז"א הקדוש וחזרתו ליכנס בסוד העיבור תוך אימא עילאה. וראה כי אין ז"א הנקרא' שם הויה, משגיח ושליט אז בעולם. ולכן בבא משה אליו כפר בעיקר ואמר לא ידעתי את ה', כי ראה כי יניקת קליפה העליונה השולטת עליו על פרעה לא היתה יונקת משם. והו"ו "לא ידעתי את ה'", הוא ז"א הנק' הויה כנודע.

גם אמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", רצה לומר, הנה ז"א הנק' יהוה, אשר אתה בא בשליחותו אלי, היכן הוא כדי שאשמע בקולו ?

והלא סילק השגחתו ונכנס בסוד העיבור !

ועד"ז ביארו בס"ה בפ' יוחזק ה' את לב פרעה, כי כשהיה שומע שם ה' מפי משה זה, היה גורם לו לחזק את לבו כי ידע בחכמתו שלא היה אז מתגלה, והיה נעלם בסוד העיבור. האמנם בשם אלקים היה מודה, כי הרי יוסף אמר לו "אלהי"ם יענה את שלום פרעה", והוא השיב ואמר "אחרי הודיע אלקים אותך" כו'. ונמצא שהיה כופר בשם הויה ומודה בשם אלקים.

גם רמזו אל התחלת תיקונו ע"י משה ג"כ, שיש לו שבעה שמות. גם כשהרג את המצרי בשם המפורש של מ"ב, לתקנו ולהעלותו אל הקדושה כנוכר. ונמצא כי תקונו של קין בהריגת נפש המצרי, ובלקיחת צפורה בת יתרו לו לאשה, היה ע"י משה, שהיו שבעה שמות:

והענין הוא יותר בביאור, כי כאשר הרג את המצרי, ותקן את נפש הרע של קין, אז תכף נדבקה ונכנסה ביתרו, שהיה כומר לע"ז, ונתגייר וכפר בע"ז, ובו ביום ברח משה מפני פרעה, והלך למדין. ומצא ליתרו שכפר בע"ז, ונתגייר ביום שהמית הוא את המצרי, ואז התחיל קין לתקן. הרי כי הריגת המצרי, וכפירת יתרו בע"ז הכל ענין אחד, והכל היה ע"י משה:

[אמר שמואל, עוד מצאתי דרך אחרת, בפסוק הנו"ל, והוא מזולתו] כי שבעתים יקם קין. וגם שהוא קרוב אל הנו"ל, לא נמנעתי מלכתבו, לבל יהיה חסר ספר זה כלום. וז"ל, כי שבעתים יקם קין, יק"ם ר"ת יתרו, קרחה, מצרי. והענין הוא, כי ג' אלה גלגולי קין להתקן. והנה בקרח נתקן, שבלעו הארץ, לתקן מה ששפך דם הבל אחיו, ונבלע דמו בארץ. ובמצרי נתקן, שנהרג, על שבא על אשת הבל אחיו. (הגהה, א"ש ואפשר לומר, שגם בגלגול המצרי נטמן בארץ. כמש"ה, (שמות ב' י"ב) ויך את המצרי ויטמנהו בחול, ולא היה צריך הפסוק לאמרו).

אח"כ ביתרו, היה שלימות תקונו לגמרי, כי אז החזיר את התאומה היתירה שלקח מהבל אחיו, ונתנה למשה, שהוא הבל, ונתן לו צפורה בתו, שהיא התאומה היתירה ההיא. ואז יתרו שהוא קין, היו לו שבעה שמות, חבר, יתר, יתרו, קני, כמ"ש רז"ל. ומשה שהוא הבל, היו לו ג"כ ז' שמות, טוב, יקותיאל חבר, אבי סוכו וגו', כמ"ש ז"ל ונמצא, כי בהיות משה ויתרו, שאז היו להם שבעתים, שהם שבעה ושבעה שמות, אז קם קין ונתקן, ויהיה יקם קין, לשון קימה ותקון: (שער הפסוקים ברא' ד')

מַשַׁח זֵיתָא

וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם,

ועיין סדר הדורות (המובא גם בקיצור נמרץ בספר 'אהבת חיים' לרבי מנחם מנשה זצ"ל ראש הל"ז הנסתרים בדורו) המסביר את שלשלת מלכות מצרים, עד שהגיעו זרים במצרים, אלו מזרע אברהם, צאצאי קטורה, וכבשו את מצרים. ובהיותם קרובים למשפחת יעקב אבינו, אף שקבלו הטומאה והכישוף, אלו מתנות שנתן להם אברהם אבינו ע"ה לבני קטורה, שמח אז אותו פרעה, שלא היה מצרי מלידה אלא כבש את המלכות עם אנשיו, כשראה את יוסף שהוא מאותה "משפחה".

ולכן, כשמצרי בקומה נמוכה (עיין להלן) אחד בשם ריקין, חכם ורשע גדול, שדחף את עמו מצריים האמיתיים, למרוד בכובשים ולהחזיר הממלכה המצרית 'הטהורה'. ואז קמו על בני ישראל ועל כל הזרים שהגיעו עם כיבוש מצרים ע"י בני קטורה. זו היתה הנקמה המצרית הגדולה. ואלו הזרים התערבבו בין בני ישראל ואלו הנקראים בשם 'ערב רב'. שהתערבו בבני ישראל והיו רב וגדול מעם ישראל. וזכו לצאת ביציאת מצרים, על השעבוד שגם סבלו עם בני ישראל בעבודת בפרך. ובסוף, קלקלו את זרע יעקב וטאמאו אותם בחטא העגל. והוא בקיצור גדול.

משח זית"א

וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ.

הוא פלא גמור. שהעבודה לא היתה בכפיה בהתחלה אלא אדרבה, בני ישראל עזרו למצרים לבנות ערי מסכנות, למסכנים ולאביונים, ובאורך הבניות, השטמתו המצריים מאתרי הבנייה, עד שבני ישראל הצטרפו לעבוד לבד. והיא הגלות האמיתית, שמלכי הרשעה מתכננים לעזור, לרומם את היהודים הנדכאים והמסכנים, להיטיב להם ולגרום להם נחת וה'רווחה'. אמנם, כל התכניות שלהם מוכנות, בין לכלל בין לפרט. ואלו יותר גרועים מהערב רב, כי בצורה היהודית החיצונית, לבם נמכר לאלימות, החומר, התרבות והחברה. כך, שעבודה לבני ישראל, לא היתה מחוייבת, בהתחלה, אלא חיובית ולתועלת. ואינה גדירה בעצמה אלא מניעה לשעבוד. ולכן, כתיב בהתחלה וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שלא צעקו בפומבי על רעתם, אלא כל אחד בסתר נושא את משאו ביגון ובצער. עד שהגיעו עד נפש, ואז כתוב וַיִּזְעָקוּ שלא זעקו בגלל העבודה, שאינם הכירו בגורם השעבוד, אלא בשעבוד עצמו, ולא שמו לב שזאת העבודה היא שגרמה להרדרדות הרבה והתהומית.

וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה :

והוא השלב הסופי, שהקב"ה בחמלתו, הזכיר לנו, שלא הצרות, והמחלות וכל עינא בישא, הם הגורמים, אלא העבודה, שמחמת צעקת בני ישראל נשמעה ברקיע, ונודעו כל העולמות. כי עבודה זאת נהייתה רק במזימת אנשי זימה השולטים במלכות (ודרך אגב יש דברים בגו. שכבר חז"ל גילו לנו בסוטה מ"ט ע"ב, שהמלכות תהפוך למינות, ואיה מלכות במשך אלפיים שנה? אלא, אם כן, שמלכות היא כנוי לכל שלטון שיהיה, בין שיהיה משרת בחול או (כעין) בקודש. נמצא, שכל המשתף עם המלכות, יהפוך גם הוא למינות, ולא יבכו אה"כ על השרפה שישרף ה', באומרים 'לא ידעו', שכבר חז"ל מזהירים את דור עקביתיה דמשיחא שאנו נמצאים בו) שכל חשקם הוא למחוק את אופי היהודי האמיתי, שהוא חשק לתורה, בחינת רועה צאן, ותועבה לעבודה בחינת שעבוד וכפיפות לתרבות הרעה, המסתייעת ע"י זרע בלעם, אלו הנביאים השקריים שמציגים ה"תורה הנאורה", מתדמינים לזרע ישראל אלא שאכזריותם מגלה את רשעותם. אכזריות ורדיפת נגד הפשוט, שמטבעו התבדל מהמון הרדום והמקולקל בתועבות העבודה והחברה.

ולכן, התורה השתמשה במילה 'עבודה' שהוא השעבוד, שהוא תחליף ה'עבודה' הכשרה היא עבודת ה', ולא השתמשה במילה 'מלאכה'. כי עבודה היא או קודש, או רח"ל, עבודה זרה לקודש, שהולכים בחוקים שאינם חוקי התורה, ובכל זאת מייצגים אותם ומכבדים אותם. ונעשה מרכבה לסתרא אחרא המתלבשת בהשקפות ובסברות.

והוא דומה למה שקרה לא' ישראל שהיה עובד אצל מלכות תורמן, לפני בד' מאות שנה. היהודי הזה היה גובה מס, בין אצל הנכרים והמוסלמים, בין אצל אחיו היהודים. אלא, שהשפעת המלכות הרשעה, שבשבילה עבד, הציג, כיבד, והכיר, עשתה את שלה. כל האנשים שווים לפני החוק (הזר והנמוז). כך, שגם העני וגם העשיר צריכים לשלם. אין פטור מן המס ומן העבודה. ופעם עבר בצפת וגבה ממשפחה עניה, ונטל את מעיל של בעל הבית, משפחה עניה מרודה היתה. ושועתם עלתה עד השחקים. (ולערנו, מה רע לבנו על אלו שאינם נוטלים בצער עניי ישראל ומתרבים בנכסיהם והם ממש בחינת 'יום זהב באף הזויר' (מס' אבות). כי כמו החזיר שחי בחווה עם בריאות אחרות, הוא מטבעו דוחף ועושה את הכל כדי להגיעו לחפצו. ולפעמים, באותה חברה, משפחה או זוג, אחד מהם לא מרגיש את סבל השני עד שגורם לו צער על צער, וחושב שזאת לטובתו, וזה בחינת משומד, שיצא מגדר תינוק שנשבה. כי אף הוא אנוס, נשמתו מרגישה את הבדל בין הרע לטוב הרחוק, אם כבר התבשם משקר העולם. נמשומד, הוא שכפה וכבה את אור נשמתו לטובת אנשי בצע)

אחרי מותו, התגלגל בעורב, והגיע פעם ללמוד בשדה, שהיה האר"י הקדוש מגלה לתלמידיו. פתאום, האר"י הקדוש הבריח את העורב ואמר לו שלא יתקן את נשמתו. [שבחי האר"י ז"ל].

רואים מכאן, עד כמה קשה להצטרף למערכות הרעות מחמת ההשקפה העקומה, וגורמים רעה לערות, אם לא, למאות משפחות, בשם הצדק והתרבות. זאת היא העבודה האמיתית, בזרע יעקב נתון ביד ידים המחבלים אותם ואת משפחתם, בשם הצדק הטוב והחוק. וה' יצילנו מידם הרווחה.

**וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ, אֶת
אֲבָרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:**

וַיִּשְׁמַע יְהוָה שְׁמַעוֹן שְׁגִינָה, יְהִרְגֵהוּ. דַּע כִּי הִרְשַׁב י"ה ע"ה הִי נִיצוֹץ מִמּוֹשֶׁה רַבִּינוּ ע"ה וְכִמוֹ שֶׁמּוֹשֶׁה בִּרְחַם מִפְּנֵי
חָרַב פְּרַעֲרָה וְהַשִּׁיג שְׁלִימוֹתוֹ שֶׁם בְּמַדְבַּר כֶּךָ הִרְשַׁב י"ה בִּרְחַם מִפְּנֵי הַקִּיסָר וְהַשִּׁיג שְׁלִימוֹתוֹ שֶׁם בְּמַעְרַת הַמַּדְבָּרָה
בְּלוֹד וז"ש בְּזוֹהַר רוּת מִי לָנוּ גְדוֹל כְּמוֹשֶׁה. מִהֶרֶב זֶלֶה"ה: לְקוֹטֵי ש"ס שַׁבַּת. ע"פ הָאֲר"י ז"ל.

**וַיִּרְא אֶת עֲנִיָּנוּ זֶה פְּרִישוֹת דְּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים:**

ואברהם וקן

וַיִּרְא אֶת עֲנִיָּנוּ זֶה פְּרִישוֹת דְּרֶךְ אֶרֶץ
מה היא דרכה של תורה? חיי צער (פרקי אבות).

אם כן, במה אמר שלמה המלך ע"ה במשלי טו: אֶרֶץ יָמִים, בִּימֵינָה; בְּשָׂמוּאֵלָהּ, עֶשֶׂר וְכַבּוּד? אמר רב הונא
א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (מכות י ע"ב). שאם
רוצה להידיבק לה', ילמוד תורה ויקיים את המצוות בתמימות רבה, ולא ידאג לפרנסתו. כי כך כתבה התורה: מה היא
דרכה של תורה? חיי צער (פרקי אבות). ואף שמקבל ברכת ה' שהיא אֶרֶץ יָמִים, בִּימֵינָה; בְּשָׂמוּאֵלָהּ, עֶשֶׂר
וְכַבּוּד, מ"מ, לא ישאף לזה, כרבי טרפון, שאף שעשיר מופלג היה, מ"מ אף עבדיו לא זהו אותו, שענוות האדם, אף
ת"ח, מוכרת בבגדיו (ואין הפירוש בכגדים קרועים ומוזנחים, אלא בפשיטות לבושינו כך מוכרת אמונתו הפשוטה
והעליונה על אחרים המתחכמים, ומלאים ספקות). ולכן, הבוטח בה', ברוך הוא, כפסוק, ברוך הגבר אשר יבטח בה';
וזו היא ההשתדלות האמיתית הבאה מסתרא דקדושה. כי אין לו שום ספק בקבלת שפע מאת ה', במה שנקבע לו
מראש השנה עד ראש השנה. והיא בחינת רשב"י, שהרבה עשו כמוהו ולא עלתה בידם, שלא היה להם אמונה
שלימה כמוהו, שפרנסה מן השמים (מס' חגיגה), ודעתם נחלשה בגלל הצרות ודאגו בעניין הפרנסה (שמש ומגן
ח"ד). לא כך היה הרשב"י, שדעתו נחושה היתה, כי ביטל דעתו מפני דעת המקום, בחינת וידע האדם את אשתו,
שהיא כלתו, ואין כלה אלא תורה. ולכן לא סמך על דעתו אלא על דעת תורה, וקיבל מה שקיבל. ולכן, אף שהעני
נקרא מות, מ"מ, אין עני אלא בתורה במצוות ובמעשים טובים. ואין דרכו של העני אלא כלי היחידי שהעשיר יפעל.
כדברי זוהר (סוף פ' ויחי): אין עני אלא לעשיר, אין רשע אלא לצדיק, ואין חכם אלא לטיפש. ולכן, בא המגיד
ואומר וַיִּרְא אֶת עֲנִיָּנוּ שה' גרם לבני ישראל לעניות, הדוחקת את הצדיק ליעוק לבורא עולם ולבטל דעתו
בגלל הצער ולהתחזק בדרך התורה הקדושה. נמצא, שעל כורחו הוא מתרחק מגוסות העולם הזה שהוא דרך ארץ,
ופורש ממנה. זֶה פְּרִישוֹת דְּרֶךְ אֶרֶץ. אפשר גם, שבגלל עניותו, שהוא צער הגורם להסיה דעת, פורש מן
הנימוסים, התרבות שלו, שהוא הדרך ארץ (משנה אבות), שובר את המדמה שלו ומצליח להתגבר על קליפתו, ואז
צועק וזועק לה', שלא כדרך כל הארץ.

וְאֵת עֲמִלְנוּ, אֱלֹהֵי הַבְּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֵּצֵא פָּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לְאֹמֶר, כָּל הַבְּנֵי הַיְלֹד הַיְאָרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ, וְכָל הַבֵּת תַּחֲיוֹן:

מַשַּׁח זֵית"א

וְאֵת עֲמִלְנוּ, אֱלֹהֵי הַבְּנִים והוא סימן אחרית ימים, שעל זה נאמר (סוטא מ"ט ע"ב) חוצפא יסגה, ועוד, אויבי איש אנשי ביתו. ולכן, כל עיקר העמל התורה הוא ללמד את הבנים שלא ישלחו היארה. מילה היארה היא שאלה, כי היה צריך לומר יארה, כמו אל חרן-חרנה. כך, שלא כתוב יארה אלא היארה, ללמדנו, האם יארה הוא האור האמיתי? לשלוח את בנינו למוסדות הניאורים? ולכן ס"ת **כָּל הַבְּנֵי הַיְלֹד הַיְאָרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ** הוא לנדהו, פירוש, לטמאו ע"י טומאת הנידה. והוא לשון לנדות אותו בנדוי, שלא יבוא אח"כ בקהל עם ישראל ח"ו, ונעשה תויה ר"ת **וְכָל הַבֵּת תַּחֲיוֹן** שאינו סומך אלא בכת שהיא תחיה שהיא דעת קלה, פירוש, התעוררות הגבורות בעולם ע"י עליית הנוקבא בדעת ונמצא שגורם התעוררות הגבורות בבינה בשם אהי"ה כידוע. דווקא בשם הזה דוחה את הגאולה ע"י התעוררות הגבורות.

ואברהם זקן

וְאֵת עֲמִלְנוּ

היינו חושבים שדווקא עמל הוא בתורה, כעין האר"י ז"ל שהיה כ"כ מתייגע בלמוד הגמרא, שהיה מזיע, וכל זה, כדי לשבור הקליפות. וכי ידוע שלשון התלמוד הוא כולו מלביש סודות נוראים הנמצאים בו. אולם, אבותינו שעדיין לא קבלו את התורה, שהו במצרים וסבלו גלות קשה. אמנם אנחנו, הנמצאים בגלות אדום, גלות אחרונה לפני קץ הימין גאולה הסופית, משתדלים ללמוד תורה שקבלו אבותינו אחרי יציאת מצרים. השאלה היא, איך נגיע ללמוד והבנת התורה יותר מחכמי דור הראשונים או התנאים. ואם לא כן, אז למה כ"כ לרצות הספק למודי כלשהוא? ולכן יש ליישב. לא נוכל להגיע לדרגת לימוד אבותינו, אולם לחדש בתורה הקדושה, ניתן בידינו, שכל יהודי ויהודי טמון בוחלק של חידושים והשגות. (חסד לאברהם). ולכן, עמ לבילדים, גם כן פירוש, בזווג נשמות הצדיקים בעולם העליון, ע"י הלימוד וחידושי תורה. ולכן, אף מי שאין לו אישה, אף שחייב שיהיה לו, יכול לברוא מלאכים ונשמות גרים וצדיקים. וזו הסיבה שביליל שביעי של פסח, יש מצווה בזיווג עם אשתו, לדברי האר"י הקדוש. ומי שאינו נשוי? יזווג זיווגים עליונים ע"י לימודו, ומ"מ ישתדל לא לצאת מן העולם הזה ערירי, רח"ל). אולם לא יעלה על דעתך שמותר להישאר רווק, ותוכל לעבוד את קונך בלא אישה, כי זו תועבה גדולה כידוע מסופרי סופרים. ואמ"ל.

וְאֵת לַחֲצֵנוּ, זֶה הַדְּחָק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם רְאִיתִי אֶת הַלְחִץ אֲשֶׁר מְצַרִּים לִזְחָצִים אֲתָם:

מַשַּׁח זִית"א

זֶה הַדְּחָק וְהֵם ג' גִּזְרוֹת. הַרְאִשׁוֹנָה, הִיא הַפְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֲרָץ, שֶׁרַק קוֹמֵץ שֶׁל נְאֻמִּים יִשְׁאָרוּ עַל טִילָם, חֻזְקִים בְּדַעוֹתָם בְּאִמּוֹנָה הַפְּשׁוּטָה וְהָאִמִּיתִית, בְּבִיאַת גּוֹאֵל צְדָק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן, אֵלּוּ הַצְּדִיקִים הֵינִם פְּרוּשִׁים מִמְּצִיאוֹת הַשְּׁקֵרִית וְהַעֲקוּמָה שֶׁל עוֹלָם זֶה. וְעוֹד, שֶׁמְפָרִישִׁים אוֹתָם מִשְׁאֵר 'הַקְּהִילָה', שְׁאִינֵם רְצוּיִים בְּשׁוּם מְקוֹם וְנִרְדָּפִים. וְהִיא גִּזְרָה מִמֶּשׁ, כִּי מְפָרִישִׁים, דּוֹחִים אוֹתָם מִדֶּרֶךְ שֶׁהָאֶרֶץ הוֹלֶכֶת בָּהּ, כְּדִי לִשְׁלוֹט בָּהֶם וְלַעֲנוֹתָם כְּכֹל מִינֵי יִסּוּרִים וּפְחָדִים, עַד שִׁיעֲלֵמוּ מִהָאֶרֶץ. וְזוֹ שְׂמֵד מִמֶּשׁ, כִּי פְרִישׁוֹת לִשׁוֹן פְּרָדָה, שֶׁמְפָרִידִים אוֹתָם מִכֹּל אוֹהֲבֵיהֶם.

פִּירוּשׁ אַחֵר, ה' מְפָרִישׁ אוֹתָם מִטּוֹמְאוֹת הַנִּידָה, וְהוּא יִדְעֵת אֲשֶׁתוּ שְׁאִינָה אֲשֶׁתוּ, כִּידוּעַ לְבַעֲלֵי ח"ן, שְׁמִידַת בֶּשֶׁר מִבְּשָׂרוֹ, אִם זָכָה אִישָׁה חֲכָמָה וְאִם לֹא ח"ו, אֲשֶׁת כְּסִילוֹת שִׁישׁ בַּהּ רוּחַ סַעֲרָה וְרוּחַ שְׂטוֹת וְהוֹרֶסֶת אֶת בֵּיתָה. [עֵינִן לְקוּטֵי מוֹהַר"ן י"ט] בְּחִינַת אֲשֶׁת קוֹרַח שֶׁהִיא גְרָמָה רַעָה לְבַעֲלָהּ וְלִילְדֵיהָ [וְכִי, מִיְכוּוֹן שֶׁנִּשְׁמָוֶת הַיְלָדִים מִצַּד שׁוֹרֵשׁ הָאֲבָא (שַׁעַר הַגְּלֻגּוֹלִים), לִכֵּן, אֲשֶׁת כְּסִילוֹת הַמֵּתִנְגֶּדֶת לְבַעֲלָהּ וְהַמְפִּילָה אוֹתוֹ מִקְדוּשָׁתוֹ וּמִתְפַּקִּידוֹ, דּוּחָה גַם אֶת יְלָדָיו]. וְזֶה הַיִּפְךָ מִיַּד אֲשֶׁת הוּן בֶּן פֶּלֶת, שֶׁהִיא אִישָׁה חֲכָמָה בּוֹנֵתָה בֵּיתָה, וְהִיא מִיַּד אֲשֶׁת חֵיל, שֶׁהִיא נִלְחָמַת [לִשׁוֹן חֵיל] לְטוֹבַת בֵּיתָה, וְהִיא מִמֶּשׁ עֲקֵרַת בֵּית, שֶׁהִיא עֵיקֶר הַבֵּית. וּמִיַּד אֲשֶׁת כְּסִילוֹת, הִיא שְׁמַעֲקֵרַת בֵּית נַעֲשָׂה עוֹקֵרַת בֵּית, שְׁעוֹקֵרַת כֹּל הַשְּׂרָשִׁים, וְנִמְצָא הַבֵּית שֶׁמֶם בְּחִינַת אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה, וְדִי לְמַבִּין. אֲמֵנָם, בֵּין אִישָׁה חֲכָמָה, לְאֲשֶׁת כְּסִילוֹת, אֵין הַדְּבַר תְּלוּי אֵלָּא בְּאִישָׁה שֶׁהִיא בֶּשֶׁר מִבְּשָׂרוֹ, פִּירוּשׁ, תְּלוּיָהּ בְּמַעֲשֵׂיוֹ שֶׁל הַבַּעַל.

אֲמֵנָם, יֵשׁ בְּחִינָה אַחֵרָה, וְהִיא בְּחִינַת אִישָׁה רַעָה שְׁעָלִיהָ נִצְטוּנָה לְהַתְּפַלֵּל לְהִנְצֵל מִמֶּנָּה. וּבְקִיצוֹר נִמְרָץ. אִישָׁה רַעָה אֵינָה אֵלָּא בְּחִינַת פְּלוּנִית (לִיל') שְׁאִינָה בֶּשֶׁר מִבְּשָׂרוֹ, וְאֵינָה מְקַבֶּלֶת סַמְכוֹת הָאִישׁ, מִפִּילָה וּמַחְטִיאָה אוֹתוֹ כְּכֹל מִינֵי טוֹמְאוֹת רַח"ל, עַד שֶׁמִּבְּקֵשׁ לְמוֹת. וְאֵף שֶׁחֲזו"ל אִמְרוּ אִישָׁה רַעָה מִצּוּוֹה לְגִרְשָׁה, מ"מ אִם כְּתוּבָה מְרוּבָה (וְאֵינָה יוֹכֵל לְשַׁלְמָה) אוֹ מַחְמַת הַיְלָדִים (שְׁאִינָה רֹצֵחַ לְאֲבָדָם), הִרִי שֶׁקְשׁוֹר לְאִישָׁה זֹאת. וְהִיא בְּחִינַת אֲשֶׁת נַעֲוִרִים שֶׁמַּעֲרִיָה אֶת תְּאוּוֹתָהּ אֲבָל אֵינָה מִסְפַּקֶת לוֹ, מִנְעֵרַת אוֹתוֹ בְּחִינַת דְּלִילָה, תְּקָרָא ד-לִילָה, וְהִיא "לִילָה לְלִילָה יַחוּהּ דַּעַת". וְהוּא, 'לִילָה' שֶׁהִיא לִיל' בַּת זֹוגוֹ שֶׁל הַס"מ, 'לִילָה' שֶׁהִיא לִיל' זַעֲרָא, 'יַחוּהּ' וְהוּא "י"ח הַיִּפְךָ הַמִּילָה חֵי, כִּי הִיא מִמִּיתָה אֶת הו"ה, וְנַעֲשָׂה פִירוּד בִּינֵיהֶם, פִּירוּשׁ בֵּין "ה" ל"ה רַח"ל, 'דַּעַת' שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן זִיווּג כִּידוּעַ (וִידַע אָדָם עוֹד אֶת אֲשֶׁתוֹ). וְהִיא בְּחִינַת "זֵרֶשׁ אֲשֶׁתוֹ". זֵרֶשׁ אוֹתוֹת זֶה רֶשׁ, מִלְשׁוֹן עֲנִיּוֹת (לֹעֵג וְרֶשׁ), שְׁמַעֲנָה אֶת בַּעֲלָהּ, וְנוֹפֵל מִדַּעַתוֹ, פִּירוּשׁ, נִהִיָה דַּעַתוֹ עֲנִיָה, בֵּין רֹחַנִי וּבֵין גִּשְׁמִי.

וְלִכֵּן, רִז"ל תִּקְנָה לָנוּ בְּנוֹסַח בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר: שֶׁתְּצִילֵנִי (נו) מֵאֲדָם רַע [...] מֵאִישָׁה רַעָה. וְהַהֲבָדֵל הוּא, שֶׁאֲדָם רַע הוּא אִישׁ בְּלִיעֵל, פִּירוּשׁ, שֶׁהוּא רַע בֵּין בְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ, וְאִנְשִׁים יוֹדְעִים עֲלָיו שֶׁהוּא מִמֶּה שֶׁהֵם רּוֹאִים, וְלֹא מִמֶּה שֶׁהֵם שׁוֹמְעִים מִשְׁמוּעוֹת רְבוֹת. וְהוּא אִישׁ רַע – בְּלִיעֵל אָדָם רַע פְּנִימִי וּמִקֶּץ.

אֲמֵנָם, לֹא כֵן מִיַּד אִישָׁה רַעָה שֶׁהִיא טוֹבָה חִיצוֹנִית וְרַעָה פְּנִימִית, שְׁבַעֲלָה מִתְּלוֹנֵן עֲלֶיהָ הַיִּפְךָ עַל אִישָׁה טוֹבָה עֲלֶיהָ נֶאֱמַר "נֹדַע בְּשַׁעֲרִים בַּעֲלָהּ בְּשַׁבְּתוֹ עִם זִקְנֵי אֶרֶץ: קָמוּ בְּנֵיהָ וַיֵּאשְׁרוּהָ בַּעֲלָהּ וַיַּחֲלִלָה: תִּנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ וַיַּחֲלִלוּהָ בְּשַׁעֲרֵים מַעֲשֵׂיהָ:" שְׁבַעֲלָה מֵהַלֵּל אֶת אֲשֶׁתוֹ לְאַחֲרֵים.

וְזֹאת הִישָׁה הַלּוֹא הַגּוֹנָה לוֹ, תַּחַת רְשׁוֹתָהּ שֶׁל ה"אֲחֵר", שְׁאִינָה נִקְנֵית לְבַעֲלָהּ אֵלָּא ע"י יִסּוּרִין, וְהוּא "נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ". וְזוֹ א' מִהַסְּמִימִים שֶׁנִּתְּנוּ רְבוּתֵנוּ ז"ל בְּשַׁחֲרִית אַחֲרֵי הַחֹפֶה. אִם מִצָּא אוֹ מוּצָא. תְּקָרָא מוּץ א'. וְהַהֲבָדֵל הוּא שֶׁמֶץ מִלְשׁוֹן מִצִּיץ מִן הַחֲרִכִּים, וְהוּא בְּחִינַת "הַלּוֹא צוֹיִתִּיךְ חֻזַּק וְאִמְץ אֶל תַּעֲרִץ וְאֵל תַּחַת כִּי עִמְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךְ:"

והשני, מוצא הוא מוץ א', מלשון "יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה". מצודת ציון מסביר 'כמוץ' היא פסולת התבואה. ולמה "לפני רוח" כי פגם בדבור שהוא בחינת רוח (בעש"ט על התורה שער התפלה).

הגזרה השניה היא "עמלנו אילו הבנים [...] וכל הבת תחיון".

צריך ביאור, למה הפסוק נקט "הבנים" בלשון רבים, ו"כל בת" בלשון יחיד. כי הוא ענין העמל לריק, הנחשבים כנכסים כדברי התנא "מלא נכסים מרבה דאגה", ואין זה עמל התורה לשמה, שהוא ברור ההלכה לאמיתה, להגיע להלכה למעשה, ולא להיברות בפלפולים וסברות סרק. ולעומת זה, יד הרשעה על הבנים ח"ו, לכלותם שלא יקיימו תורה ומצות ויהיו נכרתים מהעולם הזה ומהעולם הבא, רח"ל. ורק "הבת תחיון", השוא כנוי לגבורות. ולכן, פרעה רצה לכללות את החסדים "הבנים" ולהחיות הגבורות שהם "הבת", ולכן כתיב "וכל הבת", כי "כל" הוא כנוי ליסוד הוא הברית (עיין כוונת העמידה 'קונה הכל'), כך ש'הבת', היא הגבורות, תחליף ל'בנים' שהם החסדים. והבן זה מאוד, כי היא בחינת אחרית הימים, שבה הגבורות מתרבות ומכלות את החסדים, ובמציאות, כוח 'הבת' היא לעליונה. ולכן, משתמשים בבנות ישראל לכלות את זרע יעקב ח"ו.

כך ש"וכל הבת תחיון" היא גזרה מוחלטת ולא נותנת שום פתח להינצל. אלא אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, שהיא העצה האמיתית, ולא סברות, פלפולים או חכמת נכרים נפולה שמזווגים לתורה הקדושה, ונמצא התורה זועקת וצועקת בשדה.

הגזרה השלישית, הוא הדחק, הוא הלחץ. ענין זה הוא הפרנסה, שאף שנתפרנס בכבוד, מ"מ, אינו ניצול מהדחק וסבל אחיו עם ישראל, וזו בחינת משה רבינו ע"ה, ככתוב: "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם: "אולם, קיימים יהודים שניתקו ממצויאות הבורא, ועומדים במציאות היעולם הזה, עלמא דשקרא, עד שנבלעו בידו, ואינם מרגישים כלל צער זרע יעקב. ומעשייהם הפוכים ממועשה משה רבינו ע"ה, שיצא אל אחיו וראה בסבלותם. ואלו ערב רב זעירא, האינם בוכים על צער אחיו, קל וחומר, על צער השכינה בגלותה. אינו מצפה לגאולה ואינו חושש למידה כנגד מידה. והרי, תיבה הדחק הוא ה"ד ח"ק", שהמצריים לחצו את בני ישראל ע"י חוקיהם הטמאים וה"ד הוא מלשון הד "ולא הד הרים" (יחזקאל ז' ז) לשון צעקת הכרזה (רש"י), שמפחד אנשי חוק ומבציעם, "באה הצפירה אליך יושב הארץ בא העת קרוב היום מהומה", היא הבהלה, הפחד והאימה של האיש היהודי תחת מלכות הרשעה ע"י החוק. כמו שאומרים בתפילה "הוא (הס"מ) מאש ואנו בשר ודם".

וכל אחת מהג' גזירות כנגד ג' מלכים שעומדים באותה תקופה, כדברי חז"ל וזה לשון המדרש: "עתיד הקב"ה לעשות עשרה אותות קודם ביאת הגואל. האות הראשון, עתיד הקב"ה להעמיד שלשה מלכים וכופרים בדעתם ומשקרים ומראים עצמם לבני אדם שהם עובדים להקב"ה ואינם עובדים, ומתעים ומבלבלים כל הבריות וכופרים אומות העולם בדיניהם, ואף פושעי ישראל המתאשים מן הגאולה כופרים בהקב"ה ועוזבים את יראתו, ועל אותו הדור נאמר ותהי האמת נעדרת, ומהו נעדרת שבעלי האמת נעשו עדרים עדרים והולכים ובורחים ומתחבאים במערות ובמחילות עפר ונאספים כל גבורי הדור ובטלו אנשי אמונה ונגנזין שערי חכמה והעולם עומד משונה, ובאותו זמן אין מלך ולא נשיא בישראל שנאמר כי ימים רבים ישבו ישראל אין מלך ואין שר אין זבח ואין מצבה וגו'. ולא ראשי ישיבות וגאון יעקב, לא רועים נאמנים ולא חסידים ובעלי השם, וננעלים דלתי שחקים ונסגרים שערי פרנסה וכלכלה.

ובזמן שמישיח יתגלה בגבורתו דור הולך ונופל בחייו מפני גזירות קשות ומשוונות ומבוהלות שגוזרים שלשה מלכים הללו. ועוד שגוזרים לכפור במקדש בה' ובתורה, והקב"ה גזר שתמלוך מלכות הרשעה תשעה חדשים מכיפה לכיפה שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה, ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי. וגוזרים גזרות קשות וכופלים מס על ישראל על אחד עשרה, מי שהיה נותן עשרה נותן מאה, וכל מי שהיה נותן שמונה נותן שמונים, וכל מי שאין לו חותכין את ראשו. וכל אלו תשעה חדשים מתחדשות גזרות אחר גזרות זו קשה מזו". עכ"ל המדרש (עיין אבקת רוכל)

ואברהם זקן

וְאֵת לְחֵצְנִי, זֶה הַדְּחָק

הנה, גלות האחרונה, גלות אדום וישמעאל, שונה מגלויות הקודמות. כל הגלויות הסתיימו בחוץ לארץ, גלות מצרים, בבל, יוון. אולם, בסוף גלות אדום, ערב רב, עמלק והע' אומות מתאספים בארץ הקודש ונלחמים באלהי ישראל, וזה היא מלחמת גוג ומגוג. ואין לך סימן גאולה ברור ביותר מעצמחת ופריחת אדמת ארץ ישראל כדברי הגמרא אמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו' (סנהדרין צ"ח ע"א), וכך פירש מוהר"ח באיגרותיו בעניין הגאולה. היות הגאולה הסופית מתרחשת בארץ הקודש, בבחינת "אחרית כראשית להיות לכם לאלהים", שהיא בחינת דין, לכן כל כליה של הס"א דוחקים אותנו, שהוא הלחץ, בגלל חוסר גלוי שכינה. ולכן, אף המתיוון לא יסבול את אוויר ארץ ישראל. שבארץ ישראל שורה הלחץ, שאינו תלוי באומות העולם ובשעבוד גלויות. שכך אמרו חז"ל על ארץ ישראל ארץ צבי (גיטין נ"ז ע"א). והוא הדוחק האמיתי, שאף שיש לו כל ההטבות שבחיים, מ"מ, ארץ ישראל תחת מתח כל עוד שהשכינה בגלות. ולכן, אין לך מתח כמו בארץ, והוא פועל לצרף את עם ישראל, בבחינת וְצִרְפָּתִים בְּצִרְפָּה אֶת-הַכֶּסֶף (זכריה י"ג ט'). והוא עניין סבל הגלות במתיחות גדולה, תחת לחץ יום יומי, והוא בחינת הגיהנום שאין שמה שום נחת ורגע לנשמות הרשעים הנידונים על עוונותיהם. לאפוקי הרוחות הנידונות בכף הקלע. (מנחת יהודה). וכבר אמר מהר"ן מברסלב (בלקוטי הלכות ברכות השחה הלכה ה'), שאפשר שהאדם יעבור עונשו בגיהנום בעולם הזה. ואחד מהם, מי שיש לו אישה רעה, פירוש, אישה שאינה עושה רצון (הראוי של) בעלה, וממיתה אותו ביסורין קשין, עד שהוא מבקש למות, כדברי חז"ל אין רואין פני גיהנם אלו הן דקדוקי עניות וחולי מעיין והרשות ויש אומרים אף מי שיש לו אשה רעה (עירובין מ"א ע"ב). ואין אישה רעה יותר מהס"א וחליותיה המצערת את עם כהנים, גוי קדוש, והיא בחינת "ארץ אוכלת יושביה", שאש הטומאות שלהם אוכלת אותם בחיים, ולכן, רשעים בחייהם, נקראים מתים, פירוש, רשעים בעולם הזה סובלים אש הגיהנום בחייהם ונחשבים כמתים הנידונים בגיהנום.

וַיִּזְעַיֵּאֲנוּ יְהוָהּ מִמְּצָרִים, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמָרָא גָדֵל. וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתֵּיִם:

ואברהם זקן

ובאתות ובמפתים

מלשון הרמב"ם, ברור שאין הגואל צריך להראות נסים ונפלאות כאות בחירתו כמושיח ה'. אלא לומד תורה ומלמדה ומשיב לב הבנים לאב שבשמים. אולם, לאורך הדורי דורות, ראינו רשעים גדולים המכנים והמכתרים את עצמם משיח. ואין אף אחד מהם שפעל ישועות באמת. הרואה יראה בכתבי רבי יעקב ששפורטש זיע"א, שהוא נלחם נגד משיח שקר, ואחד מאופניותיו של אותו רשע, היה להבטיח ישועות וקיצים, ולדחותם, כי לא ידו השיגה שום רושם. אולם, משיח שקר מצליח לפעול ע"י סברות וחכמות. ולכן, מביא רבי יעקב ששפורטש בהקדמתו, שקיבל מסורת משפחתית (הוא היה מצאצאי הרמב"ן) מזקנו הרמב"ן זיע"א, שדווקא המשיח צריך לפעול נסים ומופתים, לכלל ישראל, ולא לכמה יחידים, שאז נחשד כמכשף. היפך דעת הרמב"ם זיע"א.

והוא ענין משה רבינו ע"ה, שנשלח ע"י מלכו העולם, באותות ומופתים, השונים ממעשי חרטומי מצרים. וההבדל הוא, שמכשף משנה ע"י מעשיו את הטבע. אולם, אינו יכול להחזיר את הפעולה לקדמותה. ולכן, משה רבינו ע"ה, בצווי ה', שלח את מטהו שנהפך לתנין, אולם מכשפי פרעה, לא הצליחו להפוך את הנחשים שלהם למטות. אולם מטה משה כן חזר למצב הראשון שהוא מטה ואל נשאר תנין. אז הבינו שאינו מכשף אלא שליח ה'.

ועל זה כתוב בזוהר הקדוש משיח דא משה. שהמשיח האמיתי יגאל את עם ישראל מגלותו באותה צורה שמושה רבינו נשלח לגאול את אבותינו ממצרים.

משח זית"ח

בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמִרְאָה נְדֻלָּה.

ואין דעת חכמים נוחה מאלו החושבים שאולתנו תהיה בנחת ובשלום. אלא בגבורות, וכמו שכתוב אתה גיבור לעולם אדני, ר"ת אגל"א שהוא גם שם אל"ד, מקור הגבורות. וסמך ליה: משיחיה מתים אתה רב להושיע משיב הרוח ומוריד הגשם או מוריד הטל.

ואפשר לפרש כך: משיחיה מתים הם אלו הגלולי נשמות שה' ברחמנותו מגלגל בעולם הזה לתקנם. אלא שגם הוא ית"ש משיחיה, פירוש מעורר המתים, אלו הקליפות המקטרגות על עם ישראל, בחינת גבורות. והוא הקב"ה רב להושיע, שמרבה להטיב ומושיע את עמו בחינת מצילנו מידם. ולכן, משיב רוח החוטא ומוריד אותו בעולם הזה, שהוא עולם הגשם, פירוש, שמוגשים את הרוח הזה בגוף שהוא גשמי. ואם זכה רק בעיבור בלי להתגשם בגוף, הרי שה' מוריד אותו בעולם בטל, מלשון "לך טל ילדותיך" (תהלים ק"ג ג), שעוונות החוטא אינן אלא בחינת ילדים, שהם קלים, ולכן לא הצטרך לחזור בגלגול ממש. (עיין שע"הג).

וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתֵּימָם: צריך ביאור. כתב הרמב"ם הלכות מלכים פ"א: "ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעוונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת".

אנו למדים עיקר אחד בהלכה זאת:

- שהמלך המשיח יכול לעשות נסים ונפלאות, אלא אינו צריך בכך שיכירו בו חכמי ישראל שהוא המשיח.

אמנם, דבר זה סותר את הכתוב, שה' שלח משה רבינו ע"ה באותות ומופתים! והנה, ראינו שאחד מגדולי משיחיה שקר, ניצל את הלכה זו, כדי לכזב, ולשקר לעם כולו, שהיו תמיד דוחים את המועד להתגלות נסים ונפלאות. יבוא המועד, שאז לא היה לא קורה דבר, היו מפרשים וגזלים דברחי הזוהר הקדוש או האר"י ז"ל, ח"ו. וכך טוען (עיין קיצור ציצת נובל צב) איש גיבור חיל, הצדיק הנקי והטהור, רבי יעקב ששפורטאש מוואהרן (אלגריה-מרוקו) שהתנגד ונלחם הוא בעצמו נגד משיח שקר ונביאו הנפול, שר"י. והגאון הצדיק הזה יצוק"ל, נרדף וכמעט קצו חייו וחיי משפחתו מהרודפים.

בכל זאת קיים מצוות למחות. וכן כתב בהקדמת ספרו (ציצת נובל צב) כי קיבל מזקנו הרמב"ן הקדוש זיע"א, שרבי יעקב ששפורטאש היה דור ט', שכן המשיח יעשה נסים ונפלאות, ויש בידי הצדיקים לדעת מה טבעו של הנס, אם הוא ממקור קדוש, או כישוף.

וכך גם קבלו רוב הצדיקים, שהמשיח דא משה ככתוב בזוהר, ויעשה אותות ומופתים לעיני העולם כולו, לקדש שם שמים ברבים.

וַיֹּצִיאֲנֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ,
וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, וְעִבְרַתִּי
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְהוָה:

ע"פ האר"י ז"ל

ואברהם וקן

אני יהוה:

המנצלים מציאות השם למען תאוותם. הוא כעין גזל המלוכה והוא עניין אשמו' מלך השד' שגזל כסא מלכות שלמה המלך ע"ה. ספר כתם פז.

וכמה נוראות המילים האלו, שמחמת גסותנו, איננו משיגים את גודל מעלת מציאות הבורא ית"ש, שאנו צריכים להרגיש את כל גופנו לרעוד בדיבור הזה. והוא מלא וגדוש בסודות התורה, ואי' מהם הוא קידוש הבריאה והכרת המאציל בעולמו בגילה לנו את שמו הקדוש, הוא שאין

הכריות בשמו לנבראים, אחרי שעדיין לא נבראו. ולכן **אני** אותיות

איך. לומר לך, שהאין סוף ברוך הוא משפיע שפע ובורא העולמות, לפני לגלות את שמו הנורא, והוא הוא החסד חנינם שאין כדוגמתו, שאף שאין בריה הקוראת שמו וממליכו, מ"מ אציל את הבריאה, שהוא

חסד מלא שאין בה שום גבורה, ולכן **אני ה'**, שהוא מידת הכתר ולמעלה, ואין בו בכלל דין וגבורה, אלא רחמים מרובים וכפולים.

לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל
יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ

ודע כי הנשמות של הצדיקים הם יותר פנימיים מכל המלאכים כולם' חוץ מן הנשמות שהם מבריאה יצירה ועשיה. ואמנם אף הם יהיו כפי הערך עצמו של הבריאה והיצירה והעשיה כי נשמות הבריאה, גדולים הם ממלאכי הבריאה

ופחותות ממלאכי האצילות. אבל הענין הוא, כי כל המלאכים הם מן החיצוניות והנשמות הם מן הפנימיות. ואמנם יש מלאכים הנקראים מלאכי שלום, על שם שהם מיוחדים להקביל פני נשמת הצדיק בעת פטירתו, ואומר לו "יבא שלום" כנו' ברז"ל על פסוק יבא שלום ינחו על משכבתם כו'. והיה מן הראוי שאלו המלאכים שיש להם קירוב זה עם נשמות הצדיקים יותר ממה שיש לשאר המלאכים. ולכן היה ראוי שיכנסו בפנים. ולכן השמיעונו שאפילו אלו מלאכי שלום, אינן נכנסין להיותם גם הם מן החיצוניות כנו'. ודע כי כל בחינות מאלו השתים, יש לה אור פנימי ואור מקיף כנו' בדרוש סדר תפילת שחרית וע"ש.

**וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא מִלְּאָדָּה. וְהִפִּיתִי
כָּל בְּכוֹר, אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ. אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
הָאָדָמָה, וְלֹא אֲחֵר:**

ע"פ האר"י ז"ל

והנה להיות כי הנה הצירופים שהתחלתם בב' אותיות מ"י הם כ"ד צירופים מתחילת באות י', וכ"ד צירופים מתחילים באות מ' ושניהם הם מ"ה צירופים, לכן נקרא ארץ מצרים ע"ש ארץ ח"ם. וכמש"ה נפלאו' בארץ חם על היותם יונקים ממ"ה צירופים הנו' גם זה סוד חם בן נח אבי מצרים כמש"ה בני חם כוש ומצרים כו'. והנה פרעה הרשע היה חושב כי (...) ישראל גם הם ישארו בגלות תוך מצרים כיון שישאל העליון השולט עליהם נתבטל ח"ו מציאותו. לכן שלח לו השי"ת ע"י משה יכה אמר ה' בני בכורי ישראל, לרמוז אל הבן בכור העליון הנקרא ישראל, כי קיומו קיים ולא נתבטל ח"ו. והודיעו כי לפי שכפר במציאותו, לכן יהיה נענש מדה כנגד מדה במכת בכורות, לפי שכפר בבן הבכור העליון יתברך וזמש"ה ואם מאן אתה לשלח כו' הנה אנכי הורג בנך בכרך כו'. שע"הכ פסח א'.

אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ. ודע, כי נח היה משה, ולא רצה להתפלל על בני דורו, כמש"ה חז"ל על פסוק (ישעי' נ"ד ט') כי מי נח זאת לי וגו'. כי הוא גרם שיבאו מי המבול, ולכן נקראו על שמו מי נח. ואמנם אעפ"י שלא התפלל עליהם, עכ"ז בזכותו נתלה להם ק"ך שנה, אולי יחזרו בתשובה כמנין שנותיו של מרע"ה. וזש"ה, בשגם הוא בשר, והיו ימיו ק"ך שנה. ובשגם זה הבל, וזה משה, כנדע: שער בפסוקים ברא' ד'

בְּיַד חֲזָקָה, זֶה הַדָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, הֲיֵה יָד יְהוָה
הַיְזִיה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים
בַּגְּמֻלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:

וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה, זֶה הַחֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וַחֲרַבוּ
שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלָּיִם":

וּבְמָרָא גָדֵל, זֶה גְלוּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "אוֹ
הַנְּסָה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי, בְּמִסַּת
בָּאֵתֶת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה, וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ
נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים. כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ":

וּבְאֵתוֹת זֶה הַמַּטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וְאֵת הַמַּטָּה
הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הָאֵתֶת":

ו"ס משה רבינו ע"ה רבן של נביאים שנאמר בו ,,וינס משה מפניו". והטעם הוא לפי שענין המטה אשר נהפך לנחש הוא בחינת קטנות דו"א הנקרא נחש כמ"ש בע"ה ובהיותו (משה רבינו ע"ה) מתעסק בדרוש ההוא נתיירא וינס מפניו. ולכן הסוד הזה צריך להעלימו אם מפאת עצמו ואם מפני שאין אנו יודעים אמיתתו אפי' טפת גרגיר של חרדל מן הדרוש ההוא: שע"הכ פסח י"ב.

וּבַמִּפְתִּיחַ זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

משח זית"א

זֶה הַדָּם רמז למשה רבינו ע"ה, הד"ם, שהוא היבל דיוד מ'שה, ומשה בסוף כי הוא הגואל. גם הד"ם גמט' מ"ט, שבזכות משה רבינו ע"ה ניצלו מלהיטמא בדם השער הן של הנחש. ולכן, כידוע נחיש גמט' משיח.

בעל הבית טובל אצבע הזרת" הימנית בכוסו ומטיף כל פעם מחוץ לשלחן

דָּם, וְאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן:

ע"פ האר"י ז"ל

נמשך הדם של אורח הנשים, כמבואר אצלנו באורך, בדרוש ליל פסח ויציאת מצרים וע"ש. בסוד ה' דמים טהורים, וה' דמים טמאים. ואותם דמים שהם לבושי הגבורות, נעשים שאור לצייר צורת הוולד, שהוא מן החדשות. כשכלה השאור, ואין בו כח להחמיץ, זולתו אין עיסה חדשה להתחמץ, ולא נשאר בה רק כח והרוחניות שצריכים לעצמה.

ואם גם זאת היה יוצא ממנה, היתה מתה, כמו"ש לקמן על בצאת נפשה כי מתה, כי מבחי' השארית הוזה, נעשה בנימין: שע"הפס וארא.

ואברהם זקן

דָּם, וְאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן:

ס"ת שמין. והוא שם ו' ששם בארץ מצרים היו ו' שערים של טומאה, שהם ד"ם הטמא, והא"ש, אל תקרא אש אלא שא באותיות מתחלפות הוא שה, שהוא עבודה זרה, ותקרא עשין כך: עי"ן שי"ן נו"ן שהוא נוטריקון עי"ן תחת עי"ן, שי"ן תחת שי"ן, גע ונד, שהוא כנוי להורג כדכתיב בספר בראשית ד, י"ד: הֲנִי גֵרֶשֶׁת אֶתִּי הַיּוֹם, מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וּמִפְּנֵיךָ, אֶסְתֵּר; וְהָיִיתִי נֶעַ וְנָדָר, בְּאֶרֶץ, וְהִיחֵבֵל-מִצְאֵי, יַהֲרֹגֵנִי.

⁶ והוא ע"פ הגהות מימוניות וע"פ פסח מעובין להגאון החז"ב בעל הכנסת הגדולה.

דְּבַר אַחַר, בְּיַד חֲזָקָה שְׁתֵּים. וּבְזְרוּעַ נְטוּיָה
שְׁתֵּים.

וּבְמָרָא גְדֹל שְׁתֵּים. וּבְאַתּוֹת שְׁתֵּים. וּבְמוֹפְתֵים
שְׁתֵּים:

בענין שפיכות היין מהכוס.

אין הנהגה זו מקור ההאר"י הקדוש בעצמו ז"ל, ואף לא ממוהר"ח ז"ל, שאינו רמז להנהגה הזאת לא במהדורא קמא ולא במהדורא בתרא. וגם פלא בעיני איך דבר כזה התעלם מבנו היקר מורנו רבי שמואל וויטאל ז"ל. ותמהני שמקורו מפי חכם א' בשם מוהר"ח ז"ל ולא מפי עדות נאמנה דבנו היקר רבי שמואל ויטאל ז"ל. ואין הערה מגורי האר"י ז"ל ולא ממוהר"ן שפירא ז"ל וראייה גדולה מזו שאפילו מוהר"י צמח ז"ל הביא את עדות זאת בהגותו לפע"ח ששמע מפי חכם אחד, ובספרו לחם מן השמים, מעלים את החכם וקובע שזה הרב הרח"ו בהגיע לפיסקא הזו היה שופך מן הכוס, ותימה שבספרו המפורסם, נגיד ומצווה, רבי יעקב לא חוזר על דיבוריו ומעלים מספרו החשוב את העינין. ורק באהבת הבורא העליתי על דף את הערות האלה וח"ו לזלזל בכבוד הצדיקי עליון. ואני עפר ואפר וברוך ה' שבראני לכבודו.

דבר היוצא, שבוודאות רבה, האר"י ז"ל היה נוהג כמהר"ל או שאר ראשונים זיע"א שהיו מתידים ע"י אצבע (בין אגודל או זרת או קמיצה או אצבע) ומנהג מוהר"ח ז"ל כמנהג בני ספרד שלא נהגו לשפוך בכלל בין ע"י הכוס, בין ע"י האצבע. ולכן, מובן שמוהר"ח"ו לא הביא שום הנהגה.

ועוד, שמוהר"ש ז"ל, שעבר כמה שנים טובות בבית אביו ומעיד על מנהגי אביו הנהגות שאינן מובאות במקומות אחרים (כמעיד על מנהג אביו בכמה דוכתי, וכעין בענין הטלית קטן, טלית גדול בברכה בערב יוה"כ, עשרה פתיחים לבדיקת חמץ, ועוד) לא היה מעלים אף מנהג כזה, אם היה קיים. וראייה, שרבי יעקב צמח לא הכיר את מוהר"ח"ו, ובקושי הכיר רבי שמואל ויטאל, וכמו שמועד הוא בעצמו, כל ספריו אינם אלא ע"י זכרונותיו ממה שהוא הצליח להציץ מן החרכים, כי רבי שמואל ויטאל לא היה נותן כמעט לאף אחד ללמוד בכתבי מור אביו רבי חיים ויטאל וצוק"ל.

ונוהגין^א לזרוק מעט מן הכוס באצבעו כשמוגיע לדם ואש ותמרות עשן וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט הכל ט"ז פעמים (מהר"ל).

^א(כמ"א תע"ג ז')

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על
המצרים במצרים: ואלו הן:

דם, צפרדע, פנים, ערוב, דבר,
שחין, ברד, ארבה, חשך, מכת
בכורות:

ממשיכים לשפוך

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים:
דיצ"ך עד"ש באח"ב:

לא בא רבי יהודה ליתן סימנים אלא למכות שלקו בים, מפני המחלוקת בין רבי יוסי לבין רבי
עקיבא. מזהר"א אזולאי על הלבוש ס' תע"ג.

רַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי אוֹמֵר, מִנֵּין אַתָּה אוֹמֵר שְׁלֶקוּ
הַמְצָרִים בְּמִצְרִים עֶשֶׂר מִכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ
חַמְשֵׁים מִכּוֹת. בְּמִצְרִים מָה הוּא אוֹמֵר, "וַיֹּאמְרוּ
הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרַעֲהַ אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא". וְעַל הַיָּם
מָה הוּא אוֹמֵר, וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר
עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְהוָה וּבְיַד מֹשֶׁה עָבְדוּ:

וּבְמֹשֶׁה עָבְדוּ: ספר ליקוטי הש"ס - מסכת בבא בתרא חכם עדיף מנביא כי הוא מן
החכמה ויוכל להשיג בכל אבל הנביא אינו מתנבא אלא מנצח והוד שאינו משיג כי אם לנבואה.
וא"ת הלא הנביא הוא ג"כ חכם כמו שארז"ל אין הנבואה שורה אלא וכו'. וי"ל שצד החכמה שלו
הוא קטנה מצד הנבואה אבל צד חכם מצד חכמתו הוא גובר ועולה. מהרב זל"ה:

כִּמְהָ לָקוּ בְּאֶצְבַּע עֶשֶׂר מִכּוֹת. אָמַר מֵעַתָּה,
בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מִכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ חַמְשֵׁים
מִכּוֹת:

הנה ר"ת 'רודפיהם' השלכת 'במצולות הוא רה"ב, לרמוז אל מ"ש רז"ל כי בתחלה היה רהב שרו
של מצרים, ואח"כ נתמנה שר של גיהנם. ולכן נרמז ר"ת 'במצולות' כמו 'אבן, ר"ת בכ"א, שהוא
גיהנם, שכתוב בו עובר בעמק הבכא: ע"פ האר"י ז"ל

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, מִנֵּין שְׁפָל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמַּעֲרִיִּים בְּמַעֲרִים הֵיטָה שֶׁל
אַרְבַּע מִכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר, "יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה
וְזַעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים". עֲבָרָה אַחַת.
וְזַעַם שְׁתֵּי. וְצָרָה שְׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים
אַרְבַּע. אָמַר מֵעַתָּה, בְּמַעֲרִים לָקוּ אַרְבָּעִים מִכּוֹת
וְעַל הֵימָּה לָקוּ מֵאַתֵּימָה מִכּוֹת:

ע"פ האר"י ז"ל

מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים וּבִיאור הַעֲנִין תְּלוּי בְּדֵרוֹשׁ אַבִּי"ע כִּי עוֹלָם הָאֲצִי הוּא דָק עַד מֵאֵד
וְעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא עַב מִמֶּנּוּ וּבִרְדַּת אֹר הָאֲצִי בְּבִרְיָאָה אִם תִּשְׁאָר שׁוּה כְּמוֹ שֶׁהֵיָא יַחֲזוֹר עוֹלָם
הַבְּרִיאָה לַהֲעִשׂוֹת אֲצִי הָאִמָּנָם מוֹכֵרַח הוּא שֶׁהָאֹר הַעֲלִיּוֹן יִגָּנוּ וְיִתְלַבֵּשׁ בְּבִרִי וְאִזּוּ יַחֲשֵׁב הָאֲצִי
הַיּוֹרֵד בְּבִרְיָאָה בְּבַחֵי הַבְּרִיאָה.

וכן בכל עולם ועולם שאל"כ יהי כל העולמות אצילות וכדוגמא זו הנשמות והמלאכים.

רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, מִנֵּין שְׁפָל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמַּעֲרִיִּים בְּמַעֲרִים הֵיטָה שֶׁל
חֲמִשׁ מִכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר, "יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה
וְזַעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים". חֲרוֹן אַפּוֹ
אַחַת. עֲבָרָה שְׁתֵּי. וְזַעַם שְׁלֹשׁ. וְצָרָה אַרְבַּע.
מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים חֲמִשׁ. אָמַר מֵעַתָּה בְּמַעֲרִים

לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

ע"פ האר"י ז"ל

רבי עקיבא ואח"כ נתגלגלו ברב ייבא סבא, הנזכר בזהר פרשת משפטים. ואח"כ נתגלגלו באביי. וז"ש חז"ל במסכת כי ריב"ז לא הניח מקרא משנה וכו', והויות דאביי ורבא. ואח"כ נתעברו בא' מרבנן סבוראי, הנקרא רב אחאי, והוא אותו שהזכירוהו בתלמוד, פריך רב אחאי. ואחר כך נתעברו ברב אחא משבחה, גאון, בעל השאלות, וא"ל מורי ז"ל, כי כמדומה לו, שזה רב אחאי, הוא עצמו רב אחא משבחה. ואח"כ נתגלגלו ברב דוסתאי גאון. ואח"כ נתגלגלו ברבי אהרן הלוי, רבו של מגיד משנה, והוא בן בנו של רבינו זרחיה הלוי, בעל ספר המאורות. ואח"כ נתגלגלו בדון וידאל דיטלושא, בעל ספר מגיד משנה. ואח"כ בר' שאול טרישטי. ואח"כ בר' יהושע סוריאנו. ואח"כ בבחור אחד שמו אברהם. ודע, כי הרב המגיד משנה, היה לו שייכות וקורבה עם הרמב"ם ז"ל, ולכן עשה וחבר ספר מגיד משנה, ביאור לספר היד של הרמב"ם ז"ל:

ובענין ריב"ז ור' עקיבא, ששניהם היו עמי הארץ במ' שנה הראשונים שלהם כנוזר, הסבה היא, לפי שהנפש שלהם היתה מבחי' טפת זרע אחת, מאותם עשר טפין, שיצאו מיוסף הצדיק מעשר אצבעותיו, לכן היו מ' שנה עמי הארץ, מ' הראשונים, ונתאחזו בהם הקליפות קצת בימים ההם, ובפרט ר' עקיבא, שהיה אומר במסכת פסחים דמ"ט, מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור. ומזה תקיש לכמה דברים אחרים, שהיו בו בהיותו ע"ה עם היות שאמרו בגמרא דבת כלבא שבוע חזיתיה דהוא צנוע ומעלי, ובהכרח שהיו לריב"ז ור' עקיבא חטאת נעורים, ולסבה זו הוצרכו להתגלגל אח"כ בכל אותם הגלגולים שכתבנו למעלה.

גם לסבה זו נכנסה נפש קדושה ומעולה של ר' עקיבא בהיותו בן גרים ולא מזרע ישראל, לפי שהיא טפת זרע לבטלה שיצאה מיוסף, בעת הרהורו באשת אדוניו, שהיתה גויה.

והאמת הוא, כי נפשו של ר' עקיבא איננה כשאר נפשות הגרים הנבראת מזווג הצדיקים בג"ע, כנוזר בזהר פרשת שלח לך, אמנם היא נפש קדושה וגדולה מאד, אלא שבחטאו של אדם ושל קין בנו, יצאה ונפלה לעמקי הקליפה.

וגם אח"כ גרם ענין הנזכר שיצאה מטפת זרע יוסף כנוזר, ולכן הוכרחה ליכנס בעת ביאתם בעה"ז בגוף גר. וכבר נתבאר לעיל בדרושים שקדמו, כי הנפש הזו שנכנסת בגוף הגר אחר שנתגייר, הנה היא מתלבשת בתוך נפש אחרת, הנעשת מתולדת זווג של הצדיקים בג"ע כנוזר, והיא נקראת

נפש הגר הראשונה באמת, הנזכר בסבא דמשפטים דף ואותה נפש הגר, גרמה לו להיותו ע"ה מ' שנה הראשונים, בסוד מה שנתבאר אצלינו במרז"ל קשים גרים לישראל כספחת וכו'.

ועוד כי כיון שר' עקיבא היה בן גרים, הנקרא יוסף כנודע, ואמרז"ל מסכת סנהדרין דף צ"ד, גיורא עד תלתא דרי לא תבזי ארמאה באפיה דקשה ולא עברא זוהמא מיניה עד תלתא דרי, לכן כיון שר' עקיבא היה בן גרים, מוכרח הוא שיתאחזו בו הקליפות והחיצונים באותן מ' שנה הראשונים כשהיה עם הארץ: שע"הג ל"ד.

גם א"ל מורי ז"ל כי שלשה היו שטעו בענין הקץ, הא' יעקב אבינו ע"ה, כשקרא לבניו ואמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באתרית הימים ונעלם ממנו הקץ. הב' הוא שמואל הנביא ע"ה, שטעה בענין אליאב, ואמר אך נגד ה' משיחו, כי חשב שממנו יצא המשיח. הג' ר' עקיבא, שטעה וחשב כי בן כוזיבא היה משיח ה'. ולכן אותיות יעקב הם עקיבא, לרמוז כי טעותם שוה, ולכן שלשתם נתגלגלו כדי לתקן טעות זה: שע"הג שם:

אשריך ר' עקיבא שיצאה נשמתך באחד כבר נודע כי העשרה הרוגי מלכות הי' כפרה בשביל עשרת השבטים שמכרוהו ליוסף ור' עקיבא בן יוסף היה לכפר על השכינה אשר שיתפו עמהם אחי יוסף שעשו החרם ביניהם כנודע. כי ר"ע היה בן גרים והגרים הם תלויים במלכות ואינם זזים משם בסוד גירי צדק כי המלכות נקרא צדק כנודע. ועוד כי האחים היו יחד באחזה ולגרים אין אחזה ור"ע היה יחיד ולכן בא במקום השכינה שהיא ג"כ יחידה וז"ס אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד פי' בשביל אחד שהיא השכינה הנקראת יחידו של עולם. גם זה מהרח"ו ז"ל:

ועוד אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד. פי' שאותיות עקיבא הם אותיות יעקב א'. והנה יעקב חטא על ששלח את יוסף צדיק יסוד עולם בלא לוויה ואז כמעט ח"ו הפריד את היוד ולכן ארז"ל כשראה את יוסף במצרים הי' קורא ק"ש ומייחד השם לחזור ולזווג מה שהפריד ע"י שליחות יוסף בלא לוויה ועכ"ז לא הספיק את זה וחזר ונתגלגל בר"ע וז"ס כל ימי נצטערתי על פסוק זה ואמרת מתי יבא לידי ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו וזהו אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד פי' ביחד כי חזרת לתקן את היחוד וגרמת את זיווג העליון במיתתך בסוד מ"נ לאו"א יחוד ק"ש. גם זה מהרב זלה"ה:

בַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ:

- דַּיְנוּ: אֱלוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מִמּוֹנָם
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת מִמּוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּהַרְבֵּה,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּהַרְבֵּה, וְלֹא שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סָפַק צָרְפָנוּ
- דַּיְנוּ: בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ סָפַק צָרְפָנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה,
- דַּיְנוּ: וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמֶּן,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא קָרַבְנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ קָרַבְנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
- דַּיְנוּ: אֱלוֹ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָּנָה לָנוּ
- דַּיְנוּ: אֶת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ

עַל אַחַת פַּמָּה וּכְמָה טוֹבָה פְּפוּלָה וּמְכוּפְּלָת
לַמָּקוֹם עָלֵינוּ. הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. עָשָׂה בָּהֶם
שְׁפָטִים. עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם. הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם. נָתַן לָנוּ
אֶת מַמּוֹנָם. קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ
בַּחֲרָבָה. שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. סַפַּק צָרְפָנוּ בַּמִּדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה. הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן. נָתַן לָנוּ אֶת
הַשֶּׁבֶת. קָרַבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי. נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה.
הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה
לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

ע"פ האר"י ז"ל

נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. לא נתנה תורה לישראל אלא לצרף בה ישראל. הנה בזה יתיישב פסוק וירא ישראל את ה' הגדולה ואח"כ אמר וייראו העם את ה' בתחלה קראם ישראל ואח"כ העם אלא שישאל כבר נצרפו במצרים על ידי התורה. ולכן נתן הקב"ה בלב פרעה להניח שבט לוי לעסוק בתורה כדי לצרף את ישראל כי הם היו העיקר ושורש דכל האומה ובקריאתם בתורה היו מתקנים את כולם והתורה הוא מחכמה כי נובלת החכמה של מעלה הוא תורה והיא בחי' יסוד המתפשט מאבא ונכנס בזעיר ומושה הי' מזהחכמה כנודע ולכן נתנה התורה ע"י שהיא מחכמה ומתפשט בזעיר ועל משה נאמר השליך משמים וגו' ולכן אומרים בשבת אתה הראת שהוא גילוי התורה מחכמה בעת הוצאתם"ת ונמצא כי עיקר החיבור הוא מחכמ' כי כל אלו הנשמות שנתעברו במצרים הם ניצוצות שיצאו לחוץ וחזרו ונצרפו ע"י התורה ואותם שכבר נתקנו במצרים כראוי לא הוצרך הפסוק להעיד עליהם ויאמן העם וגו' ואלו ישראל עליהם נאמר וירא ישראל את ה' הגדולה וגו' ולזה לא נאמר בהם עכשיו שהאמינו אבל השאר שהם לא נתקנו כראוי נקרא עם אלו הם שהאמינו עתה ועליהם נאמר וייראו העם וגו'. ג"ז מהרב זלה"ה: לך"ש

הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ: והנה בזמן בית המקדש קיים, ע"י הקרבנות הנקרבים שם, היו מתבררים ומתקנים כל

המדרגות. כי האדם היה נתקן ע"י התשובה והוידוי, שהיה מתודה שם על קרבנו. והבעלי חיים היו נתקנים, ע"י הקרבן עצמו. והצומח, ע"י המנחות והנסכים. והדומם, ע"י המלח, שהוא דומם. וז"ס פסוק (ויקרא ב' י"ג) על כל קרבנך תקריב מלח:

**רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אֹמֵר, כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר
שְׁלֵשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.
וְאֵלּוּ הֵינּוּ: כּוֹלֵם אוֹמְרִים, בֵּין אַנְשִׁים וּבֵין נָשִׁים:**

פֶּסַח. מִצָּה. וּמָרוֹר:

שו"ע: וכשיגיע למצה זו צריך להגביה, להראותה למסובין שתחבב המצוה עליהם. וכן כשיגיע למרור זה; וכשיגיע ללפיכה, מגביה כל אחד כוסו בידו עד שחותם גאל ישראל. הגה: ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבע כשמוגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט, הכל ט"ז פעמים. ויהיה הפת מגולה בשעה שאומר ההגדה עד לפיכה, שאוחז הכוס בידו. ואז ליכסה הפת.

**פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ
קָיָם, עַל שׁוֹם מָה. עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר, "וְאָמַרְתֶּם
זָבַח-פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֵת בְּתֵינוּ
הִצִּיל, וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:"**

נוטל הבעל הבית את המצה השלמה העליונה ואומר, „מצה זו” ומעביר למסובין, האחרון קורא הפיסקא הבאה אחרי שהחזיר את המצה למקומה

**מִצָּה זוֹ שְׂאֲנַחֲנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם
שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶקֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד
שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וּגְאֹלָם מִיַּד שְׂנֵאָמֵר, ״וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר
הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲנַת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֵרְשׁוֹ
מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵּמֵה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ
לָהֶם״:**

ואברהם זקן

מצה זו. ויצא יעקב מבאר שבע וילך, חרנה.

מיכוון שיעקב אבינו ע"ה חשש בחרון אף מאת ה', מעשה לעתיד העשרה השבטים וקלקול הגדול שיצא מזה, הצטרך לצאת מבאר שבע שהוא כנוי לז' ספירות. אולם בור אינו מקום גלוי אלא הסתרה, בחינת מחבוא שאין אור חודר באותו מקום. כך, שיעקב אבינו יצא מהמחבוא הזה שאינו מקום השראת השכינה בגלוי. והיא בחינת הת"ח המסתגר בחדרו, ומקבל אור מזעיר בלבד. אולם, כדי להמתיק הדינים הבאים על עם ישראל, יש לצאת בחוץ, ואף להסתכן, כדוגמת התנאים הקדושים זיע"א, שהרבו במסעות, הן לקבל עליהם צער גלות השכינה, הן להמליץ בעד עם ישראל השרוי בצרה, והיא נחמה גדולה, כשצדיקים מנחמים את העם אחרי צרות או הרג בעמנו רח"ל. ואל תשחוב שאין זה מדובר בצדיקים אמיתיים בלבד. והלוא, כמה מהם נענשו, כאותו תנא שלא חש לדעת חביריו והגיע לככות את האור בשבת בתוך לימודו. ולהבדיל אותו אחר. ולכן, יעקב אבינו ע"ה, איש תם אהלים, יצא ממקומו להמתיק את הדינים הבאים על זרעו בתוך שעבוד מצרים והוא וילך חרנה, שהוא חרה ן, שהוא חמת ה' בן ישערים דטומאה. ובשביל פעולה כזאת היה צריך לשלוט בחומר. כך שאל תקרא **מצה** אלא **מה** שהוא החומר, ניצוצות הקדושה בתוך הקליפות, ו**צא**, שצריך לצאת ממוחין דקטנות, שהוא הת"ח המקטין את כבוד תורתו.

נוטל הבעל הבית עלי מרור ואומר, „מרור זה” ומעביר למסובין.

**מָרֹר זֶה שְׂאֲנַחְנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה. עַל שׁוֹם
שְׂמָרְרוּ הַמְצָרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמְצָרִים.
שְׂנֵאמַר, ״וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּחֹמֶר
וּבְלִבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה. אֶת כָּל עֲבֹדָתָם,
אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרְךָ״:**

ע"פ האר"י ז"ל

וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבְלִבָּנִים וכבר נתבאר אצלנו בדרוש שכיבת הלילה ובק"ש שע"ה, כי ניצוצות הקרי הם חשובות מאד וקדושות אלא שיוצאים ומתערבים בקליפות וצריכים בירור אחר בירור לתקנם ועד"ז היו אלו הניצוצות הולכות ונתקנות לאט לאט עד אשר התחילו להתקן ולהראות בחינת הוהב שבהם, וזה היה בדור מצרים.

ובזה תבין טעם נכון למה נגזר עליהם אותו השעבוד הקשה שאין כמותו כי כנגד מה שחטאו בדור המבול להשחית את זרעם נגזר עליהם כל הכן הילוד היאורה תשליכוהו דוגמת עונש המבול עצמו.

וכנגד מה שחטאו בדור הפלגה הבה נלבנה לבנים כו' נאמר וימררו את חייהם בחומר ובלבנים כו', וכבר הארכתי במקום אחר בזה בסוד שבת ודינין במרה איפקוד וע"ש היטב. ואמנם היות השעבוד בארץ מצרים הטעם הוא כי הנה נודע שכל הנשמות באות מן החסדים והגבו' אשר במוח הדעת כי שם תלוי סוד הזווג כמש"ה והאדם ידע את חוה אשתו כו' ואיש לא ידעה לכן נקרא דעת להורות כי משם נמשכת טפת הזווג הנק' בלשון ידיעה כנו'.

ומה גם אותם הנשמות של הדור ההוא של מרע"ה וכבר נתבאר אצלנו כי משה הוא מבחי' הדעת וכן כל הדור ההוא הם מבחי' הדעת אלא שהם יצאו אל הקליפות לסבת היותם טיפות קרי בק"ל שנים קודם שנולד שת אבל משה היה מבחי' שת עצמו כנודע ולכן עליו אתמר ותרא אותו כי טוב הוא ואינו כשאר טיפות רעות של אדה"ר בק"ל שנה כי אחר כלם נולד שת בדמותו כצלמו אבל האחרים היו בדמות שדין ורוחין ולילין ולכן אמר משה עליהם ואל אראה ברעת:

והנה מצינו ג"כ, שחטא אדה"ר הוא, שכפר בעיקר, כנוכר בגמרא סנהדרין. וכנגדם היו דור הפלגה, שבנו מגדל, וכפרו בעיקר, ורצו לעלות בקרדומות לרקיע, להלחם בעיקרו של עולם, כנודע. גם מצינו, שאדה"ר עבר על הדינים שנצטווה עליהם, כנודע כי היא אחת מז' מצות שנצטווה עליהם, ועבר על כלם. וכנגד זה היו אנשי סדום מרשיעים במצוה זו, להעמיד עליהם דינים זיפנים שקרנים, כנוכר בתלמוד ובמדרשי רז"ל:

והנה אחר שנתגלגלו ג"פ בני דורות הנזכר, וכתוב (איוב ל"ג כ"ט) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, אז חזרו להתגלגל פעם רביעי במצרים, בבני ישראל, שהיו נולדים אז בדור הגלות ההוא, ואז התחילו ליתקן:

ועתה נבאר ענין גאולתם, ולמה היו ע"י מרע"ה. ולכן נבאר ענין מרע"ה, הנה מרע"ה, הוא בחי' הדעת עצמו דז"א, אשר ממנו יצאו טיפי השחתת הזרע של אדה"ר, שהם בחי' כל בני ישראל, שבאותו הדור דגלות מצרים כנוכר, ונמצאו כי כל ישראל, וגם כל הערב רב שיצאו ממצרים, כלם ענפים וניצוצות טיפי הזרע, שיצאו מן הדעת עצמו העליון, והם ענפיו של מרע"ה. אלא שישראל היו נתקנים. והערב רב, לא היו נשמות נתקנים עדיין כפי הראוי להם כנוכר:

**בְּכָל דוֹר וָדוֹר חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ
הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. שְׁנֵאמַר, "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם
הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי
מִמִּצְרַיִם". שְׁלֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבָּר גַּאֵל הִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי אֲפֵי אֹתָנוּ גַּאֵל עַמָּהֶם. שְׁנֵאמַר,
וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ לְתֵת לָנוּ
אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:**

ע"פ האר"י ז"ל

בְּכָל דוֹר וָדוֹר חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם גם
דע, כי כל הבעלי תורה אשר בדור הזה עתה, הם בחיי אנשי דור המדבר, שעליהם נאמר כימי צאתך מארץ
מצרים אראנו נפלאות, וכמבואר אצלנו בפסוק הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו'. וזהו הטעם שנשמותיהם מושלות
עליהם לפי שבימיהם עשו הערב רב את העגל ולא מיוחו בהם, אבל הנשים לא רצו לתת נזמי הזהב לעגל, ולכך
הם מושלות עתה עליהם נשיהם:
פירוש, כי מלת וקם, נמשכו לפניו ולאחריו, ושניהם אמת, כי הנה עתיד משה עצמו יחזור בגלגול בדרא בתראה
ואז יקום, וזהו הנך שוכב עם אבותיך וקם. גם אז בדרא בתראה, יתגלגלו כל דור המדבר עם הערב רב, וזהו וקם
העם הזה וגו'.

והענין הוא, כי אין לך דור ודור שמרע"ה אינו בתוכו בסוד זרח השמש ובא השמש, דור הולך ודור בא, כדי לתקן
את הדור ההוא. וגם דור המדבר עצמו, עם הערב רב, כלם יתגלגלו בדרא בתראה, כימי צאתך מארץ מצרים.

וגם משה יקום בתוכם, כי כלם הם מסוד הדעת, משה, ודור המדבר, וגם הערב רב, כמבואר אצלנו בפרשת
שמות. וזש"ה אח"כ, אשר הוא בא שמ"ה, והם אותיות מש"ה, כי משה יתגלגל עמהם כנוכר. וז"ס כל הת"ח
שבדור הזה, נשמותיהם שולטות עליהם, לפי שהם מזמן דור המדבר, שהם לא נתנו נזמיהם לעגל. והאנשים חטאו,
ונתנו נזמיהם לעגל. אמר שמואל, וכ"כ לעיל ע"ש: שע"הג כ'.

מכסים את הקערה, וכל אחד נוטל ומגביה (עד החזה או טפה) את כוסו עד הברכה "גאל ישראל", ואומרים את ההלל בשיר ושבחה:

לְפִיכָךְ אָנּוּ תִיבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח,
 לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדְר, וּלְקַלֵּם . לְמִי שְׁעָשָׂה
 לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֵת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹוּ. הוֹצִיאָנוּ
 מֵעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת. וּמִשְׁעֲבֹד לְגֵאֲלָהּ. וּמִיַּגְזֹן
 לְשִׁמְחָהּ. וּמֵאֲכָל לְיוֹם טוֹב. וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל.
 וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ.

ע"פ האר"י ז"ל

וּמִשְׁעֲבֹד לְגֵאֲלָהּ. ואמנם ענין ערובים אלו, נמשכים עד ביאת המשיח ואלהו ז"ל, אבל משם ואילך, כל דבר ישוב לשרשו, כי הרוח שמבחי קין, יתחבר יחד עם הנפש הדומה אליו, אשר מבחי קין. והרוח שמבחי אדה"ר, יתחבר עם הנפש מבחי אדם הראשון, אותה הדומה אליה בפרטות. וז"ס פסוק הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות. פירוש, כי יחזיר וישיב כל אחד ואחד משרשו הראוי לו בפרטות. והבן זה.

הַלְלוּיָהּ. הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה:
 יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְזֹרַח
 שָׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. מִהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל כָּל גּוֹיִם
 יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ.
 הַמְּגַבִּיהִי לְשַׁבַּת: הַמְּשַׁפִּילִי לְרֵאוֹת. בַּשָּׁמַיִם
 וּבָאָרֶץ: מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל. מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן:

לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי
עֲקָרַת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׂמַחָה הַלְלוּיָהּ:

בְּעֵצַת יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים. בַּיִת יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲזוֹ:
הִיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ. יִשְׂרָאֵל מִמְשַׁלְתָּיו: הַיָּם רָאָה
וַיָּנֹס. הַיַּרְדֵּן יָסַב לְאַחֹר: הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים.
גְּבְעוֹת כְּבָנֵי עֵאֵן: מָה לָּךְ הַיָּם כִּי תָנוּס. הַיַּרְדֵּן
תָּסַב לְאַחֹר: הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כְּבָנֵי
עֵאֵן: מִלְּפָנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ. מִלְּפָנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
הַהֶפְכִי הַעִיר אָנֹכִי מֵיָמַי. חֲלַמְיִשׁ לְמַעֲיָנֹו מַיִם:

ע"פ האר"י ז"ל

בְּעֵצַת יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים. בַּיִת יַעֲקֹב ובפרט האחרון הסמוך לימות ביאת המשיח,
אשר הוא נקרא בשם בית יעקב, כמבואר לקמן כי דור זה נקרא בית יעקב, ולכן יוכל זה שהוא בפרצוף יעקב
יתוקן עתה, וזה ע"י מרע"ה כנזכר.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. וְהַגִּיעָנוּ לְלֵילָה
הַזֶּה, לְאֹכֹל בּוֹ מִצֵּה וּמְרוֹר. כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרִגְלִים אַחֲרִים
הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ לְשָׁלוֹם. שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ
וְשָׂשִׁים בְּעִבּוּדְךָ. וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן
הַפְּסָחִים אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבִּיחְךָ לְרִצּוֹן.
וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתֵּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

ע"פ האר"י ז"ל

על גְּאֻלְתֵּנוּ כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. הנה כבר ידעת סוד גילגולי האדם ואיך שהוא מתגלגל מדומם לצומח וגו' עד שסוף סוף הוא נתקן. וז"ש התנא כל ישראל וגו' רק שזה יתקן עצמו בזמן מועט וזה בזמן מרובה אבל סופם הוא להמנות עם הצדיקים ומשום טעם זה שהקב"ה כביכול מטריח את עצמו עם רשעים כאלו תקנם בא בעל המושנה לתרץ שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם וגו' כלומר אחר מיתוק עוונם ולמה כן בשביל שהם נצר מטעי שהוא נצחיי והם רושם אור עצמותיו וכל הנופח מעצמו הוא נופח. מהר זל"ה: ספר ליקוטי הש"ס - מסכת אבות

ושותים רביעית או לוג בהסיבה

שו"ע סימן תעד

(א) שותה כוס שני ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון, ואין מברכין על הגפן כ"א אחר כוס רביעי.

והנה ענין הד' כוסו' של ליל פסח הם כנגד ג' אלקים במילוייהם כי כן כוס הוא בגי' אלקים. והנה כוס הא' הוא כנגד אלקים דיודין שבמוח החכמה ולפי שהחכמה נקרא קדש כנודע לכן הקידוש של ליל פסח נאמר על הכוס הא'.

והכוס הב' הוא כנגד אלקים דההין שבמוח בינה ולכן בו נזכר ההגדה של סיפור יציאת מצרים. ונודע כי בכח נ' שערי בינה יצאו ישראל ממצרים וגם כי הסיפור עצמו הוא בבינה כי היא סוד הגרון הנק' קול עילאה דמינה נפקו קול ודיבור.

והכוס הג' והד' הם כנגד חסדים וגבו' ושניהם הם אלקים במילוי אלפין אלא שהא' שבחס' היא צורת יו"ו ושבגבו' היא צורת יו"ד ולפי ששניהם כלולים יחד במוח הדעת לכן בין ג' לד' לא ישתה וענין המרור בגי' מו"ת והוא בחי' הדינים הקשים שצריך לטחנן וללעסן בשיניים כדי למתק המרורו' שבהם כנודע בסוד השחקים הטוחנים מן לצדיקים לעת"ל וז"ש מ"ש רז"ל בלע מרור לא יצא כי צריך ללועסו ולטוחנו. כדי למתק הדינים שבו.

וענין החרוסת הוא זכר לטיט והוא בסוד לאה כי אנו צריכים למתק הדינים שבה ג"כ והנה או' י' שבאמצע ב' הטיתין עולה לכאן ולכאן ט"י י"ט והוא סוד מילוי ההויה דאלפין שעולה י"ט והוא בגי' חו"ה וב"פ י"ט הם לאה ורחל: שע"הכ פסח ה'.

סימון קסב ס"ג

(יב) וינגבם היטב קודם שיבצע, שהאוכל בלי נגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא.

סי קסא (ד)

שיעור נט"י, כל היד עד קנה של זרוע; וי"א עד מקום חיבור האצבעות לכף היד, וראוי לנהוג כדעת הראשון. נטילת ידים, שיעורה כל היד שהוא ה' אצבעות והכף עצמה עד פרק הזרוע. וטעם זה נתבאר אצלנו באדרת נשא דק"ל ע"ב.

סימון קסב

הנוטל צריך להגביה ידיו למעלה, שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים. אח"כ תטול ידך וצריך שבעת שתנגב ידך ובשעה שתברך ענ"י תגביה ב' ידך זקופות למעלה כנגד ראשך מב' צדדי ראשך. גם יהיה כ"ז מעומד:

והנה כאשר תגביה ידך, תכווין להכניס קשר הזרועות לפנים, ולא יהיו יוצאין ובולטין כמנהגם לאחורי הגוף, והם הנקראים קובדו"ש בלשון לעז, בסוד, וכל אחוריהם ביתה (מלכים א' ז') צריך עתה בנטילת ידים להגביהם למעלה כנגד הראש, ולהעלותם אל מדרגתם הראשונה, שהיו בבחינת רישא הנזכר. הגה: וה"ה אם משפילן מתחילת הנטילה עד סופה דשפיר דמי, רק שיזהר שלא יגביה תחילה ראשי אצבעותיו ואח"כ ישפילם, דאז יצאו המים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים (ב"ב בשם מהר"י בן חביב); והיינו כשאינו נוטל כל היד עד מקום חבור היד עם הזרוע.

(ב) הנוטל ידיו שופך עליהם קצת מהרביעית להסיר מהם הלכלוך וכל דבר שהוציץ, ואח"כ שופך עליהם פעם שנית וגם אלו המים הם טמאים, ואח"כ שופך עליהם פעם שלישית לטהר המים שעל גבי הידים; ואם אין בידים לכלוך ודבר הוציץ, שופך על שתי ידיו רביעית בבת אחת, וא"צ מים שניים. ואח"כ כשתחזור שנית לרחוץ יד ימין (...) ואח"כ תרחוץ שמאלך ע"ד הכוונה הנזכרת ממש. (שער המצוות פר' עקב) הגה: וה"ה אם היו לו מים רבים, רוחץ תחילה מעט כדי להסיר הלכלוך, ואח"כ שופך רביעית כאחד וא"צ מים שלישיים. הנוטל ידיו צריך לשפשפם זה בזה (מיימוני פ' י"א מהלכות מקואות וכל בו וסמ"ג הרא"ש פ' כל הבשר).

(ז) אם שפשף ידיו זו בזו, יזהר שלא יגע חוץ ממקום שנפלו בו מים, מפני שהם מטמאות זו את זו. כבר הודעתין כי צריך בכל יד ויד, ואח"כ ישפשף שניהם יחד ולהברם, ואמנם סדרן כך, תחילה תרחוץ ידך הימנית ואחר כך השמאלית, ואח"כ תחבר שתיהם יחד ותשפשפם. (שער המצוות פר' עקב).

אח"כ תטול ידך.

⁶ הרי מפורש בשער המצוות, שיש לשפוך על הידים, לנטילת הסעודה, רק פעמיים, ולא אחת, ולא שלוש פעמים.
⁷ אף שיש כמה שחשבו לומר יהא רעוא ואתקינו לפני הקידוש, מצואר בשע"הכ (עניין הקידוש/השלחן דע"א ע"ב) שאף שאינו מהאר"י ז"ל עצמו, מוהר"ח ומוהר"ק הכניסו אותם בסדרם. אמנם, יש לאומרו לפני כל סעודה, ובפרט קודם נטילת ידיים, כמצואר בשע"הכ.

1. צריך^א בנטיילה להגביה ידיו נגד ראשו ממש, ובפרט אם הוא ביום השבת, כי אז צריך להרחיק הקליפה בתכלית הריחוק.
2. וצריך^ב לפשוט ב' כפות הידים בשעת הברכה, כמי שרוצה לקבל בתוכה איזה דבר, והוא רמז לקבלת הטהרה בהם.

סימן קסו (א)

יש אומרים שא"צ לזוהר מלהפסיק בין נטילה להמוציא, ויש אומרים שצריך לזוהר, וטוב לזוהר^ג. ואם שהה כדי הלוך כ"ב אמה, מקרי הפסק. נהגו שכל אחד ואחד נוטל ידיו והראשון בעל הבית. אולם כשהילדים קטנים, נכון לעזור לאשתו וליטול ידים אחרון, וכך ימנע מלעבור על הפסק או הסיח דעת. אולם בסדר של פסח, טוב שבעל הבית יטול ראשון להראות לילדים שהוא דומה למלך עין מזיגת הכוס.

שאו ידיכם קודש וכו'

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו, וְצִוָּנוּ
עַל נְטִילַת יָדַיִם:

^א (ע"ח שער פלפוי ז"ז)

^ב (פ"ע שער הברכות פרק ה') (עולת תמיד ד' י"ז)
^ג ומ"מ, אין זה איסור אלא הזהרה.

מוציא מצה

שולחן ערוך סימן תעה

סעיף א

יטול ידיו ויברך על נטילת ידים, ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה, ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה, משתיהן ביחד, ויטבלם במלח. הגה: ואין המנהג לטבלה במלח בלילה ראשונה, דפת נקי אין צריך מלח.

ויאכלם בהסיבה ביחד כזית מכל אחד, ואם אינו יכול לאכול כשני זיתים ביחד, יאכל של המוציא תחלה ואחר כך של אכילת מצה.

סעיף ד

אכל מצה בלא כוונה, כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול, יצא ידי חובתו כיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב באכילת מצה; אבל אם סבור שהוא חול, או שאין זו מצה, לא יצא.

סעיף ה

אכל כזית מצה והוא נכפה, בעת שטותו, ואח"כ נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא, לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצות. מיכוון שלא היתה דעתו עליו כשהוא אכל, ועיין סעיף הקודם. זית"א.

סעיף ו

אכל כחצי זית, וחזר ואכל כחצי זית, יצא ובלבד שלא ישהא בין אכילה לחברתה יותר מכדי אכילת פרס.

סעיף ז

אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד. הגה: ונהגו לעשות שלש מצות של סדר מעשרון, זכר ללחמי תודה, ועושים בהם סימן לידע איזה ראשונה או שנייה או שלישית, ומניחים הראשונה עליונה והשניה באמצע והשלישית בתחתונה לכריכה, ואם שינה לא עכב. ואופיין אותם ג"כ כסדר, ואם נשברה אחת מהן לוקחין אותה לשניה, דבלאו הכי פורסין אותה. ואף בלילה הראשון יוצא בכזית.

יברך: המוציא לחם מן הארץ. ואם רבים מסובים יכוונו לבם לשמוע ברכה ויענו אמן, והמברך יכוין לאמן שאומרים. יתן ריוח בין לחם ובין מן. גם במלת לחם תכוין אל הלחם הנז' שהוא בחינת י"ג נימין

הנ"ל ואח"כ תבצע מן הלחם הימני שהוא כנגד אות י' של הוי"ה כנו' והוא כנגד החכמה אשר משם נמשך המזון המעולה מכל השאר.

(יח) הבוצע לה נותן פרוסה לפני כל אחד והאחד נוטל פרוסה בידו, ואין הבוצע נותן ביד האוכל אא"כ היה אבל. ותבצע ממנו תחלה שיעור כזית ותאכלנו אתה ותכוין שהכזית הזוה הוא כנגד אות י' של הוי"ה שהוא הז"א ואח"כ תבצע בציעה ב' כשיעור כביצה ותתן לאשתך ותכוין שהיא כנגד אות י' אחרונה של אדנ"י שהיא בנוק' דז"א ותכוין שיתחברו ויעשו שם יאהדונהי ואח"כ תבצע ותתן לשאר בני הסעוד' היושבים שם.

כשתברך המוציא, תגביה ידיך למעלה במלת המוציא, והלחם יהא נתון בין ב' ידיך, ותדקדק בה' של המוציא.

ואח"כ תבצע מן הלחם הימני שהוא כנגד אות י' של הוי"ה כנו' והוא כנגד החכמה אשר משם נמשך המזון המעולה מכל השאר. ותבצע ממנו תחלה שיעור כזית ותאכלנו אתה ותכוין שהכזית הזוה הוא כנגד אות י' של הוי"ה שהוא הז"א

הבעל הבית אוחזו הג' מצות בין שתי ידיו ומגביהן ואומר

עֵינֵי כָל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֶכְלָם בְּעֵתוֹ:
על כל אהודך בכל מעשי ידיך

כאמור פוֹתַח אֶת יָדְךָ. וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן:

שו"ע סימן תעה

(ד) אכל מצה בלא מונה, כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול, יצא"י די חובתו כיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב באכילת מצה; אבל אם סבור שהוא חול, או שאין זו מצה לא יצא.

(ג) בלע מצה, יצא; אבל אם בלע מרור, לא יצא דטעם מרור בעיניו וליכא. ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד, ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם כרכם בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא יצא לפי שאין דרך אכילה בכך.

⁶ ברוך מהסו"ע שמתווה לא לריכה כוונה בגלל היכר המלווה...

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַ אֵימָא עִילָהָא
ה"ה ראשונה דשם הוי"ה מוֹצֵיא לָהֶם תפארת מִן הַ מַלְכוּת ה"ה אחרונה דשם הוי"ה
אָרֶץ:

מניח המצה השלישית (השלמה התחתית) ובעודו מגביה השלמה הראשונה והפרוסה
ביחד אומר

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו, וְצִוָּנוּ
עַל אֲכִילַת מִצָּה:

ובוצע מהב' מצות כזית מכל אחת ואוכלן בהסיבה, ובעודו בהסיבה ואוכל, מחלק את הכזיתים לשאר
המסובין.

יש להיזהר לאכול בהסיבה. ואם לא הסיב, כל עוד שאוכל או שותה, מסיב ואם סיים, חוזר מראש בהסיבה
(שו"ע תע"ב ס"ה), ואם מצטער או אישה או קטן, אינו חוזר (ברכ"י עיין שם).

לא יאכל עד שיסב. סוד ההסיבה בליל פסח הוא כי אז עלה הזעיר ולקח כל בחי' הקטנות דקטנות ראשון
ודגדלות ראשון וקטנות שני ודגדלות שני ואז המלך נקרא בן חורין דנסיב לאו"א ועל כן צריך להיות מיסב
דרך חירות. מהרב זלה"ה: לק"ש פסח.

⁶ מוהר"י סרוק בשבח אמרי חן ד"נא.

שו"ע תע"ה ס"א

ואחר כך יקח כזית מרור וישקענו כולו בחרוסת, ולא ישהנו בתוכו שלא יבטל טעם מרירותו ומטעם זה צריך לגער החרוסת מעליו, ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא הסיבה.

סעיף ב

אם אין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור, יברך עליו בטיבול ראשון: בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור, ובטיבול השני יטבלנו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה.

סעיף ג

בלע מצה, יצא; אבל אם בלע מרור, לא יצא דטעם מרור בעיניו וליכא. ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד, ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם כרכם בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא יצא לפי שאין דרך אכילה בכך. קיימת פלוגתא בין הפוסקים, אם צריך להשקיע המרור כולו בחרוסת או לא. שאם משקיע כולו נמצא שע"י החרוסת, מבטל את טעמו המר של המרור. ולפי דרך האר"י ז"ל, צריך ממש ללעוס את המרור לעורר את מריכותו. אם כן, לא חש לטבול כולו בחרוסת, כי אין הטעימה או ההצלעה עיקר חללא הלעיסה, והוא כדעת מרן השו"ע. זית"א. וזה לשון שער התפלה כתי"ק למהרה"ו כפי שקיבל מרבו האר"י הקדוש זיע"א: וזהו הטעם שצריך שירגיש טעם חרוסת ואם בלעו לא יצא ידי חובתו עד שילעסנו בשיניו כי ע"י טחינת השיניים מתמתקים ומתדקדקים כחות הדין אשר בה כמבואר אצלנו בכוונת האכילה ע"י ל"ב שיניים וע"ש בשער המצות פ' עקב.

בעל הבית מברך ומוציא יד"ח את כל המסובין שעונים ברוך הוא וברוך שמו ו-אמן.

וז"ס המרור שהיא בגימט' מו"ת שהם סוד דינים המרים שבה אשר בהם נאחזים הקלי' הנק' מו"ת ולמתקה ע"י המשכת החיים הנו' שהם ס"ח. ולהיות כי אין זווג בלאה בליל פסח לכן לא הוזכרה רק דרך עראי במגן החרוסת שאינו אלא זכר בעלמא מדברי סופרים ואינו מצוה כמו היין והמצה כו'. שע"הכ פסח י'.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:**

ואינו אוכל בהסיבה

שו"ע ס' תע"ה ס"א

ואחר כך נוטל מצה שלישית ובוצע ממונה וכורכה עם המרור וטובלה בחרוסת. הגה: ויש אומרים דאין לטובלו, וכן הוא במנהגים וכן ראיתי נוהגין. ואומר: זכר למקדש כהלל, ואוכלן ביחד בהסיבה.

ומשבירך על אכילת מצה לא יסיח בדבר שאינו מענין הסעודה עד שיאכל כריכה זו, כדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו.

זְכֹר לְמִקְדָּשׁ, כְּהִלֵּל הַזִּקְנִים, שְׁתִּיחַ כּוֹרֵךְ
וְאוֹכְלֵי בֶּבֶת אַחַת. לְקַיֵּם מִה־שֵׁנֵי אֲמַר, עַל
מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ:

ואוכלים בהסיבה.

שולחן עורד

מברכים מזונות על *דספריא'ס* כדעת החיד"א וברכת מעין שלוש בסוף. עיין קמח סולת בערך ברכת מזונות.

וכן כתב הרב הש"ע מהרב המגיד בפ"ה הלכות חמץ ומצה, שדעת ההלכות כרבי עקיבא, שאמר, מותר ללוש עיסה בין שמן ודבש שיש בהם מים, לפי שאע"פ שהם מחמיצים עם תערובת המים, אין ממהרין להחמיץ יותר מהמים לבדן יע"ש. ומטעם זה, ראיתי נכון מקילים ללוש לכתחילה בין הנעשה מצימוקין שרויים במים, ואין מקפידים בזה, אבל האשכנזים מחמירין.

מנהג אבותינו לאסור אורז וקטניות חוץ מאפונים ופולים טריים (ארץ החיים בשם הבית דוד בשם השו"ע יו"ד, שהפול אינו קטנית אלא עשב). גם לא אוכלים חומוס, טחינה תירס ובוטנים. ואף שיש שזעזערו במנהג הזה, אנו שומרים הטעם שחומוס קרוב ללשון חמץ. והוא כענין הדג בסדר ראש השנה, שלדעת החיד"א ע"פ הזוהר, אין לאוכלו כי דג קרוב מלשון דאג.

אוכלים ביצה הסדר בלילה פסח, זכר אבילות שמת בו אברהם אבינו. מהר"א אזולאי על הלבוש ס' תע"ו.

מי שישן בתוך הסעודה והקיץ, אינו חוזר ואוכל, כדעת הרמב"ם והשו"ע. מהר"א אזולאי על הלבוש ס' תע"ח.

מותר לברך ברכת הטוב והמטיב על שנוי היין, דאינו נראה כמוסיף על הכוסות, אא"כ יברך בורא פרי הגפן. מהר"א אזולאי על הלבוש.

שו"ע סימן תעז

(א) לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה תחת המפה* כזית כל אחד, וזכר לפסח הנאכל על השובע, ויאכלנו בהסיבה ולא יברך עליו, ויהא זהיר לאכלו קודם הצות. מ"מ אס עבר זמן, אין קפידא, שמרן השו"ע כתב לשון אזהרה ולא חיוב.

(ב) מי שישן בתוך הסעודה והקיץ, אינו חוזר לאכול. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה, חוזרים ואוכלים. נרדמו כולם, ונעורו, לא יאכלו. נתנמנמו כולם, יאכלו. הגה: וכל זה אינו אלא שישנו לאחר שהתחילו לאכול האפיקומן, אבל שינה קודם לזה לא הוי הפסק. מנהג מהרש"ל לעטוף האפיקומן במטפחת ולהשיא על כתפו ולהוליך כמה אמות, זכר צרות בשמלותם. מהר"א אזולאי על הלבוש.

כל אחד אומר אחרי הבעל הבית

זָכַר לְקָרְבַּן פֶּסַח הַנֶּאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע:

ואוכל בהסיבה ובתאבון ובשמחה רבה.

שו"ע סימן תעט

(א) אחר כך מוזגין לו כוס שלישי, ומברך עליו ברכת המזון ובורא פרי הגפן, ושותהו בהסיבה; ולא יברך אחריו ולא ישתה יין בינו לכוס רביעי. לא אוכלים קינוח² אחרי סעודת ליל הסדר.

מצוה לחזור אחר זימון. הגה: והגדול שבהן אומר הודו ואנא, והאחרים עונים אחריו. והגדול יכול ליתן לקטן רשות. ויכול לצרף לזימון לענין הלל, אע"ג שלא אכל עמהם. ונהגו שבעל הבית מברך ברכת המזון בליל פסח, שנאמר: טוב עין הוא יבורך (משלי כב, ט) והוא מיקרי טוב עין שאמר כל דכפין ייתי ויכול וכו'.

שו"ע סימן תעח

ס"א. אחר אפיקומן אין לאכול שום דבר. הגה: ולא יאכלנו בשני מקומות, דלא עדיף מאלו הפסיק בשינה דאסור לאכלו משום דהוי כשני מקומות (טור). אכל לשחות מותר, ואף משקין, חוץ מיין וחמץ מדינה, והוא פשוט. זית"א.

ס"ב. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ, אינו חוזר לאכול. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה, חוזרים ואוכלים. נרדמו כולם, ונעורו, לא יאכלו. נתנמנמו כולם, יאכלו. הגה: וכל זה אינו אלא שישנו לאחר שהתחילו לאכול האפיקומן, אבל שינה קודם לזה לא הוי הפסק.

¹ משמע לא במטפחת אן בוילון אלא ממש תחת המפה שעל השלחן
² למודי ה'. והטעם הוא כדי להראות שני בלילה הזה.

מוזגין כוס שלישי.

שולחן ערוך סימן קפא א'
מים אחרונים, חובה.

א"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות.

צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה, כדי שתדד הזוהמא. בעת נטילת מים אחרונים, יחבר ארבע האצבעות בלבד, והגודל לבד, וישפיל אצבעותיו כלפי מטה.

י"א שמים אחרונים אינם צריכים נגוב; ולהרמב"ם מנגב ואח"כ מברך.

גם א"ל שמי שהוא משורש קין, צריך לזהר להסיר הסכין על השלחן בעת ברכת המזון לגמרי, ולא יספיק לכסותו בלבד, יען כי כלי זין הם בקיין כנודע.

אולם מדברי מוהרש"ו בחש"י, מובא שאין לכסות את הסכינים בשבת מב' טעמים: כי בשבת השלחן לא נקרא מזבח סתם, שאין קרבן יחיד בשבת (ואין להניף ברזל על המזבח רמז לשלחן לנימוק הבית יוסף). חז"ל כתבו שאין בניין בית המקדש דוחה שבת.

והנה אין להפסיק כלל בין מים אחרונים לברכת המזון, אפילו בדברי תורה, ואם הוא רוצה לעסוק בד"ת, כמ"ש רז"ל, יעסוק בתורה קודם שיטול מים אחרונים.

פעם אחת הייתי לפני מורי ז"ל ובא לפני אדם אחד ואמר לי כי זה לו שני ימים שאירע לו כאב חזק ונסתכל בו מורי ז"ל, ואמר לו כי בא לו כאב זה מפני שהפסיק בין מים אחרונים לברכת המזון, בקריאת משניות, ועבר על מזה שאמרו חז"ל תכף לנטילה ברכהף גהיינו נטילת מיים אחרונים, ולכן תכ"ף נהפכו לכת"ף, והרגיש בו כאב. ולכן צריך להיזהר שלא להפסיק בין מים אחרונים לברכת המזון כלל, אפילו בדברי תורה. ואם הוא רוצה לעסוק בדברי תורה כמ"ש רז"ל, יעסוק בתורה קודם שיטול מים אחרונים.

אמנם, אלו הפסוקים צריכים לאומרים אחר מים אחרונים קודם ברכת המזון, מזמור אלהים יחננו כו' כולו, ואח"כ פסוק אברכה את ה' בכל עת כו', וכדי לסלקו (הסתרא אחרא) משם (השלחן) צריך לומר הב לן ונברך כמ"ש בינוקא פ' בלק, ולכן אומרים זה הפסוק אברכה את ה' בכל עת כו', תמורת הב לן ונברך. ואח"כ פסוק סוף דבר הכל כו', ואח"כ פסוק תהלת ה' יברר פי וגומר, ואח"כ פסוק ואנחנו נברך יה וגומר.

⁶ פ"ע המל פ"ב עקב דמ"ה ע"א.

ואח"כ יאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', ואח"כ יאמר ברכת המזון. והיא הזמנה לקב"ה לברכת המזון, אפילו ביחיד. זית"א.

אַבְרָכָה אֶת יְהוָהּ בְּכָל עֵת. תְּמִיד תְּהַלְתּוּ בְּפִי: הֵב לָן וְנִבְרִיךְ:

כי תחלה תאמר המזמור והפסוקים הנזכרים עד סוף הפסוק ואנחנו נברך יה וגו'. (שע"המצ פר' עקב)

וידיה"כ כוס של ברכת המזון בחוץ ומבפנים, וימלאנו יין, ויאחזנו בימין, ויברך ברכת המזון, ויכוין בברכת היין לפטור כוס ד', ואין לשתות יין בין שני הכוסות האלו.

הנה אם הוא יחידי, לא יברך ברכת המזון על הכוס, כנזכר בפרשת תרומה. ואם יש עמו ג' אנשים שאכלו כאחד, ואין שם יין, יברכו ברכת היין, אע"פ שאין יין, ואח"כ יברכו ברכת המזון.

ואם הם ג' ויש יין, אז תברך ברכת המזון על היין באופן זה :

וא"ל מורי ז"ל, כי מלשון ההוא ינוקא דפרשת בלק משמע, שאוחז הכוס בב' ידיו, עד שיגמור ברכה ראשונה. וכשתחיל ברכה ב', כדין יתיישב כסא על תיקוניה, ר"ל שיעמדנו על ה' אצבעות יד ימינו. ועכ"ז לא נהג מורי כן, אלא כמו שכתוב לעיל.

ואח"כ תטול הכוס בימינך ותעמידנו על ה' אצבעותיך הימיניים, ממש על גביהם. (שע"המצ פר' עקב) כבר נתבאר שייברך ברכת המזון בכונה גמורה. וידיו אסורות זו ע"ג זו על החזה ועוצם עיניו אם אין שם כוס, לפי שם"א קאי תמן לקטרגא עליו, ובפרט אם הוא ביחיד.

צריך ליזהר שלא לומר ברכת המזון בלתי עטיפת הראש, דהיינו בכובע שהולך בו לבהכ"נ, כזכר ברעיא מהימנא רמ"ה וע"ש.

ולכן צריך לברך ברהמ"ז בעין טובה, ובשמחה יתירה להראות לפניו כנדיבים בעין טובה, ולא כצרי עין. ואז גם היא נותנת לנו מזונותינו בשמחה ועין טובה כי מן השפע שנמשך בשבת, ע"י ג' סעודות ההם, אנו צריכין להמשיך מהם בששת ימי השבוע הראשונים, להשאיר מן התוספת הנזכרת של שבת שעברה. ובג' ימים אחרונים, יכוון להמשיך לצורך יום השבת הבא, כנזכר שם. וזו היא עיקר הכוונה, שיכוון האדם בברכת המזון, ובפרט בשם א"ל אשר בברכה זו הג' כנזכר.

תתן עיניך בכוס ברכת המזון. ואם אין שם כוס, יסגור עיניו ויברך ברכת המזון בכוונה, וישים ידו השמאלית על לבו כנגד החזה, ויד ימינו על שמאלו.

⁶ (פ"ע שער חג המנוחות פרק ו') (נגיד ומורה)

ויברך ברכת המזון בכוונה גמורה כי הס"א עומד שם לקטרג (...) ובפרט אם הוא יחידי (...) ולכן, צריך לברך ברכת המזון בעין טובה ובשמחה יתירה, להראות לפניה⁶ כנדיבים בעין טובה, ולא כצרי עין, ואז גם היא נותנת לנו מזונותינו בשמחה ובעין טובה. (שע"המצ פר' עקב).

יש לברך⁷ ברכת המזון בקול רם, כדי שיאמרו בניו אחריו אות באות מילה במילה.

בעל הבית⁸ מזמין המסובין למים אחרונים באומר
הב לן נברך

והמסובין עונים
נברך וקמים למים אחרונים

סוף דבר הכל נשמע. את האלהים ירא ואת מצותיו
שמור, כי זה כל האדם:
תהלת יהוה ידבר פי. ויברך כל בשר שם קדשו
לעולם ועד:
ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

שיהיה⁹ הכוס עומד על גבי ה' אצבעות ממש, ואח"כ יאמר פ' וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', ז' תבות אלו בלבד, ויתן עיניו בכוס באומרו כל הברכה.

וידבר אלי, זה השלחן אשר לפני יהוה:

כל אחד נוטל בידו הכוס ומגביהו טפה, ולכל הפחות המברך (מצווה בלילה הזה שבעל הבית יזמן) ואם הם לפחות שלושה אומר

ברשות מורי ורבותי, וברשותכם,

נברך (אלהינו) שאכלנו משלו

ברוך (אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו (הגדול) חיינו:

— ברוך (אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו (הגדול) חיינו:

⁶ בנזקבא העליונה.

⁷ הנהגות הרמ"ק ז"ק"ל ס' ח"י. ספר החזיונות בנספחים, לפוס סובי נפשי.

⁸ עיין רבי יהודה עייאל ז"ל בספרו וזאת ליהודה, פרק הזכ"ה המז.

⁹ (שער טעמי המאות פ' עקב) (מעשה חושב י"ג) (נגיד ומורה)

בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ וּבְרוּךְ זְכוּר לְעוֹלָמֵי עַד

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָהּ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם (הוֹנוּ וְלֹא מוֹמַעְשֵׁינוּ הַמְפָרְסְנוּ וְלֹא מוֹצְדֻקוֹתֵינוּ הַמַּעֲדִיף טוֹבוֹ עֲלֵינוּ - יֵשׁ שְׁנֵהוּ לַמְנוּעַ מוֹלֵאמֶר אֶת הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה, כִּי אוֹת ה' הִיא מְקוּר לְכַעַס כִּידוּעַ כְּמוֹ אִף נֶגֶף קֶצֶף. עֵינֵי הַגְּדֵת רִינָה וְיִשׁוּעָה לְיוֹרְטוֹ) **הָאֵל הַזֶּן אוֹתָנוּ וְאֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרִיּוֹת וּבְרַחֲמִים רַבִּים. הוּא נִתֵן לְחֵם לְכָל בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל תִּמְיֵד לֹא חֶסֶד לָנוּ וְאֵל יְחֶסֶר לָנוּ מִזֶּזֶן תִּמְיֵד לְעוֹלָם וָעַד.** (בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל) **כִּי הוּא וּבִאֲמוּרָךְ כִּי הוּא זֶן וּמְפָרְסֵם לְכָל, צָרִיךְ לְהַגִּיחַ כִּי הוּא אֵל זֶן וּמְפָרְסֵם לְכָל. אֵל לְהַמְשִׁיךְ שִׁפְעַ מַעוֹלָם הַאֲצִילוֹת שְׁבַשְׁמוֹת אֱלוֹ (א"ל שְׂדֵי בַעֲלוֹם הַבְּרִיאָה - א"ל יִי בִּיצִירָה - א"ל אֲדִנִּי בַעֲשִׂיָה, כָּל הַשְּׁמוֹת אֱלוֹ גִ' מַגִּין שֶׁהוּא שֵׁם עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן) הַנִּכְלָל מַגִּין שְׁמוֹת א"ל כְּנוֹכַר, וְשִׁיתְפִּשְׁט מוֹשֵׁם בַּחֲנִית שֵׁם א"ל בַּעֲלָם הַשְּׁנִי שֶׁהוּא יִצִירָה, אֲשֶׁר בּוֹ שֵׁם יְהו"ה, וְאֵז יִתְחַבְּרוּ א"ל בְּהוֹי"ה שֶׁהוּא גִ' ז"ן, וְזֶהוּ א"ל ז"ן ז"ן וּמְפָרְסֵם לְכָל וְשִׁלְחָנוּ עָרוּךְ לְכָל וְהִתְקִין מַחֲיָה וּמִזֶּזֶן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֶסְדָּיו כְּפֶאֱמוּר. פֶּסוּק פּוֹתַח אֶת יָדֶיךָ הֵנָּה מוֹזְמוֹר הַזֶּה נִתְקַן לְאוּמֹרוֹ ג"פ בְּיוֹם כְּנוּדַע בְּסִדְרַת הַתְּפִלָּה ב"פ בַּתְּפִלַּת הַשַּׁחַר וּפְעַם א' בְּמִנְחָה בְּכָל זְמַן מַגִּין זְמַנִּים הַנּוֹ יֵשׁ כְּוֹנֵה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה עִם הַיּוֹתֵם דְרָךְ אַחַד גַּם ס"ת פּוֹתַח אֶת יָדֶיךָ חֲתוּךְ הוּא שֵׁם קְדוֹשׁ הַמְּכֻוֹנָה בְּסַפְרֵי הַמְּקוּבָלִים שֵׁם הַפְּרָסָה פּוֹתַח אֶת יָדֶיךָ. וּמְשַׁבֵּיעַ לְכָל חַי רַצּוֹן:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָהּ, הַזֶּן אֶת הַכֹּל:

נִזְדָּה לְךָ יְהוָהּ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבּוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה בְּרִית וְתוֹרָה חַיִּים וּמִזֶּזֶן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבָדִים. וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבָשָׂרְנוּ. וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְּמַדְתָּנוּ. וְעַל חֲקֵי רַצּוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ. וְעַל חַיִּים חֵן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ וְעַל אֲכִילַת הַמִּזֶּזֶן שֶׁאַתָּה זֶן וּמְפָרְסֵם אוֹתָנוּ:

וְעַל הַכֹּל יְהוָהּ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ וּמְבָרְכִים אֶת שִׁמְךָ כְּפֶאֱמוּר וְאֲכִלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ. וּבְרַכְתָּ בְּבִרְכַּת ג', בְּהִיעֵךְ אֶל תִּיבַת אֶת שְׁבַפְסוֹק וְאֲכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת, אֵז תְּמוּזָה הַכּוֹס בְּמִים כּוֹ כְּנוּדַע. וּמִילַת אֶת הִיא הַמְּלֻכּוֹת הַנִּקְרָאוֹת כּוֹס. וְתַסְתַּכַּל בְּמִים הַהֵם בַּעַת שֶׁתַּתְּנֵם

⁶ שַׁע"המל פר' עקב.

כּוּס. אַתּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ. וְעַל הַר
צִיּוֹן מְשֻׁבֵּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל הַיְכָלְךָ. וְעַל מַעוֹנְךָ. וְעַל דְּבִירְךָ. וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל
וְהַקְדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. אָבִינוּ רַעְנוּ זִוְנָנוּ. פָּרַנְסָנוּ. כִּלְכַּלְנוּ. הַרְוִיחָנוּ
הַרוּחַ לָנוּ מִהַרְהָרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא אֵל תַּעֲרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לַיְדֵי
מַתְנוֹת בָּשָׂר וָדָם. וְלֹא לַיְדֵי הַלְוָאֹתָם. שְׁמַתְנָתָם מְעוּטָה וְחַרְפָּתָם מְרוּבָה
אֲלֵא לַיְדֶיךָ הַמְלָאָה וְהַרְתָּבָה. הַעֲשִׂירָה וְהַפְתּוּחָה. שְׁלֹא גְבוּשׁ בְּעוֹלָם
הַזֶּה. וְלֹא נִפְלָם לְעוֹלָם הַבָּא. וּמְלָכוֹת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ תַּחְזִירָנָה
לְמִקּוּמָהּ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ

בשבת אומרים:

רַצְחָה וְהַחֲלִיצָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמַצּוֹתֶיךָ וּבְמַצּוֹת יוֹם הַשַּׁבָּעִי. הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ
הַזֶּה. כִּי יוֹם גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ הוּא מְלֻפְּנֶיךָ. נִשְׁבּוֹת בּוֹ וְנִנּוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמַצּוֹת חֲקֵי
רַעְיוֹנְךָ. וְאַל תְּהִי צָרָה וְיָגוֹן בַּיּוֹם מְנוּחָתָנוּ. וְהִרְאֵנוּ בְּנִחְמַת צִיּוֹן בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ כִּי
אַתָּה בְּעַל הַנְּחֻמּוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וַיָּבֵא וַיַּגִּיעַ וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֶה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֹד
וַיִּזְכֹּר וְזָכְרוּנָנוּ וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזָכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ. וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן
דָּוִד עַבְדְּךָ. וְזָכְרוֹן כָּל עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפָלִיטָה לְטוֹבָה. לְחַן
לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים
בַּיּוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, בַּיּוֹם טוֹב מְקַרָּא קִדְשׁ הַזֶּה:

לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ. זָכְרָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפְקַדְנוּ בּוֹ
לְבָרְכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בְּדַבַּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים. חוּס וְחַנּוּן
וְחַמּוּל וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֱלֹהֵי עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מְלֶכֶּךָ חַנּוּן וְרַחוּם
אַתָּה:

ותבנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו:

ברוך אתה יהוה בונה ברחמינו בנין ירושלים. - אמן

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. לעד האל אבינו מלפני אדירנו. בוראנו. גואלנו. קדושנו. קדוש יעקב. רוענו רועה ישראל. המלך הטוב והמטיב לכל. שבכל יום ויום הוא המטיב לנו. הוא מטיב לנו. הוא יטיב לנו. הוא גמלנו. הוא גמלנו. הוא יגמלנו לעד חן וחסד ורחמים ורינוח והצלה וכל טוב ומכל טוב תמיד אל יחסרנו:

- הרחמן הוא ישתבח על פסא כבודו: - אמן:
- הרחמן הוא ישתבח בשמים ובארץ: - אמן:
- הרחמן הוא ישתבח בנו לדור דורים: - אמן:
- הרחמן הוא קרן לעמו ירים: - אמן:
- הרחמן הוא יתפאר בנו לנצח נצחים: - אמן:
- הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד ולא בגזוי בהתר ולא באסור בנחת ולא בצער בריוח ולא בעצום: - אמן:
- הרחמן הוא יתן שלום בינינו: - אמן:
- הרחמן הוא ישלח ברכה רוחה והצלה בכל מעשה ידינו: - אמן:
- הרחמן הוא יצליח את דרכינו: - אמן:
- הרחמן הוא ישבור עול גלות מהרה מעל צנארנו: - אמן:
- הרחמן הוא יוליכנו מהרה קוממיות בארצנו: - אמן:
- הרחמן הוא ירפאנו רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף ורפואת הנשמה: - אמן:
- הרחמן הוא יפתח לנו את ידו הרחבה: - אמן:

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ בְשֵׁמוֹ הַגָּדוֹל כְּמוֹ שְׁנַת בְּרָכוֹ
אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּכָל מָכַל כָּל. כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ יַחַד בְּרַכְהָ
שְׁלֵמָה. וְכֵן יְהִי רְצוֹן וְנֹאמַר

— אָמֵן:

— אָמֵן:

הַרְחֵמֵן הוּא יַפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִפְתָּ שְׁלוֹמוֹ:

הַרְחֵמֵן הוּא יִטַע תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ בְּלִבֵּנוּ וְתִהְיֶה יְרֵאתוֹ
עַל פְּנֵינוּ לְבִלְתִּי נַחֲטָא. וְיִהְיֶה כָּל מַעֲשֵׂינוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם:

— אָמֵן:

— אָמֵן:

הַרְחֵמֵן הוּא יִמְלֵא מִשְׁאָלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה:

— אָמֵן:

— הַרְחֵמֵן הוּא יְנַחֵלְנוּ עוֹלָם שְׂבִלּוֹ שְׁבַת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים: —

הַרְחֵמֵן הוּא יְגַעֲנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרִנָּלִים אַחֲרֵים, הַבָּאִים

לְקַרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם:

— אָמֵן:

— אָמֵן:

— הַרְחֵמֵן הוּא יְנַחֵלְנוּ לְיוֹם שְׂבִלּוֹ טוֹב: —

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשְּׁלַחַן הַזֶּה שְׂאֵבְלָנוּ עָלָיו וְיִסְדֵּר בּוֹ כָּל מַעֲדָנֵי עוֹלָם וְיִתֵּיחַ
כְּשִׁלְחָנוּ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ כָּל רֵעֵב מִמֶּנּוּ יֹאכַל וְכָל צָמָא מִמֶּנּוּ יִשְׁתֶּה. וְאֵל יַחֲסֵר
מִמֶּנּוּ כָּל טוֹב לְעַד וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים אָמֵן:

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וּבְעַל הַסַּעֲדָה הַזֹּאת. הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר
לוֹ. בְּבָנִים שְׂיָחִיו. וּבְנָכְסִים שְׂיָרְבוּ. בְּרֵךְ יְהוָהּ חֵילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה. וְיִהְיֶה נָכְסִיו
וּנְכֻסָּיו מְצֻלָּחִים וְקָרוֹבִים לְעִיר. וְאֵל יִזְדַּקֵּק לְפָנָיו וְלֹא לְפָנֵינוּ שׁוֹם דְּבַר חֲטָא וְהִרְהוֹר
עוֹן. שֵׁשׁ וְשֵׁמֶחַ כָּל הַיָּמִים בְּעֶשֶׂר וּבְכּוֹד מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. לֹא יָבוֹשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא
יִכְלֵם לְעוֹלָם הַבָּא. אָמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן:

הַרְחֵמֵן הוּא יְחַיֵּנוּ וְיַזְכֵּנוּ וְיַקְרִיבֵנוּ לְיָמֹת הַמְּשִׁיחַ וְלְבָנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

מְגִדוֹל יִשׁוּעוֹת מִלְּפָנָיו. וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְמְשִׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם:
כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעִבוּ. וְדָרְשׁוּ יְהוָהּ לֹא יַחֲסְרוּ כָּל טוֹב: גַּעַר הָיִיתִי גַם
זְקֵנִתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב. וְזֶרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם: כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמְלֹוֹה.

וְזָרְעוּ לְבָרְכָה: מַה שְּׂאֲכַלְנוּ יִהְיֶה לְשִׁבְעָה. וּמַה שְּׂשָׂתִינוּ יִהְיֶה לְרַפּוּאָה.
וּמַה שְּׁהוֹתָרְנוּ יִהְיֶה לְבָרְכָה כְּדִכְתִּיב וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּזְתִּירוּ כְּדַבַּר
יְהוָה: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה. עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר
יִבְטַח בַּיהוָה. וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: יְהוָה עֹלָמוֹ וַיִּתֵּן. יְהוָה יִבְרַךְ
אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם: כִּי הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שִׁקְקָה וְנַפְשׁ רַעֲבָה מִלֵּא טוֹב: הוֹדוּ
לַיהוָה בִּי טוֹב בִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: עוֹשֵׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו
יַעֲשֵׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן:

כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׁא. וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא:
סְבָרֵי מְרִנָּן:

מִבְּרַךְ וּמִכוּוֹן בְּבִרְכַת הַיַּיִן לַפֶּטוּר כּוֹס רְבִיעִי. שׁו"ע.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

וּשְׁוֹתִים כּוֹס שְׁלִישִׁי בַהֲסִיבָה

בֵּין כּוֹס ג' לַד' לֹא יִשְׁתֶּה כָּל אַחַר שֶׁל רִשׁוֹת. כִּי הַשֵּׁם אֶחָד הַמְּיוּחָד מִלֵּא הָעוֹלָם כָּל טוֹב אֲשֶׁר אֵז מִתְּפַשֵּׁט
כְּחוֹ וּמִתְּמַלֵּא בַד' מִלּוֹאִין ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שְׁגִי רַל"ב וְסִימָן כו"ס הוּא כ"ף ו"ו סמ"ך מִלֵּא בְּרַכַת ה': כִּי מִלּוֹי כו"ס
כֶּף וּו סמך מִנִּין רַל"ב וְהֵנָּה כּוֹס ג' אֱלֹהִים וַיִּשׁ כּוֹס הַתְּרַעֲלָה שֶׁהוּא מִדַּת הַדִּין.

וַיִּשׁ כּוֹס יִשׁוּעוֹת שֶׁהוּא מִדַּת הַרַחֲמִים וְד' כּוֹסוֹת דְּפַסַח הֵם נֶגֶד ד' אוֹתוֹת הַשֵּׁם וְכֵן ד' פְּרִשְׁוֹת
וְלִכֵּן אֵין הַפְּסַקָה בֵּין פְּרִשָׁה הַג' לַד' וְכֵן אֵין רִשְׁאֵי לְשִׁתוֹת בֵּין ג' לַד' כְּדִי שְׁלֵא לִיכְשֵׁל בַּחֲטָא שֶׁל
אֲדָה"ר לְהַפְרִיד הַחֲסִדִים מִן הַגְּבוּרוֹת וּז"ס מִצַּה פְּרוּסָה פְּרוּס ה': גַּם זֶה מֵהַרְבַּ זֵלָה"ה: לִק"ש
פַּסַח

שו"ע סימן תפ

(א) כוס רביעי מתחיל לא לנו וגומר עליו את ההלל; ואינו אומר יהללוך, אלא אומר אחר גמר ההלל הלל הגדול שהוא מהודו לה' עד על נהרות בבל שהם כ"ו כי לעולם חסדו, ואחר כך אומר נשמת כל חי וישתבח עד ומעולם ועד עולם אתה אל, ואז יאמר יהללוך עד מלך מהולל בתשבחות, ושותהו בהסיבה בלא ברכה תחלה, ומברך אחריו על הגפן; ואם שותהו בלא הסיבה, צריך לשתות פעם אחרת בהסיבה, ומברך לפניו בורא פרי הגפן, לפי שהסיח דעתו מלשתות עוד. הגה: וי"א שיש לומר שפוך חמתך וכו' קודם לא לנו ולפתוח הפתח, כדי לזכור שהוא ליל שמורים ובזכות אמונה זו יבא משיח וישפוך חמתו על המכחשים בה' וכן נוהגין. ויכול לגמור הלל אף שלא במקום סעודה.

מוזגין כוס רביעי ובסוף קריאת ההלל שותים אותו בהסיבה
פותחים דלת הבית ואומרים לכבוד אליהו הנביא זכור לטוב.

שו"ע סימן תפא

(א) אחר ארבע כוסות אינו רשאי לשתות יין, אלא מים. הגה: וכל המשקין דינן כיון. ומי שהוא איסטניס או תאב הרבה לשתות, יכול לשתות כוס המישי ויאמר עליו הלל הגדול. משמע שקפה או טה מותרים. זית"א.

שִׁפְךָ חֶמְתְּךָ אֶל הַגִּזְיִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל
מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ. כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב
וְאֵת נוֹהוּ הַשְּׁמוֹ :

שִׁפְךָ חֶמְתְּךָ אֶל הַגִּזְיִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ ענין בנות לוט, כבר נתבאר למעלה בענין לוט, כי הוא הקליפה היונקת מאחוריים דזעיר. וכשנפרד לוט מעל אברהם, הוציא עמו שתי נשמות קדושות, שנתערבו בחטאו של אדם הראשון. והנה הם, רות המואביה, ונעמה העמונית. והנה נעמה היא מן בינה, הנקראת נועם ה' כנודע. ויש בה אותיות, נועם ה'. ולהיותה מן בינה, אין אחיזה גדולה אל הקליפה בה, ולא היו כלולות בה כ"כ נשמות. אבל רות, היא מן מלכות, עלמא דאתגלייא, ולכן נאחזו בה הקליפות במאד מאד וכל הנשמות הקדושות של מלכות בית דוד, עד המשיח, כלם היו כלולות בה כנודע, וכולם נתערבו בקליפות, ולא נתבררו משם, עד שנתגיירה רות, ובה היו כלולות כלם. ולכן רות היא בגימטריא מלוי של שם אדנ"י, שהוא במלכות, והיא

בגימטריא תרע"א. וכשתסיר אותיותיו הפשוטות שהם ס"ה, נשארו אותיות המלוי בגימטריא רות, והנה ב' בנות לוט, הם רות ונעמה: שע"הפס לך לך.

וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ. כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נֹהוּ הַשְּׁמוֹ:
מנוחת אמת ואמוני יכירו בניך וידעו כו' והנה ישראל בצאתם ממצרים אמרו היש ה' בקרבנו אם אין וביארו באדרת נשא כי רצו לידע ולהכיר את השפעתם מהיכן היתה נמשכת להם אם מז"א הנק' יהו"ה או מן אריך אנפין הנקרא 'אין'. ואמר כי עתה בודאי יכירו בניך שהם ישראל וידעו כי מאתך היא מנוחתם ומלת מאתך היא מאתך' והוא הכתר משם נמשך להם מנוחתם עתה בשעה זו. שע"הכ מנחה של שבת.

לֹא לָנו יְהוָה לֹא לָנו. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד. עַל
חֶסֶדְךָ עַל אֱמֶתְךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אֵיךְ נָא
אֱלֹהֵיהֶם: וְאֵלֵהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם. כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה:
עַצְבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לֶחֶם וְלֹא
יִדְבְּרוּ. עֵינַיִם לֶחֶם וְלֹא יֵרְאוּ: אָזְנַיִם לֶחֶם וְלֹא
יִשְׁמָעוּ. אֵף לֶחֶם וְלֹא יִרְיָחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְיָשׁוּן
רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלָכוּ. לֹא יִהְיוּ בְּגֵרוֹנָם: כְּמוֹתָם יִהְיוּ
עֹשֵׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר בָּטַח בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בָּטַח
בַּיהוָה. עֶזְרָם וּמִגְנָם הוּא: בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ
בַּיהוָה. עֶזְרָם וּמִגְנָם הוּא: יֵרָאִי יְהוָה בָּטְחוּ
בַּיהוָה. עֶזְרָם וּמִגְנָם הוּא:

פֶּה לֶחֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ. הנה ר"ת 'להם ז'לא ידברו, הוא לוי. וכן אזנים 'להם ז'לא יישמעו הוא לוי. וכן, עינים 'להם ז'לא יראו, הוא לוי. ובכלם נרמז שם לוי בר"ת, לרמוז אל מ"ש חז"ל, כי שבט לוי בהיותם במצרים, וכן אח"כ במעשה העגל, לא עבדו ע"ז ועשו עצמם כאלמים וסומים וחרשים, ולא נטו אחר עובדיה. (ע"כ מזולתו):

בית אהרן כמו"ש והוא יהיה לך לפה, לפי שמושה היה כבד פה וכבד לשון, ולעתיד לבא בדורו של משיח, יבוא מרע"ה בגלגול, וילמד תורה לכל ישראל, וגם יהיה הוא ערל שפתים, והמתורגמן שלו יהיה אליהו הנביא ז"ל, שהוא חי וקים, והוא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אחיו של מרע"ה. וזש"ה, אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, ר"ל אם ללצים, כי כשיצטרך מרע"ה מליץ ומתורגמן, הנה אליהו ז"ל שהוא חי יליץ, ויהיה מתורגמן שלו, ולא רצה לבאר לי יותר, איך לקשר ענין זה עם הויכוח הראשון שהיינו מווכחים יחד: שע"הג ל"ח.

יְהוָה זָכְרָנוּ יְבָרֵךְ. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ
 אֶת בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה. הַקְּטָנִים עִם
 הַגְּדֹלִים: יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם:
 בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה. עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה. וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי אָדָם: לֹא הַמַּתִּים
 יַהֲלֹלוּ יָהּ. וְלֹא כָּל יִרְדֵי דוּמָה: וְאַנְחָנוּ נְבָרֵךְ יָהּ
 מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּ יָהּ:

אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה. אֶת קוֹלִי תִחַנּוּנֵי: כִּי הִטָּה
 אָזְנוֹ לִי. וּבִימֵי אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חֶבְלֵי מוֹת וּמְצָרֵי
 שְׂאוּל מְצֹאוּנֵי. עָרָה וַיְגוֹן אֶמְצָא: וּבָשָׂם יְהוָה
 אֶקְרָא. אָנָּה יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: חֲנוּן יְהוָה
 וְצַדִּיק. וְאַלְהֵינוּ מֵרַחֵם: שֹׁמֵר פֶּתָאִים יְהוָה.
 דְּלוֹתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוֹבֵי נַפְשֵׁי לְמְנוּחֵיכִי. כִּי

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִמְלַע עָלֵינוּ: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשֵׁי מַמּוֹת. אֶת עֵינֵי
 מִן הַמָּעַה. אֶת רַגְלֵי מִדְּחֵי: אֶת־הַלֶּדָּ לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ.
 בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הָאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עֲנִיתִי
 מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְּחַפְזִי. כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אָשִׁיב לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ. כָּל הַתְּגִמּוּלוֹהֵי עָלַי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת
 אֲשָׂא. וּבְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶקְרָא: נְדַרֵּי לַיהוָה אֱשַׁלֵּם.
 נִגְדָה נָא לְכֹל עַמּוֹ: יִקָּר בְּעֵינַי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. הַמּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: אָנֹכָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּי אֲנִי עַבְדְּךָ. אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן
 אֲמֹתָךְ. פִּתְחֵת לְמוֹסְרֵי: לְךָ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה.
 וּבְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶקְרָא: נְדַרֵּי לַיהוָה אֱשַׁלֵּם. נִגְדָה
 נָא לְכֹל עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה אֱשַׁלֵּם בְּתוֹכְכִי
 יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל גּוֹיִם. שִׁבְחִיהוּ כָּל הָאֲמִים: כִּי
 גִבֹּר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ וְאֲמֵת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ: הוֹדוּ
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יֹאמֶר נָא
 יִשְׂרָאֵל. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: יֹאמְרוּ נָא בֵּית אֶהְרֹן. כִּי

לְעוֹלָם חֶסֶדְךָ: יֹאמְרוּ נָא יְרֵאֵי יְהוָה־נִי. כִּי לְעוֹלָם
חֶסֶדְךָ:

יֹאמְרוּ נָא בֵּית אֶהְרֶן רְבוֹן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהַמְתוֹרַגְמָן שֶׁלּוֹ הִיָּה אֶהְרֶן הַכֹּהֵן, כְּמֹשֶׁה הוּא יְהִיָּה לְךָ לְפָנָי וְגו' לְפִי שְׁמֹשֶׁה הִיָּה כְּבֹד פֶּה וְכְבֹד לְשׁוֹן, וּבִאֲחֵרִית הַיָּמִים בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, יְבֵא מֹשֶׁה בְּגִלְגוֹל וְיִלְמַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְגַם אִזְּ הִיָּה עֶרְל שְׁפֵתַיִם, וְהַמְתוֹרַגְמָן שֶׁלּוֹ אִזְּ יְהִיָּה אֱלֹהֵהוּ ז"ל, שֶׁהוּא חַי וְקַיִים. וְז"ס פְּסוּק פִּינְחָס בֶּן אֵלְעָזָר בֶּן אֶהְרֶן הַכֹּהֵן, וְזִש"ה אִם לְלִצִּים הוּא יִלְיָן, כִּי כֹאשֶׁר יִצְטַרֵּךְ מִתּוֹרַגְמָן לְמֹשֶׁה, הֵנָּה אֱלֹהֵהוּ חַי הוּא יִלְיָן, וְיְהִיָּה מִתּוֹרַגְמָן שֶׁלּוֹ: שַׁע"ה ג' ל"ה:

מִן הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה. עֲנֵנִי בַּמְרָחֵב יְהוָה: יְהוָה־נִי לִי
לֹא אִירָא. מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה־נִי בְּעִזְרִי.
וְאֲנִי אִרְאֶה בְּשִׁנְאֵי: טוֹב לַחֲסוֹת בְּיְהוָה־נִי. מִבְּטַח
בְּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בְּיְהוָה־נִי. מִבְּטַח בְּנְדִיבִים: כָּל
גּוֹיִם סָבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה־נִי כִּי אֲמִילָם: סִבּוּנִי גַם
סָבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה־נִי כִּי אֲמִילָם: סִבּוּנִי כְּדַבְרִים
דַּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְהוָה־נִי כִּי אֲמִילָם: דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל. וְיְהוָה־נִי עֲזָרְנִי: עֲזֵי וְזִמְרַת יְהוָה. וְיְהִי
לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וְיִשׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים. יָמִין
יְהוָה־נִי עֲשָׂה חֵיל: יָמִין יְהוָה־נִי רֹמְמָה. יָמִין יְהוָה־נִי
עֲשָׂה חֵיל: לֹא אֲמוֹת כִּי אֶחֱיָה. וְאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה:

יִסֹר יִסְרְנֵי יְהוָה. וְלַמָּוֹת לֹא נִתְּנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי
עֶדְקָה. אֲנִי בָּם אֹדְדָה יְהוָה: זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה.
עֲדִיקִים יִבְאוּ בּוֹ: אֹדְדָה כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי
לִישׁוּעָה: אֹדְדָה כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אֲבָן
מֵאִסּוֹ הַבּוֹנִים. הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: אֲבָן מֵאִסּוֹ
הַבּוֹנִים. הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: מֵאֵת יְהוָה הִיָּתָה
זֹאת. הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: מֵאֵת יְהוָה הִיָּתָה
זֹאת. הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה.
נְגִילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נְגִילָה
וְנִשְׂמְחָה בּוֹ:

אָנָּה יְהוָה הַשֵּׁעָה נָּא. אָנָּה יְהוָה הַשֵּׁעָה נָּא.
אָנָּה יְהוָה הַעֲלִיחָה נָּא. אָנָּה יְהוָה הַעֲלִיחָה נָּא:
וְחֹזְרִים אַחֲרַי בַּעַל הַבַּיִת

בְּרוּךְ הַבּוֹא בְּשֵׁם יְהוָה. בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: אֵל יְהוָה וַיָּאָר לָנוּ.
אִסְרוּ חַג בְּעַבְתֵּימָם. עַד קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵלֵי אַתָּה וְאֹדְדָה. אֵלֵי אֲרוֹמְמֶךָ:

הודו ליהוה כי טוב. כי לעולם תסדו:
הודו ליהוה כי טוב. כי לעולם תסדו:

נְשִׂמַת כָּל חַי תְּבָרַךְ אֶת שְׁמֶךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תִּפָּאֵר וּתְרוּמָם וְזִכְרֶךָ מִלְּפָנֶיךָ תְּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲתָה אֵל. וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ (מִלֶּךְ) גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל. וְעוֹנֶה וּמַרְחֵם. בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מִלֶּךְ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ אֵלָּא אֲתָה:

אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֵלֹהֵי כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת. הַמְּהַלֵּל בְּכָל הַתְּשׁוּבָהוֹת. הַמְּנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וְיְהוָה עַר. לֹא יָנוּם וְלֹא יֵישָׁן. הַמְּעוֹרֵר יְשׁוּנִים וְהַמְּקַיֵּץ גֵּרָדִים. מַחֲיֶה מֵתִים. וְרוֹפֵא חוֹלִים. פּוֹקֵחַ עֲוֹרִים. וְזוֹקֵף כְּפוּפִים. הַמְּשִׁיחַ אֲלֵמִים. וְהַמְּפַעֵנֵם נְעֻלְמִים. וְלֶךְ לְבָרֶךְ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

וְאֵלֵינוּ מָלֵא שִׁירָה כִּים. וְלִשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כְּהַמּוֹן גְּלוּי. וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שֹׁבַח כְּמַרְחֵבֵי רִקְיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כְּשֶׁמֶשׁ וְכִכְרָה. וְיָדֵינוּ פְּרוּשׁוֹת כְּנִשְׂרֵי שָׁמַיִם. וְרַגְלֵינוּ קָלוֹת כְּאֵילוֹת. אֵין אֲנוּ מְסַפְּקִין לַהֲוֹדוֹת לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְלִבְרַךְ אֶת שְׁמֶךָ מִלְּפָנֶיךָ. עַל אַחַת מֵאַלְפֵי אֲלָפִים וְרוֹב רַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים. הַטּוֹבוֹת נִסִּים וְנִפְלְאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ. מִלְּפָנִים מִמְּצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרַעֲב וְנָתַנוּ. וּבְשֹׁבַע כִּלְכַלְתָּנוּ. מִחֶרֶב הֲצַלְתָּנוּ. מִדְּבַר מִלְּטָתָנוּ. וּמִחֲלָאִים רָעִים וְרַבִּים דָּלִיתָנוּ. עַד הִנֵּה עֲזוּרָנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזוּבָנוּ חֶסְדֶּיךָ. עַל כֵּן אֲבָרִים שֶׁפִּלְגַת בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנִּפְחַתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם. יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ. וַיִּשְׁבְּחוּ. וַיִּפְאֲרוּ. אֶת שְׁמֶךָ מִלְּפָנֶיךָ תְּמִיד. כִּי כָּל פֶּה לָךְ יוֹדָה. וְכָל לִשׁוֹן לָךְ תִּשְׁבַּח. וְכָל עֵין לָךְ תַּעֲפֶה. וְכָל בָּרֶךְ לָךְ תִּכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה. וְהַלְבָּבוֹת יִירְאוּךָ וְכָל הַקָּרֵב וְהַבְּלִיּוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ. בְּדַבָּר שֶׁנֶּאֱמַר כָּל עַצְמוֹתַי תִּתְּמַרְנָה יְהוָה מִי כְמוֹךָ מַצִּיל עַנִּי מִחֶזֶק מִטְּנוּ. וְעַנִּי וְאֲבִיוֹן מִגְּזֵלוּ:

שׁוֹנֵעַת עֲנִיִּים אֶתְּהָ תִשְׁמַע. צַעֲקַת הַדָּל תֵּאֱזִין תִּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ. וְכָתוּב רָנְנוּ צְדִיקִים בַּיהוָה. לְיִשְׂרָאֵל גְּאוּהָ תִהְלֶה:

בְּפִי יִשְׂרָאֵל תִּתְרוֹמֵם:
וּבְשִׁפְתַי צְדִיקִים תִּתְבָּרֵךְ:
וּבְלִשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדֵּשׁ:
וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלֵּל:

בְּמִקְהֵלוֹת רַבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. שִׁפְן חוֹבֵת כָּל הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת. לְהַלֵּל. לְשַׁבַּח. לְפָאֵר. לְרוֹמֵם. לְהַדְרָה. וּלְנַצַּחַת. עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבַּחוֹת דְּוֹד בֶּן יִשִׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחְךָ:

וּבְכֵן, יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מְלַפְנוּ הָאֵל הַמְלִיךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ בְּשֵׁמוֹם וּבְאֶרֶץ כִּי לָךְ גְּאוּהָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. (א) שִׁיר (ב) וּשְׁבַחְהָ. (ג) הַלֵּל (ד) וְזַמְרָה. (ה) עֲזֵר. (ו) וּמְמַשְׁלָה. (ז) נִצַּחַת. (ח) גְּדוּלָה. (ט) גְּבוּרָה. (י) תִּהְלֶה. (יא) וְתִפְאֶרֶת. (יב) קְדוּשָׁה. (יג) וּמְלָכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ. וּמְעוֹלָם וָעֶד עוֹלָם אֶתְּהָ אֵל.

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחֲסִידֶיךָ וְצְדִיקִים עוֹשֵׂי רְעוּנֶךָ וְעַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּלָם בְּרַנָּה יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבַּחוּ וַיִּפְאֲרוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדְךָ. כִּי לָךְ טוֹב לְהוֹדוֹת. וּלְשִׁמְךָ נְעִים לְזַמֵּר. וּמְעוֹלָם וָעֶד עוֹלָם אֶתְּהָ אֵל:

בְּרוּךְ אַתְּהָ יְהוָה, מְלִיךְ מְהֻלָּל בְּתִשְׁבַּחוֹת. אָמֵן:
וְשׁוֹתִים בְּהַסִּיבָה רַבִּיעִי

ומנהגינו שלא לברך ברכה על הגפן. מהר"א אזולאי על הלבוש.

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, על הגפן ועל פרי הגפן

ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבע מטובה. רחם יהוה אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל הר ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתובה. ושמחנו בבנינה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה:

(ורצה ותחליצנו ביום השבת)

ושמחנו ביום חג המצות הזה. ביום טוב מקרא קדש הזה: כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך יהוה אלהינו על הארץ ועל פרי גפנה:

ברוך אתה יהוה, על הארץ ועל פרי גפנה:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם

חֶסֶל סְדוּר פֶּסַח פְּהִלְכָתוֹ. כָּכֵל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כְּאֲשֶׁר
זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ. בֵּן נִזְכָּה לְעִשׂוֹתוֹ. זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה.
קוֹמֵם קָהֵל מִי מְנָה. בְּקָרוֹב נִהְלֵל נְטָעֵי כְנָה. פְּרוּיִם לְצִיּוֹן
בְּרָנָה:

שו"ע סימן תפא

(ב) חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ונפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה. הגה: וכל דין ליל ראשון יש ג"כ בליל שני. ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע, ולא שאר דברים שקורין בשאר לילות כדי להגן, כי ליל שמורים הוא מן המזיקין.

ודע כי ראיתי אנשי מעשה נוהגים לעסוק בדברי תורה כל ליל פסח עד הבקר, וכמ"ש מעשה ברבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריא וכו' שהיו מספרין ביצ"מ כל אותו הלילה כו'. (שער התפלה כתי"ק למהרח"ו)

חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא. דְּזַבִּין אַפָּא פְּתָרִי זַוְיָ.
חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וַאֲתָא שׁוּנְרָא. וַאֲכָלָה לְגְדִיָא. דְּזַבִּין אַפָּא פְּתָרִי זַוְיָ.
חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וַאֲתָא כִּלְפָא. וְנִשְׁדָּ לְשׁוּנְרָא. דְּזַבִּין אַפָּא פְּתָרִי
זַוְיָ. חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וַאֲתָא חוּטְרָא. וְהִפָּה לְכִלְפָא. דְּנִשְׁדָּ לְשׁוּנְרָא. דְּזַבִּין
אַפָּא פְּתָרִי זַוְיָ. חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וַאֲתָא נוּרָא. וְשָׂרְף לְחוּטְרָא. דְּהִפָּה לְכִלְפָא. דְּנִשְׁדָּ לְשׁוּנְרָא.
דְּזַבִּין אַפָּא פְּתָרִי זַוְיָ. חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וַאֲתָא מִיָא. וְכִפָּה לְנוּרָא. דְּשָׂרְף לְחוּטְרָא. דְּהִפָּה לְכִלְפָא.
דְּנִשְׁדָּ לְשׁוּנְרָא. דְּזַבִּין אַפָּא פְּתָרִי זַוְיָ.
חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וַאֲתָא תוּרָא. וְשָׂתָה לְמִיָא. דְּכִפָּה לְנוּרָא. דְּשָׂרְף לְחוּטְרָא.
דְּהִפָּה לְכִלְפָא. דְּנִשְׁדָּ לְשׁוּנְרָא. דְּזַבִּין אַפָּא פְּתָרִי
זַוְיָ. חד גְּדִיָא. חד גְּדִיָא:

וּאֲתָא הַשׁוֹחֵט. וְשַׁחַט לְתוֹרָא. דְּשַׁחַת לְמַיָּא. דְּכַבֵּה לְנוֹרָא.
דְּשַׁרְף לְחוּטְרָא. דְּהַכֵּה לְכַלְפָּא. דְּנַשֵּׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאֵכַל
לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַפָּא בְּתַרֵּי זױני.

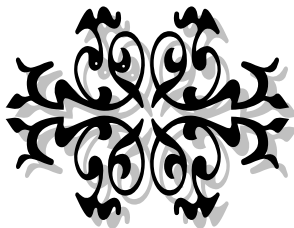
חד גַּדְיָא. חד גַּדְיָא:

וּאֲתָא מְלַאךְ הַמּוֹת. וְשַׁחַט לְשׁוֹחֵט. דְּשַׁחַט לְתוֹרָא. דְּשַׁחַת
לְמַיָּא. דְּכַבֵּה לְנוֹרָא. דְּשַׁרְף לְחוּטְרָא. דְּהַכֵּה לְכַלְפָּא. דְּנַשֵּׁךְ
לְשׁוּנְרָא. דְּאֵכַל לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַפָּא בְּתַרֵּי זױני.

חד גַּדְיָא. חד גַּדְיָא:

וּאֲתָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְשַׁחַט לְמְלַאךְ הַמּוֹת. דְּשַׁחַט לְשׁוֹחֵט.
דְּשַׁחַט לְתוֹרָא. דְּשַׁחַת לְמַיָּא. דְּכַבֵּה לְנוֹרָא. דְּשַׁרְף לְחוּטְרָא.
דְּהַכֵּה לְכַלְפָּא. דְּנַשֵּׁךְ לְשׁוּנְרָא. דְּאֵכַל לְגַדְיָא. דְּזַבִּין אַפָּא בְּתַרֵּי
זױני.

חד גַּדְיָא. חד גַּדְיָא:

מנהגי ליל הסדר ושאר ימי פסח

1. ולומדים פירושי הגדה או עניני פסח עד להירדם בשינה.
2. אין לברך ברכת המפיל כי ליל שימורים הוא ורק קוראים פרשת ראשונה של ק"ש.
3. בשביעי של פסח, טוב לקום באשמורת לזכר נס קריעת ים סוף ולקרוא פרשת בשלח והשירה. והוא מנהג הקדמון. אולם, אין ללמוד שום תקון שאינו סידר האר"י ז"ל בעצמו ובכבודו.

ובזה תבין ענין איסור הזווג בליל פסח, משא"כ בשאר הי"ט שהותר הזווג אלינו ואדרבה יש חיוב מצות עונה, יען כי ע"י התחתונים נעשה אז הזווג העליון, אבל בליל פסח שאין הזווג העליון נעשה על ידינו נאסר לנו הזווג התחתון.

ואז היה זמן היניקה ונדע כי אז הוא זמן הבלעת הדם בגופו של תינוק כנדע כי הדם שבאשה מתהפך לחלב וממנו יונק התינוק ואחר כך חוזר החלב ההוא לקדמותו ומתהפך בגוף התינוק לדם ונבלע בתוך הוורדין שבו. והענין הוא כי הנה תחלה היה דם מותרות מעורב בסיגים ובזמן הלידה יורדין הסיגי למטה ויוצאים בבחי' דם הלידה ונשאר הדם המזוקק בתוך האשה ואז יכול להתהפך לחלב ואח"כ כשיונק אותו התינוק חוזר להיות דם טהור וזך כבתחלה ואדרב' עתה הוא חיות התינוק וכבר נתבאר אצלנו כי הדם המתהפך לחלב הוא בירור מן זוהמת הדם שלא יכול להתברר בט' חדשי העיבור ועתה הוברר ונזדכך כנז' וע"ש. וז"ס ספי' העומר כמ"ט ימים אלו שהם ז' שבועות כנגד ז' ימי נקיים וימי טוהר הדם ההוא מתברר ונהפך לחלב ונכנס בז"א היונק אותו: שע"הכ פסח ט'.

ברכת העומר:

נוסח האר"י הוא: הרחמן הוא יחזיר עבוד' בה"מ למקומ' ב"ב הוא תיקון האור הפנימי. שע"הכ פסח י"ב.

ענין הגלוח כמ"ט ימים אלו (של ספירת העומר): (שער התפלה כתי"ק למהרח"ו) לא היה מורי ז"ל מגלח ראשו אלא בערב הפסח ובערב חג השבועות ולא היה מגלח לא ביום ר"ח אייר ולא ביום ל"ג לעומר בשום אופן.

ענין ל"ג בעומר:

שאסור בהספד ובתענית ובנפילת אפים. [...] ובפרט כי רשב"י הוא אחד מחמישה תלמידיו הגדולים של רבי עקיבא ולכן זמן שמחתו הוא ביום ל"ג לעומר, כפי מה שביארנו לעיל בענין ל"ג לעומר. ולכן, אין ענין מפורש בכתבי האר"י ז"ל בענין פטירת רשב"י ז"ל לעומר אלא שמחתו, וסיבן הדברים, ששמחתו הגדולה נמלאת בהסתלקותו כמובא בסוף האדרא ז"ת. וינו כן למי שמעיין בדברי הזוהר ובדברי האר"י הקדוש זיע"א. זית"א דכ"א.

ת"ו.ש"ל.ב"ע

© כל הזכויות שמורות
לאברהם זיתון
0524282500